

bode napravila razglašena kazen, to je pravo seme gibelinsko. V tretji vrsti so pa oni, kateri so sedaj resnični privrženci Viscontijevi, ker vidijo, da naša vlada koristi vsestransko domovini; a začeli bi omahovati, ko bi jim bilo odločiti se ali za cerkev, ali za Viscontija. Teh je pač toliko, da se moramo ozirati nanje.“

„Ako bode treba, bodemo videli, sedaj še ni lahko najti pravega pomočka.“

„Najboljši pomoček po moji misli je hitra in velika zmaga. Ta zatre mahoma vse upornike in potrudi vse prave privržence; mlačnim pa vname novo navdušenje za slavo domovine. Naši pesniki bodo že skrbeli za to, da ljudem zapalijo glave s svojimi spevi o dobljeni zmagi.“

„Do cela moja misel! Zmaga poravna vse drugo. Zato pa skrbimo, da jo kmalu dobimo. Na vojaštvo se je treba sedaj ozirati najbolj. Za prostake me ni strah, da le poveljniki ostanejo stanovitni.“

„Ti se morajo prikleniti krepko na hišo in rodovino, in potem vzdržé vse.“

„Moja skrb je bila vedno ta, in menim, da nisem storil premalo.“

„Za navadne čase gotovo ne premalo, a v izrednih časih rabimo izredne pomočke. Sicer pa so trije že tako do skrajnosti vaši: Orsini, Baldassare in Tinela, pri teh ni treba pomislekov, težave utegnejo nastati pri konjiških poveljnikih, vitezih Sforzi in Bernardu iz Brescie. Za ta dva bode pa potreba boljših vezij.“

Barnaba pomolči za nekaj časa premišljujoč, potem pa pravi:

„Vaša misel o poveljnikih je prava, a kaj naj bi storil sedaj? Imate-li tudi tukaj dober svét pri rokah?“

„Za to ga nimam, vendar menim, da imata tudi ta dva velikana svojo ‚Ahilejevo peto‘, kakor pravi Antonio, in to je treba izvohati.“

„Dragi Arigo, vidite, da se ne morem sam neposredno lotiti te stvari; vam je lože. Ali bi ne hoteli . . .?“

„Volja gospoda namestnika je zame vsigdar zapoved, a vaše podpore mi je potreba.“

„Vso moč vam izročim, samo delajte, pa delajte hitro, ker časa nam ne preostaja! Kakor hitro more, naj odrine vojska na bojišče.“

„Da, treba je. Zato porabim prvo priliko za ta namen. Zdi se mi, da bi lahko prvi poskus napravili že pri prvem dvornem obedu. Seveda bi moral potem imeti tudi kancelar potrebnega vpliva na uravnavo obeda.“

„Ta vpliv sem vam že dovolil, pa še posebej povem dvornemu maršalu in drugim, da se bodo znali ravnati. Zanašam se na vašo prebrisanost tudi v tej stvari.“

Namestnik je pogledal na uro, spremil kancelarja iz dvorane, potem pa se urno umaknil v družinske prostore. Kancelar pa je med potom spravljal v red svoje papirje, kakor tudi v glavi svoje misli. „Da, v zadregi je. Ni čuda; taka stvar je zmêdla še večje junake, nego je on. Tako ponižno prijazen, kakor sedaj, ni po navadi. Pomagam naj mu jaz? Kaj pa hočem? Hvaležen sem mu, saj je storil marsikaj zame, dasi je mnogokrat siten. Boljšega gospoda ne dobim sedaj na stara leta. In nekaj sem tudi sam kriv, da je tak ta Barnaba. A sedaj se je treba resno lotiti dela, prikleniti vojne poveljnike na osebo — ne, na družino ali hišo Barnabovo. Ta stvar pa ni tako lahka. Na stare dni naj spletam še spletke! Včasih res nisem bil zadnji v tej reči, posihdob pa ne vem kako pojde.“

V take misli in načrte zatopljen je odšel veljavni kancelar mimo straž in dvorjanov, ne da bi se zmenil za njih poklone. (D.a.l.e.)

Selanov zet.

(Povest; spisal Slavoljub Dobrávec.)

I.

Prifurali so furmani
En sodček sladk'ga vinca;
Ko na sred' klanca so prišli,
Opešala jim ž'vinca.

Pripregli so konjiče tri,
Oj, pij ga, pij ga, furman ti,
Oj, pij ga, pij ga, furman ti,
Dokler ga je kaj videti!

Narodna.

To je bilo življenje! Ves božji dan so v večje gostilne ob cestah prihajali vozniki, pili, jedli, peli, igrali; ko so imeli dovolj, tedaj so pospali, vzbudili se in odhajaje se umikali novo-

došlim tovarišem, ki so ponavljali isto igro. Gostilničarji so imeli z raznovrstno kuho toliko dela, da čestokrat niso vedeli, ali je jutro, popoldne, ali večer ob zori. Lonci z mesom so

bili vedno pripravljene, na ražnu se je neprenehoma vrtela dišeča pečenka. Vino je teklo na debelo v grlo in z mize, dolge večere so krajšale kvarte. Skratka: to je bilo življenje, ne življenje, neprestana gostija!

Posebno so v onem času, prej ko je kranjsko deželo osrečila železnica, oživele vasi blizu velikih klancev. Stavim, da jih starček, ki je vozaril v oni dobi po Notranjskem, našteje brže nego devet ptujih grehov. Planina, Razdrto, Št. Vid in Lozice v vipavski dolini, pozneje Podvelb in Višnje kakor tudi Turški klanci so zasloveli prav zaradi priprave, katero so dali „Vičanom“ in drugim voznikom. Kakor kača se je vila po klancih dolga vrsta „parizarjev“ z „lajtami“ ali poštnih voz in „šinderbognov“ z mnogimi konji.

Ko je drugod po Notranjskem najbolj cvetelo vozarstvo, počil je glas, da misli država dodelati in popolniti cesto iz Ajdovščine skozi Hrušico v Logatec. Tedaj so ljudje iz one okolice po pravici upali boljših časov. Podvelb, Višnje, Podkraj in Hrušica so bili na nogah, in ne brez vzroka. Odpirala se jim je lepa pot v širni svet. Malone v enem letu so zveržili cesto iz Ajdovščine do Podkrajja. Tedaj se je začelo z gozdi ono gospodarstvo, ki se navadno neha s popolno goličavo. Les so vozili v veliki množini; sekal je, kdor je mogel; obdelaval, kdor je znal; vozil, kdor je imel živino; služili so pa s tem vsi. Noč in dan so bili ljudje v gozdu in na cesti. Ko so prišli še oni delavci, ki so dodelavali cesto naprej skozi Hrušico — zastran bližajoče se vojske na Laškem leta 1848. se je jako mudilo —, razvilo se je v imenovani okolici, posebno ob cesti, tako življenje, kakoršno je osrečevalo druge notranjske obcestnike že izza francoskih časov. Kaj pa potem, ko se odpre dodelana cesta? Ljudje, katerim je bilo znano življenje drugod ob klancih, obetali so si iz tega nič manj in nič več kakor mala nebesa.

Na prijazni planoti pod Višnjami, malo vasico med Podvelbom in Podkrajem, stala je tedaj čedna kmečka hiša in gostilna „pri Bajcu“. Slučaj ali sreča, zemljemerčeva bistrumnost ali neizprosni strmi svet je nanesel, da so merili cesto prav mimo imenovane hiše, kjer so pozneje srečno dodelali začete Bajške klance. Marsikateri sod vina je romal tod, marsikateri parizar se je zibal tu navzgor in navzdol po strmi cesti, neštevilnokrat je odmeval „ti-hot, hibista-gor!“ z oddaljenega pečevja očaka Nanosa, ki je nemo opazoval novo življenje, nemo gledal zgrade in nezgrade na cesti. Te so sicer minule, a orjak še ravno tako kakor tedaj gleda sedanji rod, ravno tako strmi in — molči. Ko bi nam hotel poročati iz onih časov, povedal bi nam,

kako je bilo „nekdaj“, ko so tod naši dedje, liki Izraelci v Egiptu, sedeli pri polnih loncih mesa in z bičem v roki pri polnih bokalih vina. Zaslužili so z živino na cesti silo denarjev in jih zapravili tudi na cesti. Obirali so slastno meso in pili rujno vince, in vendar je trdil Bajški Matija — gospodar hiše pod Bajškimi klanci — trideset let pozneje vpričo svojih sinov in vnukov v visoki starosti: „Gostilno sem imel tedaj, poln hlev živine za pripravo, cele noči so pili, peli, plesali: a povem vam, da marsikaterega bodo dolgo, dolgo še žulili dolgovi, katere je napravil v tem času.“

Koliko se je zavozilo v drugih ozirih, ni da bi razlagali.

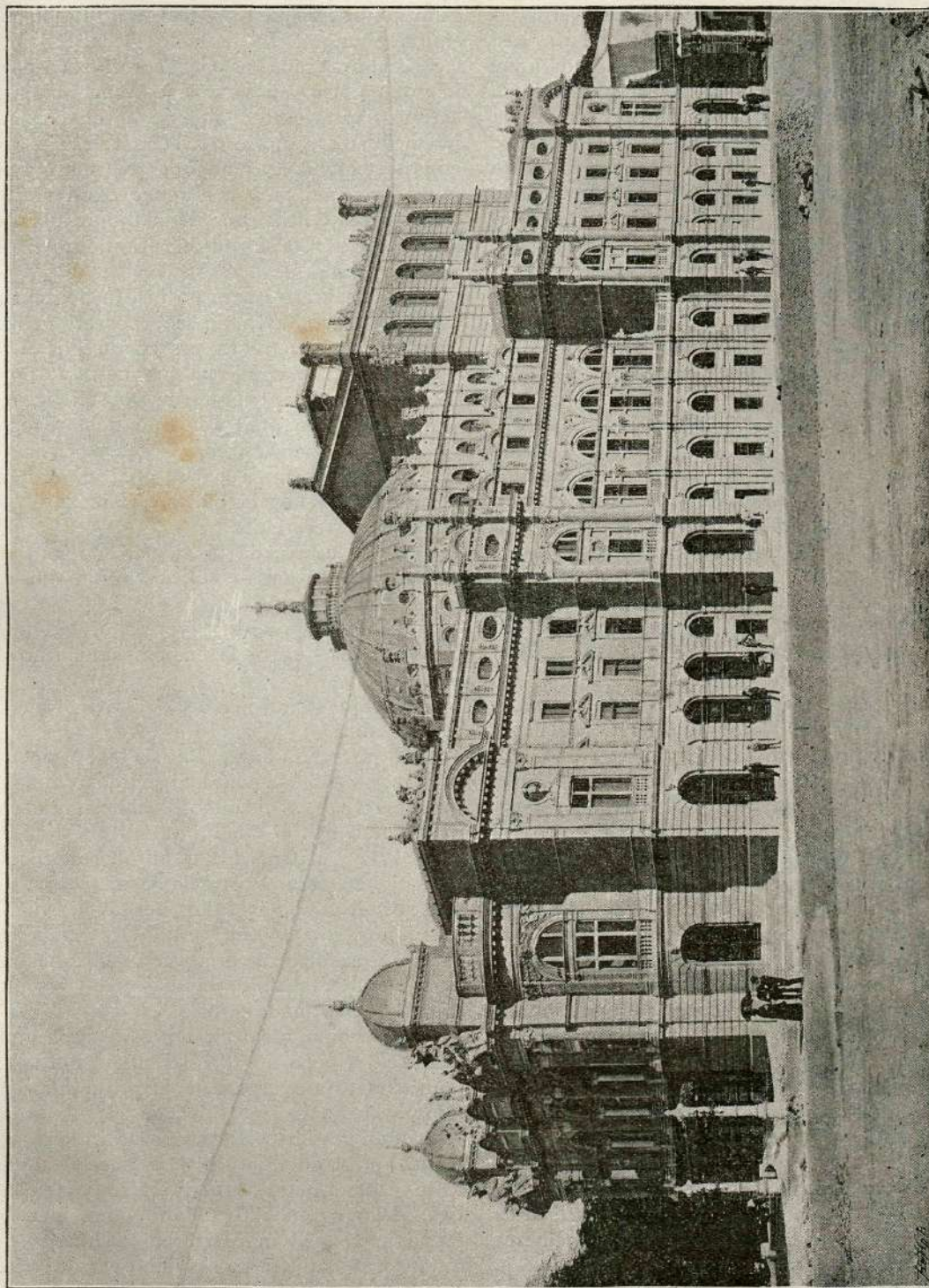
Bilo je jeseni l. 1843. Bajški Matija, tedaj mož v najboljših letih, stopal je zadovoljno pred hišo po dvorišču, kjer je stala dolga vrsta polnih in praznih voz. Konji so preširno rezgetali v hlevu pri jaslih, kamor so jim hlapci ravnokar nasuli rmene zobí, vozniki v hiši so se oglašali s takimi glasovi, kakoršni so ravnodušnemu gostilničarju včasih ljubi, včasih pa tudi neljubi, katerih se pa rad iznebi, bodi že kakorkoli. Saj vemo, da ni naljubša zabava na pijanem človeku občudovati pevske zmožnosti. Pivcem so stregli domači sinovi in mati, kateri so v kuhinji pomagale tri dekletke.

Matija gleda, kako bi najlože prišel med ptujimi vozovi do svojega koleslja, da bi ga spravil na cesto. Namenil se je še nocoj po sina, kateri je v Ljubljani dovršil z dobrim uspehom tedanje modroslovne nauke. Njegovo očetovsko srce se je veselilo sinove sreče in snovalo lepe nade o bodočnosti. Najbolj je želel, da bi ga videl kmalu v zlatem plašču pred oltarjem. Kateri stariši bi se ne veselili?

Zahajajoče solnce je poljubilo v slovo slovensko Sočo, katera se je iz sinje daljave blestela kakor srebrna nit, žarki so obsvetili kalne valove Vipave, potem pa je veličastna krogla vedno bolj temnela in slednjič nagnivša se nad karnske alpe izginila za južno-tirolskimi gorami. Tihi mrak objame zemljo, sem izza vrhov obrasle Hrušice se vleče nekaj, kakor nočna tema. Oče Matija komaj prerije s kolesljem do hišnega praga, obrne ga, seveda proti Ljubljani, pokliče hlapca, vpraša, ali je večerjal, in mu veli napreči, češ: v dobrih dveh urah bova v Vipavi, kjer počakava voznikov z Laškega. Po noči ni da bi človek hodil sam. Ž njimi bova počasi vozila na Razdrto, jutri pa naprej. Matija stopi v kuhinjo, da bi kaj zagriznil pred odhodom, pozdravil družino in naročil potrebne reči za čas, ko ga ne bo doma.

Sedaj, ko se vršé pri Bajcu tako navadne stvari, pogledj, dragi bralec, z mano gori na vrh klanca k Selanu. Gostilne ni v hiši, zato

stopiva brez skrbi tudi „suha“ pod streho, ne Selan, priprago pa daje vsakomur, kdor se le da bi naju grdo gledali. Res, gostilne nima oglasi pod klancem. Kakor vedó vaščani o

Novo mestno gledišče v Krakovu. (Pogled z mestnega trga.) Zidano po načrtu stavbarja Jana Zawicjskega.

vsakem sosedu kos vaše zgodovine, pripovedujejo tudi o njem marsikaj. Stari Lenček, ki

„DOM in SVET“ 1894, št. 1.

je še Francozom nosil vodo, ko so „marširali“ skozi Višnje, trdi, da bi Francozi Selana gotovo

obesili, ko bi bili še tukaj, če ne zaradi drugega, že zato, ker je njemu skozi okno ukradel birmanski križavec. Pravijo tudi drugi, da je Selan prejedljiv, nevoščljiv, sebičen in maščevalen kakor malokdo. Sam Bog nas varuj takega soseda! Zakaj je neki prišel v našo vas, ta zgaga! Tako vzdihujejo Višenjci, tudi preté mu na skrivnem, v resnici se ga pa vsi bojé. Nekoč je ušla njegovemu pastirju krava na Lenčkovo njivo, kjer se je do sita nažrla sladke otave. Lenček jo je zapodil in nepaznega dečka nekoliko zauhal, da bi drugič vedel kod pasti. To zvé Selan. Prva misel mu je bila maščevanje. Takoj drugi večer je nekdo zvrnil pred Lenčkovo hišo hladečo se skledo večerje, in nekaj dnij potem je opazil Lenček, da nima več križavca. Sosedje so se čudili, kdo je tako ročno „pohladil“ večerjo, uganil pa ni nobeden. Nekaj mesecev pozneje se je zvedelo, da je to storil Selan. O pokradenih zeljnatih glavah, izravnanih drevesih ali o pokvarjenem orodju se je pozneje govorilo sicer večkrat, a vselej so oškodovanci previdno molčali, boječ se hujšega maščevanja. Jediní, ki se ni ustrašil včasih vendar povedati resnice, bil je Lenček. Trdil je in klical vse svetnike na pričo, da je kvarljivec le Selan. Ljudje so pa videli, da si Selan dobro pomaga in je čim dalje imovitejši. Nekateri so vedeli, da mu toliko vrže pripraga, nekateri so si pa šepetali, da je v zvezi s tiho-tapci.

Nocoj je pri Selanu že vse temno, dasi ni še tako pozno. Le kdor bi bil radoveden ter bi stopil tje na dvorišče za hišo, kjer je za moža in še nekaj pednjev više od tal malo okence, opazil bi, da tukaj nekdo še ne počiva. Tukaj spi navadno Selanova hčerka Anica. A nocoj še ne počiva. Dostikrat je že stopila k oknu, prestavila posode z rožmarinom in žerávcem ter gledala v jasno mesečino, ki se je bila razlila po gorah in dolinah.

„In vendar je sporočil, da se oglasi nocoj, prišedši domov!“ vzdihne dekle. Zaspane oči si pomane s predpasnikom, sede na škrinjo poleg postelje, ozre se na steno, kjer je visela na steklo slikana podobica Božje Porodnice, potem pogleda v borno svetilko na mizi ter začne v upu in strahu opravljati večerno molitev, kakor jo je naučila mati še v otroških letih. — — —

V tistem času je zmerjal Bajški Matija malega hlapca, kateremu je bil velel napreči, da se popelje po sina; hlapec je pa krenil namestu v hlev rajši k pivcem v sobo, kjer se ga je nasrkal do vrha. Tedaj ni bilo to prav nič čudnega; saj se še dandanašnji odlikujejo hlapci in vozniki iz one dóbe z zagorelimi obrazi in bakrenimi nosovi.

Ko se je Matiji nekoliko ohladila jeza, po klical je drugega hlapca in šel tudi sam za njim v konjski hlev, da bi izbrala čim lepši par za v Ljubljano. Vsakdo se rad vozi z lepimi konjiči, kaj še le Matija, in po Ljubljani, s sinom Šimnom. To ju bodo gledali!

Dva iskra vranca je velel napreči. Na osnaženi in novo pobarvani voz se je vsedel Matija kaj skrbno napravljen: obul je nove irhovce, katere je imel letos samo še o svetem Telesu —, baržunasti telovnik z mnogimi srebrnimi gumbi mu je objemal prsi, beli robec okoli vratú je pasala rdeča svilena ruta. Kratki jopič in širokokrajni kastórec sta se podajala prav dobro visokoraslemu Matiji.

Še jedenkrat se ozre po hiši in domovanju, zadnjikrat pozdravi domače, posvari vélikega hlapca Žepo, naj nikar preveč ne pije v tem času, da se ne zgodi kakšna nesreča, potem veli pognati. Hlapec potegne po stari kranjski šegi z bičnikom pred konji po tleh, rekoč:

„Bog in sveti križ božji!“ ter skoči na voz. Konjiča potegneta. Tedaj se pred njima nekdo oglasi, prav kakor bi bil vzrasel iz tal:

„Dober večer, oče!“

Voz se ustavi, da bi videla, kdo je. Tudi domači, še na pragu stoječi, prihité bliže in vsi spoznajo Šimna.

„Kaj te je prineslo?“ vpraša oče, ki ni bil nič manj vesel kakor iznenajen zaradi sinovega prihoda.

„Mudilo se mi je, oče. Zdravi! Kam ste se namenili?“

„I, po tebe, kam? Pa si tako nagel za domov; ko si bil še mlajši, ni se ti tako mudilo.“ Šimen, krepak, a nekoliko bledoličen mladenič, je spoznal, da je v teh besedah več ljubeznivosti kakor očitanja, zato ni odvrnil ničesar, tudi ni bilo časa. Pristopila je mati, bratje so mu stisnili roko, in kakor še nikoli, vršil se je Šimnov sprejem na cesti. Oče ukaže razpreči in nekoliko s prigovarjanjem, nekoliko pa s svojim vzgledom veli, naj gredó veselit se Šimnovega prihoda v hišo.

Medsebojno razmerje teh oseb treba bralcu še nekoliko pojasniti. Pri Bajških so bili nekdanj dobri kmetovalci. Pozneje je prišla kupčija z lesom. Matija je izprevidel, da bi kak krajcar vrgla tudi gostilna, začel je vozariti, dajati voznikom priprago; vse to je prineslo na leto lepíh petíc. Ljudje so se pri njem radi ustavljali, delavcev je bilo vedno polno, in s priprago je zaslužil mnogo drobiža. Imetje se je množilo, in Matija je zadovoljno opazoval včasih svoje tri otroke. Ni se mu paslo oko na njih mladem življenju, marveč zrló je v njih bodočo srečo. Namenil je bil vsem trem lepe dneve: „Janez bo gospodaril doma, sestro nje-

govo bo treba kam pripraviti, ko dorase; Šimna pa, ki je najmlajši, dam v rokodelstvo. Sedlarstva ali kolarstva naj se loti; moji novci, če bode le vesten, pomagali mu bodo na noge.“ Tako je računal Matija, ko je Šimen prekorčil osmo pomlad po svojem rojstvu.

Tisto jesen se je oglasil v gostilni neki ptujec s svojim sinom. Šla sta po bližnjici črez Hrušico iz Ljubljane v vipavsko dolino. Deček se je šolal v Ljubljani. Oče je pripovedoval marsikaj o šolah in o bodočnosti svojega sina, kateremu neki ni para, tako ima bistro glavo. Mati gospodinja je ptujca poslušala prav zanimivo, pozneje prisede tudi Matija, in pogovarjali so se zopet na dolgo in široko o šolah in o Ljubljani. Ko se je ptujec delal, da bi bilo skoro treba odriniti, namakneta mu domačina še polič „najboljšega“, pogovor se je še enkrat zasukal na ljubljanski in šolski tir. S tem se je začelo znanje, ki je mlademu Šimenčku pomagalo skoro do „gospoda“. Leto pozneje se je Vipavec zopet ustavil pri Bajcu, in oba možaka in oba sinova sta skupno odrinila proti beli Ljubljani.

Po zimi prej se je bil navadil pri domačem župniku Podvelbom za silo brati in pisati. Vsi so trdili, in zato je deček tudi sam mislil in verjel, da ni slabe glave. Ta misel mu je tudi kakor mornarju zaupna zvezda budila nado, da v Ljubljani ne bo res tako huda.

Mati si je brisala ob njegovem odhodu solzne oči ter mu želela nebeškega blagoslova na vseh potih, z blažilnim upom, da se nekoč vrne kot novomašnik domov — ponos roditeljema, slava občini. Kateri materi ne vnemajo srca take misli?

Gledé na dečkove sposobnosti se res niso motili. Napredoval je tako, da ga je bil vsakdo vesel. Hitreje, nego je mislil sam, brže kakor sta se nadejala roditelja, dovršil je Šimen „latinske šole“. Med šolanjem mu je pogostoma uhajal duh v domače kraje. Čutil je vedno, da je planjava, kjer stoji očetova hiša, ustvarjena zanj in on zanj. To je bilo morda tudi vzrok, da je mladenič, včasih do skrajnosti živahen in vesel, imel mračna trenutja, ko je milo-tožno zrl predse, s svojim duhom pa bival v rojstvenem kraju.

Jako radovedni so bili letos vsi, kakšen stan si je neki izvolil Bajčev dijak. Če tudi so želeli vsi njegovi domači znanci, da bi bil duhovnik, če tudi je roditeljema ta misel hodila najbolj po glavi, vendar nista hotela nikakor sina preveč nagibati na nobeno stran, deloma, ker sta bila dovolj pametna, deloma, ker sta imela s čim pomagati mu tudi do drugega stanú, ki bi zahteval več denarne podpore, kakor duhovski stan. Vprašal ga ni nikdo, kam pojde, opazovali so ga pa natančno vsi. Morebiti bi bil Šimen tudi oblekel

duhovsko suknjo, če bi se ne bilo nekaj zgodilo lanske počitnice.

Šimen je semtertje rad pogledal okoli Selanovih. Doma poleg hišnih ljudij in voznikov, ki so prihajali in odhajali, ni bilo nikogar, kateremu bi bil zini pametno besedo. Sebi primerne družbe ni našel skoro nikoli. In kdo ne ve, kako zelo želi človek družbe v oni dobi, ko se mu vzbujajo in cvetó v mladem srcu najnežnejša čustva: želje po vzorih, katerih se potem oklene za vse življenje! Bridkosti, težave življenja mu niso še znane, trpljenje mu je ptuje, bujno se razcvitajoča mladost s svojimi burkami, lahkomiselnostjo in prostodušno radostjo mu nadomešča vse, vse na svetu. Srce dehti in koprni po neki stvari, lepi, vzvišeni, nenavadni; žal, da prav v tej dobi nima mnogokrat pamet vseh svojih tako imenitnih in potrebnih pravic, in tudi volja ne dovolj moči.

Pri Selanovih je bila domača hči Anica, ki je tolikrat privabila k hiši Šimna in bila tudi vzrok, da so se njegove misli in želje obrnile na drugačno pot, kakor bi bilo treba za duhovski stan.

„Anica!“ rekel ji je nekoč Šimen, „kako lepo bi bilo, ko bi midva kdaj živela skupaj, združena za zmerom! Kaj déš?“

Odslej ni Šimen več mislil na duhovski poklic, ampak ustvaril si je vzor za življenje, za katerega je hotel delovati najprej. V tem vzoru je bila središče Anica. Žal, da je premalo mislil na vse, premalo trezno tudi na njo in njene okoliščine, pa — saj je ljubezen slepa.

To se je bilo zgodilo lanske počitnice. Šimnu je bilo nekaj nad dvajset let; krepki in pogumni mladenič lepe vnanjosti se ni strašil vsake nezgode.

Letošnje počitnice je hotel Šimen starišem razodeti vso stvar. Seveda je bila težka in trda.

Pri Bajcu je služil že od mladih let hlapec Jože, Šimnov prijatelj. Izprva je bil skromen, ljubezniv mladenič. Vozarjenje ga je pa skvarilo. Jel je piti in pil kot veliki hlapec mnogo. Ker ni bila skoro nikoli jasna njegova glava, klicali so ga s poniževalnim nazivalom le Žepo.

Četudi ga je možiček rad vlekel in srkal, kjer in kolikor je mogel, trpel ga je Matija pri hiši zaradi njegove zvestobe. Žepa je bil zvest trem rečem na svetu: gospodarju, biču in pa kozarcu. Nobena stvar ni izginila od hiše, dasi je bilo včasih po veliko voz pred gostilno, in dobro vemo, da nimajo vsi vozniki prav na tanko ustrojene vesti. Marsikaj se utegne pozabiti ali utajiti, toda Žepa je imel zato skrbno glavico.

Šimen je bil še majhen, ko je došel k hiši Žepa. Nekaj let po francoskih vojskah so začeli izvažati les na Laško. Tedaj je Matija začel z

gostilno in tedaj je najel tudi Žepo. Seveda, kolikor več so izvažali, toliko bolj se je lepšalo življenje pri Bajcu. Žepi je zato smuknil marsikateri priboljšek več po grlu. Sedaj, ko je odprta do Ajdovščine široka cesta, smeje se mu življenje kakor pečeno piščice. Zato pa vendar ni zabil mladostnega prijateljstva; nemalo ponosen je na to, da ga Šimen spoznava za svojega tovariša iz otroških let. Ko so šli pobirati pšenico, deval je Žepa mladega dečka na voz; ko so vozili domov seno ali otavo, vozil se je mali Šimen z Žepo; ko sta ob nedeljskih popoldnevih sedela na vrtu pod orehom, pripovedoval mu je mične pravljice, katere se je navadil pri svojem dedu doma v Hrušici. Kozjebadi francoski vojaki, divji mož in Rojenice so bili tedaj Šimnovi znanci, s katerimi se je bavil celo v sanjah. Povedal je Šimen tudi zgodbo, kako si je Rojenica izbrala nekega izmed Selanovih prednikov za moža.

V davnem, davnem času se je ženil Selanov Marko. Neveste še ni imel, dasi jo je iskal blizu in daleč. Neki večer se napoti skozi hruševski gozd na sosedno Pivko. Po noči se mu dogodi nekaj nenavadnega. Jasna pomladna noč je bila, ko je stopal skozi gozd. V mesečini vidi, kako plešejo lepe deklice pod bližnjo smreko. Obleka jim je bila kakor sneg, lasje rmeni kakor solnce, oči pa žive kakor potočnice kraj žuborečega studenčka. Marku je bilo čudno v srcu; kar izmed teh deklic bi si bil najrajši izbral ženo. Neka plesalka, ki je imela moder pas, ozre se proti njemu in ga zapazi. Obrne se k tovarišicam, potem nekaj zahrešči, kakor da je zašumel veter v smerečjih vrhovih, in vse izgine.

Drugič se je Marku zgodilo ravno tako, le ona deklica z modrim pasom ga je pogledala živeje. Odslej ni ostal noben večer več doma. Kmalu o mraku je hodil v gozd in se vračal ob zori. Oče, bratje in sestre so ga silili, češ, ženi se Marko, ženi! Slednjič se pa naveliča molidovanja in jim reče odločno: „Drugače se ne oženim, kakor če mi dovolite vzeti divjo ženo.“

Stari oče se prime za glavo ter pravi: „Moj sinko, tebi se blede! Divje žene so res naše dobrotnice, naznanjajo nam dobre in slabe čase, toda le na pol ženske so. Nikdar še nisem slišal, da bi se kdo ženil z njimi, dasi sem star. To je pregrešno, Marko!“

Toda Marko jim pove, kako sta že znana z divjo deklico, in da mu je dovolila govoriti doma o ženitvi. Sestram je ugajalo, ko jim je razlagal, da je razumna in pametna, moškim pa, da je bogaboječa in pridna.

Minulo je nekaj časa, in Marko je vzel divjo ženo.

Ženica mu je bila res dobra. Vsi so jo občudovali in spoštovali. Le včasih se je vzdignila po noči ter šla od hiše, kam, tega ni vedel nikdo, tudi Marko ne. Povila mu je dve hčerki, dve lepi deklici, katerih je bil oče jako vesel.

Nekega dne pove Marko sestram, da žene ni včasih po noči doma. Zato so jo jele obirati in nekoč so se z njo do dobra spoprijele.

Nanesla je prilika, da so sejali. Sestre so hotele takoj vreči seme po zemlji, žena je pa trdila, da treba počakati ugodnejšega časa. To je bilo povod prepiru, in sestre so se spopadle z ženo do cela. Očitale so ji, da je čarovnica in divja žena. Tedaj je izginila, da ni bilo nikoli več sledú za njo.

Vsejano žito je raslo in dozorelo; ko je bil čas žetve, prihruje toča in ga sklesti, da niso mogli pobrati niti slame.

Deklici sta rasli in se lepo razvijali. Vedno sta bili lepo umiti, počesani in osnaženi. Ko so ju vprašali, kdo jima to dela, odgovorili sta: „Matí. Vsak dan pride iz one-le goščave in tam tudi izgine.“

Oče ju nekdanj vpraša, ali se misli mati vrniti v njegovo hišo, ali ne. Précej nista vedeli odgovora; naslednji večer pa pravi starejša: „Matí je rekla, da se ne vrne nikdar več, zato bodo pri naši hiši iskali zetov toliko časa, da pride naša naslednica in si ga poišče sama.“

Ljudje so se čudili, kaj pomeni to, še bolj so se čudili, da se Selanu ni godilo več tako dobro kakor poprej. Odslej ni noben moški otrok dočakal, da bi dedoval posestvo. Živel je, rasel in — zgodaj umrl. Zato je bilo pri Selanu gospodarjev že od vseh vetrov. Ali je bila to kazen božja ali samo nesrečen slučaj, naj sodijo bralci sami.

Ko je Šimen včasih govoril z Anico, domislil se je nehoté hišne pripovedke in zdelo se mu je dekletu tu pred njim prava Vila. Lahek, zadovoljen nasmeh se mu je zazibal na obrazu, spomnivšemu se, da je ta Vila menda prav njega izbrala za ženina.

Kakor v otroških letih, zatekel se je Šimen tudi danes k Žepi, ki je dobro vedel za razmere domačega sina. Dobro mu je bilo znano, da je Šimen oni večer, ko se je vrnil iz Ljubljane, pozabil svoj kovčeg na Selanovem dvorišču.

Za mizo pri vinčarjih se je Žepi godilo izvrstno. Računal je že naprej, da se bode danes zastoj najedel in napil. Včasih je katero povedal zvedavim voznikom, da so se smejali, kakor bi nabijali hrastovo posodo, včasih je pohvalil gospodarjevo vino in živino na vse pretege. Ravno je krepko potegnil iz kozarca, obrisal se z dlanjo na levo in desno po ustnih in rekel, da v celi vipavski dolini ni boljše

kapljice, kakor je le-ta „gočan“, ko stopi v sobo Šimen. Kakor da Žepa ni imel več o čem drugem govoriti in čakal samo še njega, začne ga takoj hvaliti in povzdigovati v deveta nebesa. Šimen bi bil rad ž njim govoril, a ni mogel. Nekoliko časa posluša molčé Žepo in pa vinjenih voznikov neslane šale, potem vstane in gre naravnost k Selanu. Še nikoli je ni tako očitno mahnil k sosedovim „v vas“ kakor danes.

Tudi vozniki so vstali, in Žepa je jel napregati. Čutil je, kako močno se ga je nabral. Po trikrat, štirikrat, petkrat je izkušal utakniti konec naprezalne vrvi skozi železni obroček, a ni šlo. Mrmral je nevoljno predse, sitno se mu je zdelo, da ni šlo od rok, kakor bi moralo, še sitnejše pa zato, ker ga je od strani gledal mali hlapec in se smejal v pest.

„Pridi pomagat, trdina! kaj se smeješ?“ Ta klic je hlapčeta vendar premaknil, stopil je bliže in molčé napregel.

Pognali so, in težki vozovi so se počasi premikali do najstrmejšega klanca. Tam ni mogla živina iztegniti prvega voza. Žepa je takoj izprevidel, da bo treba pripreči še jeden par. Da ne bi bilo preveč zamude in pa ker se je nadejal, da vsaj nekoliko prepodi vinske duhove iz glave, obrne se omahujoč kar sam proti domu po živino. Pred hišo sreča gospodarja samega, ki je poganjal živino v klanec. Stopil je za vozniki, da bi videl, če pojde s tolikimi pari do vrha. Videč, da ne gre, gre sam v hlev in hiti za njimi z drugim parom nasproti Žepi, ki se je zibal kakor raca v mlaki. Ne vem, kaj bi bil dal hlapec, da ne bi stopal sam gospodar za njim do voza in še naprej v strmino. Njegova navada ni bila, a danes si je menda hotel s tem nekoliko ohladiti skrbij polno glavo, in je zmeril cesto do vrha. Ves čas je stopal poleg živine in pa poleg Žepe. Hlapcu je prihajalo čimdalje bolj vroče. Res, da strma pot ugreje, tudi vino ugreje človeka, a Žepa je čutil, da je ta vročina nekoliko drugačna, kakor vsakdanja. To je bila vročina iz strahú pred gospodarjem. Dolgo sta korakala molčé drug zraven drugega. Hlapec je brisal debele kaplje raz čelo. Zdelo se mu je, da pride danes skupni račun zastran pijače. Ploha besedij se usuje name, a to bi se že potrpele, mislil si je Žepa, toda Matija me zapodi od hiše. Postaral sem se že, drugod me ne bodo marali, ovce pojdem past, jaz, bajški véliki hlapec. Po glavi so mu rojile zaradi vinskega duha še grozovitejše slike.

„Ti, Žepa!“ začne gospodar osorno. Hlapec je poslušal kakor smrtno obsodbo. „Žepa, ali več, kam je šel Šimen?“

Žepa bi se bil najrajši izrezal, toda časa ni bilo; odgovoriti je bilo treba takoj. Zato odvrne:

„Ravnokar jo je zavil k Selanu“, reče, četudi bi se bil v tem hipu najrajši počil po ustih.

„Hm, k Selanu zahaja?“ začudi se Matija in ponovi jezno: „k Selanu, k Selanu? Ali si ga videl že večkrat tam?“

V taki zadregi ni bil Žepa že davno, niti tistikrat ne, ko ga je o velikonočnem izpraševanju vprašal domači gospod, ali zna naštetati telesna dela krščanskega usmiljenja. Rad bi bil molčal, rad bi se bil prikupil gospodarju, ker ga ni ozmerjal ali celo zapodil. S tem mu je namreč pretil že dolgo časa. Matiji se je zdelo, da hlapec nečesa ne mara povedati, ker tako dolgo ne odgovori na njegovo vprašanje, zato ga srpo pogleda v oči, kakor da v njih išče odgovora. Žepa se je stresel, tako ga je presunil ta pogled, za trenutek je zopet mislil, da se mu bliža zadnja ura, potem je pa rekel sam pri sebi: „Danes ali jutri se tako ali tako vse zve“, in povedal je vse, kar je želel zvedeti njegov gospodar.

Natančneje kakor kdaj poprej je gledal Matija v Selanova okna, ko je stopal mimo hiše. Žepi je bilo dobro znano, koga iščejo njegove oči, in pokesal se je, da je preveč zinil. Kmalu je zapazil skozi okno Selanove hiše Šimnovo glavo. Kako da bi je ne bil videl tudi njegov gospodar! Matija je nekoliko zamrmral, ozrl se po ljudeh za seboj, počakal jih in se začel v pretrganih stavkih meniti ž njimi o letošnji vinski kupčiji.

Matija ni bil človek, ki bi bil takoj vzrojil ob vsaki priliki. Temeljito je premislil, kar je videl in slišal, rekel ni vendar nikomur nič. Vedel je, da prisiljena reč ni dobra, in tako se kmalu sprijazni z mislijo, da bode njegov sin lahko sveten, morebiti še velik gospod. Mislil si je: Tako mlad več ni, da ne bi vedel, kaj dela; tako malo moder tudi ne, da bi bil dobrih dvanajst let brusil hlače po ljubljanskih šolskih klopeh samo za to, da bo Selanov zet.

Žepa je nekega dné vse povedal Šimnu, kar sta se pogovarjala oni dan z očetom, in sin se je čudil, da se iz tega še niso razvile njemu neprijetne posledice.

(Dalje.)

„Kaj želiš, ljubo dete?“

Virida pogleda na tovarišico, kakor bi jo hotela prositi dovoljenja, potem pa reče:

„Slišala sem, da je treba zastavo blagosloviti, predno se izroči polku: pa dobro ne vem, kako je treba storiti.“

„Da, da, to je pač lahka stvar. Prepusti to meni!“

„Gospod namestnik, tudi jaz imam še jedno željo: da bi bili mi dve navzočni, ko se bode izročala zastava polku“, dostavi urna Izabela.

„Tudi to se zgodi, obetam vama.“

Namestnik vstane, ker se mu je zdelo že zadosti obedovanja in pogovarjanja, za njim vstanejo tudi drugi ter se poslové, zakaj za danes se ločijo. Otroci gredó še k zabavi, gospa k delu, namestnik pa stopi z Loschijem na verando na kratek pogovor. Urno popraša o raznih mestnih novicah manjšega pomena, kakoršnih njegov kancelar ne zapisuje v listine. Loschi je vedel mnogo teh rečij, ker je prihajal v

mnoge hiše in družine. Naposled je bil namestnik že prav prijazen in je skoro prosil pesnika, naj poskrbi, da se prav slovesno obnese dvorni sprejem na čast vojnim poveljnikom. Hvaležnost ni najmanjša njegova krepost, tako je sklenil in se poslovil odhajajoč v svoje sobane.

Loschi je ostal sam na verandi Viscontijeve palače. Čudno mu je vrelo po glavi. Sedaj je čas, da se izkaže in si pribori srečo. Vstala mu je pred očmi domača revna hiša, in v njej njegovi borni stariši, kateri živé skoro le ob podpori sinovi. Kaj bi maral, ko bi si mogel napraviti doma pohišstvo, podobno tukajšnjemu, ko bi imel zadosti dohodkov in ko bi naposled mogel uvesti na tak dom — tovarišico za celo življenje!

Še dolgo je mislil in sanjal o bodočnosti svoji in mesta milanskega, potem pa vstal s sklepom, da stori vse za gospoda namestnika.

(Dalje.)

Selanov zet.

(Povest; spisal Slavoljub Dobrávec.)

II.

Vsaka vas ima svoj glas.

Nar. pregovor.

Po teh dogodkih je preživel Šimen nekaj sitnih dnij. Oče sicer ni rentočil mnogo, le včasih je tožil, da se mu je sin pobabil, a s takim glasom, da nisi vedel, ali je zaničevalen, ali šaljiv. Mati je pač huje kazala žalost in nevoljo in sinu povedala marsikatero, a izpreobrniti ga le ni mogla. Naposled se mu je vzbudila misel, da bi šel od doma. Kam, tega ni vedel. Plašila ga je tudi misel, da bi z domom vred zapustil še Anico. In če bi ga potem ne hotela počakati? To se mu ni zdelo nemogoče. Torej bolje trpeti in — čakati. Bil ji je res udan strastno, zato tudi slepo. O duševnih svojstvih ni nikdar razmišljal. Ko mu je nekoč Anica rekla, da je malo izobražena in torej nesposobna za gospódo, lotil se je „Abecednika“, in jo začel o večernih urah učiti branja in pisanja. Uspehi so bili veliki. Šimen se je čudil, da zna tako učiti, njej pa je ugajalo tako šolanje in nadaljevala bi je bila poleg njega do jutra in še naprej. Ukaželjni deklici se je zdelo, da so to najsrečnejši trenotki.

Z osnovami za bodočnost se nobeden njiju ni trudil, saj jima je ponujala sedanjost vsega v obilju, in „kdor trenutka daš krepko uživa“,

pravijo, dosegel je že neko stopinjo — modrosti. Mladina je lahkomiselna.

Neko nedeljo potem sta stopala Matija in Selan skupaj od maše iz Podvelba. Mudilo se jima je domov, ker je bila božja služba nekam dolga. Mnogo nista godrnjala zastran tega, vendar bi bila rajša videla, ko bi bil napravil gospod bolj na kratko. Po maši je rad vsak kmalu doma. Naša znanca bi bila rada ugodila Bogu in seveda tudi — sebi, kar se ne dá z lahka spraviti v sklad. Vedela sta, da ni slabo delo, če je človek nekoliko dalj v cerkvi; dobro bi se jima vendar zdelo, ko bi bila nekoliko prej doma.

„Ko bo tvoj Šimen gospod, ta jo bo prej dovršil, kaj praviš, Matija?“ vpraša Selan tako nedolžno, da bi človek rekel, glej, res tako misli. Zastran tega je bil Matija v prav neprijetni zagati. Na to ni mogel sosedu prav nič odgovoriti. Kaj njemu ni znano, po kaj hodi njegov sin v hišo? Ugibal je, ali bi mu vse povedal, kakor je v resnici, ali bi ga pustil, naj vé, kar vé, in misli, kar hoče. Slednjič se poštenjak odloči, da še največ velja poštenost.

„Otresa se, otreša. Ne vem, ali bo Šimen kdaj pel novo mašo.“

„O, kako pa?“ vpraša Selan zopet tako preprosto, kakor da še besedice ni slišal o tem.

„Pravi, da ga ne veseli.“

„Hm! Škoda; vesel in dober gospod bi bil.“

„Vesel, vesel“, povzame Matija, katerega sosedova lokavost še ni prav nič zmotila. „Slišim, da bi rad gledal tudi že za ženskimi krili. Saj sva sama!“

„Pa še tako mlad?“

„Mlad ni, da bi rekel, a tak je, kakor sem povedal. Slišim, da je včasih tudi pri tebi; vprašaj ga, vprašaj, kaj misli biti! Doma ne pové ničesar, ne vem, zakaj ne.“

Te besede so sicer nekoliko ugajale Selanu, vendar se je še vedno delal, kakor da jih ne umeva.

„Da bi ga jaz vprašal?“ začudi se Selan, „jaz niti ne vem, kaj bi mogel biti drugega, kakor gospod, saj se je za gospoda tudi učil. Glej, jaz sem se učil za kmetovalca“, pristavi šaljivo, „zato ne morem biti, reciva, mesar.“

„Ne vem, ali je tako, kakor praviš. Tudi jaz ne umem takih rečij; zdi se mi vendar, da bi utegnil biti, če ne duhovnik, tudi kaj drugega.“

„Kaj?“ zastavi zopet Selan, in Matija res ni vedel, kaj bi odgovoril. Namestu odgovora povabi ga Matija popoldne k sebi na polič vina, da se še kaj pogovorita. Pravijo, da bodo delovali cesto, dela in zaslužka bo dosti. Tu treba, da smo pripravljene na vse, rekel je Matija, poslovivši se s Selanom na cesti. Drejač obljubi, dasi se mu je zdelo čudno to vabilo. Ni si mogel razložiti, kam meri vse to. Po gostilnah že davno ni zahajal, tudi vabili ga niso. Nekaj se mu je dozdevalo, umel pa vendar ni sosed.

Podvelbčani in Višenjci si niso bili nikoli močno nasprotni, to jih pa ni oviralo, da se ne bi zbadali, menda po staroslovenski navadi, kjer in kakor so mogli. Višenjci so zahajali v Podvelb k maši, ker jim je bliže kakor v oddaljeno podkrajško cerkev; hudi so bili pa na Podvelbčane zato, ker so Podvelbom bivali finančni stražniki ali kakor so jim tedaj rekali „jebljatarji“. Ti so lovili tihotapce in ne malokrat zasačili med ptujci, Dolenjci, Hrvati in Čiči tudi kakega domačina — Višenjca. Podvelbčani, Orešani in njihovi sosedje so ravno tako radi skrivali prepovedano blago ali pomagali nositi tihotapcem, kakor sosedje Višenjci; ti so pa mislili, da jih Podvelbčani ovajajo pri straži in so jim zato nadelali sramotilni pridevek „jebljatarji“, ki je pomenil v prejšnjih časih med vaščani nič manj kakor pravcati klic na boj.

Taki hudomušni priimki — znaki slovanske nesloge iz prejšnjih časov — ne denejo nikomur ugodno. Podvelbčani so iskali ugodne prilike, da bi se maščevali in Višenjcem morda dali še kako ime po vrhu.

To se je kmalu pokazalo.

Ono nedeljo, ko sta se vračala Matija in Selan skupaj od maše ter je bil Selan povabljen v gostilno k Bajcu na poseben pomenek, vprašal je Matija Šimna, kaj sploh misli biti, če ne duhovnik.

„Oče, naprej pojdem v šole. Sodnik bodem, ako Bog dá.“

Vsi se spogledajo. „Sodnik!“ začudi se mati. Ime ji je ugajalo, tudi čast bi še bila, toda prejšnjih mislij se kar ni mogla hitro iznebiti.

„Kam pa pojdeš sedaj?“ vpraša brat.

„V Gradec ali pa na Dunaj. V dobrih štirih letih bom že kaj služil.“

Očetu je tako govorjenje jako ugajalo. Vsako leto nekaj stotakov za sina, to ne podere hiše. Začel ga je popraševati o tem in onem, vse mu je moral natanko povedati, vse na drobno razložiti. Dolgo, dolgo je bilo to izpraševanje. Selan, ki je začetkoma poslušal prav pazljivo, jel je zevati, segel po kozarcu in pil, da bi utolažil dolgočasnost. Naposled so vendar nehali. Matiji se je zjasnilo lice, mati ga je gledala prijazneje, brat in sestra sta bila ž njim vljudnejša. Šimen je bil zopet prejšnji veseli mladenič. Potem sta šla oče in Selan v zadnjo sobo, kjer sta dolgo časa govorila sama. Kaj sta ugibala in kaj sta sklenila, tega ni vedel nihče.

Dva tedna pozneje se je Šimen poslovil doma, tudi pri Selanu se je poslovil, in Anica je otrla solzo iz očíj. Težko ji je bilo slovo, nekaj tesnega je čutila okoli srca, slutnje pa niso vselej prazne. Sleherni večer je potem prebiral knjigo, katero ji je pustil, nekaj poskušala tudi pisati po nji in mislila na Šimna. Časa za tako delo je pa imela vedno manj. Selan je namreč odprl gostilno in nakupil še jeden par uprežne živine. V hiši so se ustavljali ljudje, Anica jim je stregla. Dela je bilo sicer več, a tudi dohodki so rasli.

Ljudje so ugibali, odkod taka izprememba. Nekaj so si ženske šepetale, dokler je bil še Šimen doma. Sedaj, ko je odšel, molče zopet vse, kakor da bi jim bil zavezal jezike. Pravi uzrok prijaznosti in izpremembe pri Selanu je pa vedel najbolje sam Matija.

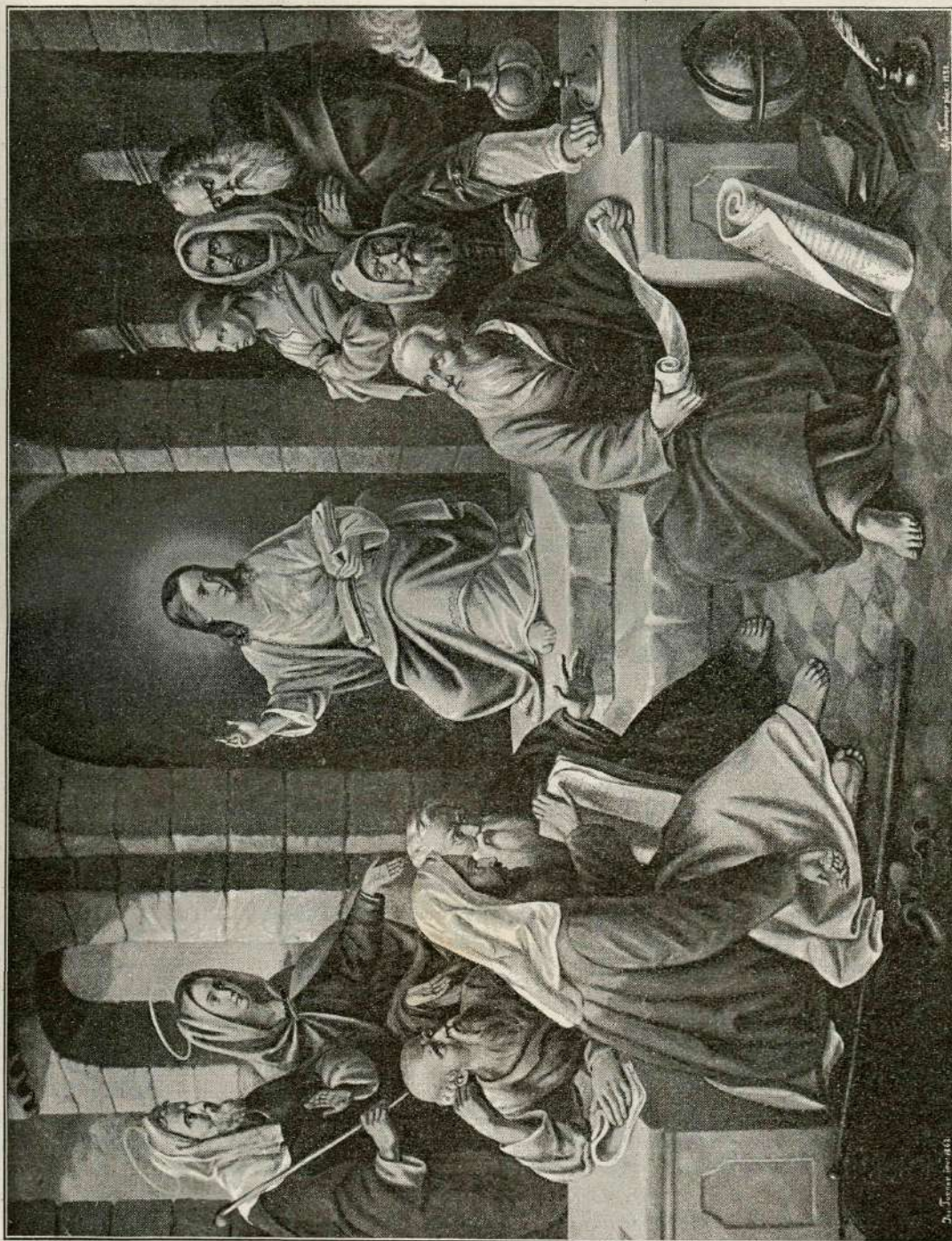
„I, i, i, zdaj so drugi časi“, mencial je Lenček.

„Mladina je drugačna, ves svet je drugačen. Če bi bili še Francozi tukaj, kar s saboj bi ga vzeli. Napoleonu bi moral služiti, sčasoma bi bil ‚jeneral‘ ali še kaj več. Tako pa menda ne bo nič.“

Resničnost pregovora, da je vsaka nesreča za katerega sreča, pokazala se je tudi tukaj. Podvelbčane je ta izprememba spravila zopet na noge.

V znani gostilni „pri Vdovi“ je sedela neke nedelje zvečer zbrana družba takozvanih najboljših ptičev, ki so se bavili seveda le slučajno s tem, da se maščujejo nad Višenjci za njih

zabavljice. Trčeto France, tedaj še mlad kmet, najboljše prihodnje nedeljo v cerkvi vsem vi-
 pozneje zaradi pretepanja in nagle jeze po duhu šenjskim ženskam sešiti krila, da bi jo vlekla
 časa imenovan „Srdin“, nasvetuje, da bi bilo vsaka v svojo stran. Predlog so sicer sprejeli

Dvanajstletni Jezus v templju. (Po sliki S. Tunnerja.)

jednoglasi, a nikogar niso našli, da bi ga
 zvršil. Oglasi se Kobalov Jurče, ki je vsak dan
 sproti zapil, kar je „napraskal“ med Podvelbom

in Ajdovščino. Vozniki so ga namreč radi jemali
 s seboj, ker je imel dober jezik. Ta nasvetuje,
 naj Višenjcem naredijo, da se jim zvalé „čoki

in koli“ z vóz, ko pridejo v vas. Nobeden ne sme pristopiti, da bi pomagal, dokler slovesno ne prekličejo zabavljice.

Predlog se jim je zopet zdel izvrsten, preizvrsten, pameten in premišljen, toda nikogar ni bilo, ki bi ga zvršil. Torej vsekako smola.

Še dolgo so iskali primernih načinov, in tudi Žoharjev Jožek, po domače imenovan Rohar, zinil je, da bi navzočnim razodel svojo modrost. Sam je trdil, da ga mora imeti prej tri poliče pod kapo, kakor zine jedno pametno; nocoj pa niso še bili prišli do tega odločilnega trenutka. Zinil je, pravim, a povedal ni nič, ker je jecljal in ker sta se navzočna sopivca v istem hipu ozrla na vrata, kjer se je prikazal Kovačev Luka, kateremu je bil Bajški Matija stric. Ta sede k njim, in pogovor je dobil takoj drugo smer. Mislili so si menda: če je ta zraven, ne smemo ukreniti ničesar, ker bi nas izdal, in ko bi se vse zvedelo, imeli bi „piko“ samo na nas. Kaže torej molčati.

Pomenkovali so se o marsičem. Ptujih voznikov nocoj ni bilo, nekateri pridejo šele pozno po noči, zato so bili v gostilniški sobi skoro sami. Kakor drugim sorodnikom, tako je bilo tudi Luki žal, da Šimen ni šel za „gospoda“. To novico je povedal nocoj z raznimi opazkami in dostavki svojim tovarišem.

„Kako lepo bi bilo, ko bi imeli svojega gospoda“, reče Luka nazadnje. Mislil je pa, da bi bilo lepo za sorodnike.

Muhasti France Trčetov ga je umel tako, da bi bilo lepo, ko bi imeli v Višnjah svojega gospoda. Nagnil se je nekoliko na levo, potem zopet na desno, izkusil potegniti za brčice pod nosom, pa jih ni dosegel, potem je pa rekel:

„Luka, saj nimate cerkve.“

„A, a, sezidali bi jo, če me že nečeš drugače umeti.“

„Iz bo — bo — bo — ba!“ vzklikne Jožek Rohar, ki ga je ravnokar zvrnil poln kozarec. Zadosti je bilo. Smeh se ni polegel dobrih pet minut, če ne še več.

„Torej iz boba, iz boba! Jožek, kje si hranil to dosedaj?“ norčevali so se naši ptiči.

„Morda ste pa že začeli tudi zidati cerkev iz boba?“ vpraša Jurče in zadržuje smeh. Luka je spoznal, da za nocoj ni druge pomoči, kakor da ostavi hudomušno in veselo družbo. Šel je domov.

Pivci so poklicali mater gostilničarko, poravnali račun, pogledali se pomenljivo ter vstali izza mize. Na vratih dé Trčetov: „Počakam voznikov, morda kaj prislužim.“

„Jaz pa imam ponočno stražo okoli cerkve“, reče Žohar.

„Jaz pojdem v Višnje ‚na korajžo‘ klicat“, pobaha se Jurče, ki ga je imel preveč. „Tako-le bom pel:

Višenjci so bobarji,
So iz boba cerkev zidali,
Gospod jim je pa ušel.“

Kajpada se je Kobalov Jurče samo bahal, da pojde v Višnje, s takim namenom bi tudi ne bilo zdravo; a stvar se je vendar raznesla in prišla hitro med Višenjce same.

Nasprotstvo se je s tem še poostrilo, a Podvelbčanom je poskakovalo srce od veselja, češ, sedaj smo jih navihali. Uspeh je bil res sijajen; pastirji na paši, kosci na senožeti, ženjice na njivi, drvarji v gozdu, celó vozniki, če so si bili le toliko blizu, kar je nesel glas, vpili so do hripavosti: „Bobar, bobar — jebajtar, jebajtar!“

Z leti je to sicer poleglo, zamrlo pa ni.

Pri Selanu se je začelo sedaj drugačno življenje. Anica je stregla pivcem, mati je kuhala v kuhinji, oče je pazil pri konjih, najeti je pa bilo treba še jednega hlapca. Ljudje so se radi ustavljali v novi gostilni. Marsikdo, ki je prej jemal priprago pri Matiju, ustavil je voz pod klancem, stopil sam nekoliko naprej in zažvižgal Selanu, ki je takoj poslal pomoč. Hlapec je potem ročno poganjal v hrib, dobro vedé, da mimo hiše ne pojde brez pijače.

Anici je ugajalo to življenje. Posebno mlajši vozniki so bili ž njo prijazni. Ko ji je kateri rekel kakšno besedo, ki bi je ne bila smela slišati, zardela je in zbežala strani. Če jo je kdo le preveč dražil, zavrnila ga je tako, da je rad molčal. V takih okoliščinah so ji mirno potekali dnevi, veselila se je svoje mladosti. Ko se je spomnila, da se bliža čas Šimnovih počitnic, veselila se je in bala. Nekoliko se ji je zdelo, da izvira prijaznost med očetovo in sosedovo hišo iz tega, kar je med njima. Spoznavala je, da Matija računa prav za njo, za sina in zase; njen oče sicer vidi vse in navidez odobruje, v resnici pa obrača vodo na svoj mlin. Zato se je bala, kaj poreče oče, kaj mati. Često-krat jo je nekaj pretreslo kakor strah za lastno bodočnost. Šimen bo gospod v mestu in ona gospa? Ta misel, kolikorkrat se je še bavila ž njo, ni se ji zdela nikoli prav pametna in srečna. Kako bi šla od tod med gospódo, saj se ne zna vesti gosposki, nemškega jezika ne zna in še sto drugih rečij ne zna.

Zopet ji je ugovarjal nasprotni glas: Saj si mu všeč, vedenja se naučiš, lahko bode. Ljudje pravijo, da nisem napačna. Šimen je pa tako dober: kako bom srečna!

Ljudje so še vedno ugibali, odkod si Selan pomaga. Nekateri so trdili, da je v zvezi z rokovnjači in da mu pomaga sloveči zmikavec

in glavar bližnjih tatov in razbojnikov, Štefan Medlišek; drugi so vedeli, da drži od nekdanjega vrečo tihotapcem, toda neka hišna preiskava je vsem zavezala jezike; one vrste ljudje pa, ki bi radi kar čez noč obogateli brez truda, pravili so, da je Selan nekje dobil zaklad.

Vse te govorice so se polagoma razpršile, ko se je Šimen vrnil na počitnice. Če je bilo treba Matiju par volov za pripravo, prignal mu jih je Selan molče na pomoč; če pa ta ni imel s čim postreči ljudem na „Hudo peč“, posodil mu je Bajški. Šimen se je bavil skóro več okoli Selanovih kakor doma. Ko je minulo nekaj tednov po njegovem prihodu, bila je že malo-komu več neznana skrivnost, da se mislita vzeti Šimen in Anica. Le stari Lenček je govoril:

„Jaz bi Selanu nikdar tako ne pomagal, ker mu ne zaupam.“

Jesen se je nagibala z višjih vrhov v doline. Vravec si je že z vso oblastjo prisvojil prazna lastovičja gnezda. Prijetno zelenilo v naravi se prepreza z rjavim plaščem, ptičjega petja ni več. Volk, boječ se zime in stradanja, obiskuje ovčje črede, medved pa stresa hruške drobnice. Vozniki na cesti se težko umikajo drug drugemu. O tem času je tudi največ prevažanja, po zimi se vozi le najsilnejše blago. Sedaj so tudi roparji najbolj nevarni. Hrušica ni brez njih, sosednji Nanos jim je neki tako varno zavetje, da ti ni mogoče dognati, kje bivajo in kdo jim daje streho. Cesarske oblasti jim ne morejo do živega. Le toliko vedó, da so vse vrste teh uzmovičev v neki zvezi. Če jednega naklestijo zastran zločina, maščujejo se gotovo trije. Ljudje se jih silno bojé. O rokomalharski družbi so razširjene povsod najrazličnejše pripovedke. Tu je zgorela hiša, tam je izginilo iz hleva tele, ondi so po noči odnesli prihranjene novce, tega in onega so ujeli, zavezali mu oči in ga celó odpeljali s seboj v gozde in goré, da ga ni bilo dalj časa domov. Razbojnikov ne udržé nobena vrata in nikakoršna ključavnica. Nobena noč jim ni pretemna; nerojenemu, sedem mesecev staremu otroku odrežejo roko, katere prsti goré v temi, da je vse jasno. Brezbožniki so in sploh ljudje, ki so v zvezi s samim peklenščekom.

Nekega dné je vtaknil Šimen v žep dve številkki „Novic“, ki so nekaj tednov poprej zagledale beli dan, preko rame je obesil očetovo puško in stopal polagoma od doma navzdol proti Beli, srednjevelikemu potoku, ki pa o povodnih drvih silovite vode v vipavsko dolino. Bela teče globoko zdolaj pod Višnjami. Po nekod se močno peni preko silnih skal, ki si jih je sčasoma privarila na pot, drugod se tiho vije med nizkim vrbjem, kakor da se valčki pomenkujejo s cveticami ob bregu. Vsa okolica

je zaradi globoko izdelane struge bolj temna, breg strm in na obe strani divje romantičen. Razven lovca in domačina, iščočega mladih trt in obročev, stopa tod le redko katera človeška noga; pač nekdo: Medlišek in tihotapci, ko se vlečejo v dolgi vrsti sem z Nanosa tje v logaške in idrijske gozde. V jesenskem in zimskem času ne odmeva tukaj drugačen glas kakor šumenje vode in pok lovčeve puške.

Nekoliko više gori proti selu Beli pada v Belo z mogočnim skokom njen največji dotok, imenovan Zápotnik. Krasni slap odmeva daleč ob skali. Divji golobi gnezdi v luknjah ob silnem prepadu ter si gasé žejo v drobnih kapljicah padajoče vode.

Šimen je prišel po znanih mu stezah do Bele, ob kateri vodi stara pot iz Sanabora do Podkraja. Ustavi se ravno nasproti slapu, položi torbo poleg sebe ter sede na bližnji kamen. Slap se je veličastno penil v žarkih popoldanjega solnca. Šimen vzame iz žepa časnik in začne nekaj brati, a ni mogel, šum ga je motil. Spomnil se je slapa pri Savici, spomnil se je tudi drugih lepih krajev mile domovine. Koliko bolje so mu bile znane celó malenkostne zanimivosti nemških dežel nego lepota rojstvene zemlje! Nemško izobraženi mladi mož je čutil v tem hipu, da je sicer sin slovenske domovine, vzgojila ga je pa — mačeha. Naslonil je glavo ob dlan, da ne bi gledal pozabljene matere.

Pozabljeni kraj, pozabljeni rod! kdaj se spomniš, kdaj se zaveš samega sebe, ti slovenski rod? Kdaj zasije tebi solnce spoznanja? Kdaj zasveti tebi zlata zora, ko ti bode jasno, da si dedič starejše omike, kakor jo imajo sosedje, ko ti bode jasno, da si sin matere Slave, katera obsega pol sveta s svojo mnogoštevilno rodbino! Tako pač pojó pesniki. Stanko Vraz kar gori za vzvišeno narodno stvar.

Šimen se zgane. V grmovju za njim je nekaj zašumelo. Pogleda, in ko ne opazi ničesar, upre lepo svoje oko v šumeči slap, ozre se še više gori v hrib, kjer leži njegova rojstvena vas, skrita med sadnim drevjem. Prijazni hribci, gladke senožeti, rodoviti pašniki, katere zaslanja temna z gozdom porasla gora, to je Šimnov rojstveni kraj, ki mu je bil v mladosti vesoljni svet, to je njegova domovina! Mladi mož se zopet zatopi v misli. Ob srcu ga je nekaj božalo tako lahko, tako ljubko! Vsa okolica se mu je zdela praznična.

To si ti, domovina!

Naših dedov duh plava nad nami, naših dedov trupla krije ta zemlja, naši očetje so zanj prelivali kri, njih potne kaplje jo znojé še danes, in mi, njihovi potomci, da bi se tega ne zavedali? Sleherni kmetič vé tudi o zadnjem koticu svoje zemlje posebno zgodovino, pripoveduje o svojih dragih pradedih, in to da

bi bilo nam zabranjeno? Po teh logih so pevali naši očetje slavo Perunu, Triglavu, Svarogu in Radehostu, po teh dobrih se je pozneje mirno in uspešno širila luč prave vere. Verjeli so prepričevalnim besedam domače govorice sv. Mohorja, sprejeli so križ in lahkega srca poteptali malike. Da, da, lepa, prijazna beseda se zлага s slovensko naravo. Sloven je mehak kakor lipov les, če ravnaš z lepa ž njim. — Kdaj bodeš srečen, rod moj?

Ko je tako Šimen sanjal o domovini, stopi, kakor bi izrasel iz tal, predenj visok, zarasel, osivel mož. Šimen se ga ustraši in obledi; takoj pa stegne roko po puški. Ptujčevo sivo oko ga je nestrpno motrilo. Zdela se mu je, kakor da ga hoče s tem obvladati. V roki je držal Šimnovo torbo tako samosvestno in hladnokrvno, kakor da mu je že leta in leta gulila ledja. Preko rame je imel puško, na hrbtu in na prsih sta se mu križala pasova do malega praznih torb.

„Lačen sem, amice, ne zameri“, izpregovori mož osorno ter nemarno premeri z očmi Šimnovo torbo.

„Nič se ne boj in nikar ne glej tako čudno! Stopi sem-le k meni; če mi kaj ostane, ponudim ti drage volje. Vem dobro, da ti je mamica naložila v malho več slastnih prigrizkov, če ne mamica, pa Selanova Anica. Stopi, stopi sem do mene! Jaz oberem meso — pečenka diši — ti boš imel pa kosti. — Accipe, domine!“ dostavi zaničljivo in nese prvo bedrce praženega piščanca slastno v usta.

Šimna je nekoliko minul prvi strah, zato si misli: pogum velja. Tu treba menjavati šilo za ognjilo, zato vpraša:

„Neznani prijatelj, kdo pa si? Rad bi vedel, s kom mi je čast obedovati.“

„Hm! Čudno vprašanje“, zavrne ta in se nerodno zareži, da se je pokazala izpod tršastih brk lepa dvojna vrsta belih zob. „Mene to čisto nič ne moti. Jaz te poznam, kakor si slišal ravnokar; če ti še ne veš, kdo sem, potrpi! Glad ne pozna obresti, marveč zahteva glavnico.“ Izgovorivši se vsede pod bližnji grm, potegne za seboj odprto torbo in začne iz nje jemati kosce za koscem ter jih polagati pred-se na travo. Jed mu je močno dišala, in Šimen se ni motil, ko je mislil, da je neznanec sestradan kakor volk sredi zime. Pojedel je vse, niti kostij ni ostalo mnogo.

„Še Bog blagoslovi!“ mi ne rečeš. Res, mnogo se nisi navadil po šolah, vsaj olike ne“, podraži ga ptujec in si uravna razmršeno brado, obližujoč se neprestano okoli ust. Ta predrznost zopet ujezi Šimna.

„Ne zameri“, reče mu zaničljivo, „ali je mar spodobno kosilo vzeti komu izpred nosa?“

„Naša pravica je prisoja onemu, ki je bolj lačen“, odreže se mož in pospravi razmetane papirje zopet v torbo. „Ne bodi hud za to! Glad ne dá človeku miru. S praznim želodcem ne veljaš piškovega oreha. Sedaj sem dober, lahko se poskusiva, kadar hočeš. Ne prestraši se zato, če ti povem, da sem Medlišek. Ne bi ti bil povedal, a ker si toliko pameten, da me pustiš v miru, tudi če sem ti pojedel pečenko, bodi! Saj lahko dobiš drugo kosilo. Če ti ga ne dá mati, pojdi k Selanu, he! Srečen, kdor lahko obeduje pri dveh mizah; reva, kdor ne more pri nobeni; vsekako sem ti pa moral povedati, koga ti je bila čast gledati pri obedu.“

Šimen spozna, da bi se dalo z Medliškom vendarle govoriti.

„Pa bi bil prosil“, reče za nekaj časa; „da si vzameš sam, to ni prav. Ne veš, da bi te bil zato tudi ustrelil, ko bi bil nagel.“

„Ali pa jaz tebe“, odreže se ročno Medlišek. „Toda čuj: meni je gotovo manj do življenja kakor tebi. Zato sem vedel, da se tebe ni bati. Nekaj bi te pač še prosil, ker vem, da si nekoliko moža. Sam izprevidiš, da pečenka brez pijače je šele pol kosila. Upam, da umeš, kako pogubljiva bi utegnila biti za to voda. Gotovo imaš pri sebi kak požirek. Ravnaj po pameti, pij najprej sam, potem daj meni, kolikor izprevidiš, da bi se mi prileglo.“

Šimnu je nekoliko ugajala rokovnjaška predrznost, nekoliko si je pa mislil, da bi bilo zaman vsako ugovarjanje. Ponudi mu steklenico žganja in opomni, da sam ne pije. Hlastno seže po nji Medlišek in v nekaj trenutkih je bila prazna.

„A, a, a, hvala Bogu rekel bi, ko bi se midva z Bogom še kaj poznala, tako pravim samo: dobro je bilo kot nebeška rosa. Gratias tibi ago, Bog ti povrni! Lačne nasitovati in žejne napajati je dobro delo, tako so rekli nekdanj. Tudi nisem slišal še nikoli, da je morda greh postreči takim poštenjakom, kakor smo mi.“

„In ti da si pošten človek?“ začudi se Šimen.

„In ti nisi?“ zastavi mu zopet oni.

„O sebi ne dvomim, o tebi sem slišal že marsikaj, kar ni za poštenega človeka. Pa ne zameri!“

„Torej misliš, da nismo pošteni ljudje?“

„Skoro da ne.“

„Glej, in vendar mi ničesar ne jemljemo revežem, če nas pusté na miru, ampak le onim, ki imajo vsega zadosti ali celó preveč. Živeti moramo vsi.“

„Prav. Toda zakaj si ne služite vsakdanjega kruha kakor pošteni ljudje? Povej, prijatelj, ki si bil toli drzen in si me prvi začel tikati ter si se bahal z nekimi latinskimi besedami, povej, ali ni vaša poštenost ‚nonsens?‘“

„Kar si rekel sedaj, ne umevam; jaz tikam vsakogar, ker vsak pameten človek vé, da smo in da bomo vsi ljudje jednaki, če ne na zemlji, pa pod zemljo. Za drugo, kar si trdil, misli, kakor ti drago; če se nečeš prepričati, da je dobro, kar mi počenjamo, pomisli, da sem-tertja učinimo kakšno dobroto tudi one vrste, kakor jih imenuje svet dobrote. Da ti to dokážem, le jedno: Prosim, razodeni očetu, da mu sili Selan že črez glavo. Jaz na njegovem mestu bi se ga varoval.“

Šimen se prime za glavo. Kaj takega bi si ne bil mislil nikdar. Ti vrage res vidiš skozi vse zidove, sicer ne bi mogli vedeti stvarij, ki so prikriti tudi največjim prijateljem.

Medlišek je skrbno opazoval Šimna. Takoj je videl, da je zadel pravo struno. Oči so se mu divje zasvetile. Kot najizvrstnejšemu dušeslovcu bilo mu je takoj vse jasno. Zato je nadaljeval:

„Prosim, povej Anici, da pridejo jutri zvečer tihotapci, Selanu pa reci, naj gre za Korenov Vrh pogledat, ali mu po noči ne sečejo smerek. Ko boš Anici pravil, kar sem ti naročil, pogledaj jo dobro. Morda bodeš opazil tudi ti — kaj bi ne! kar opažam jaz. Mogoče, da mi bodeš še kedaj za to hvaležen. Moje oko me ne prevari, mladina je pa dostikrat s štirimi očmi slepa.“

Te besede so Šimna tako prevzele, kakor bi ga bil kdo hipoma polil z mrzlo vodo. Slutil je njih pomen, slutil je, da utegne stari tolovaj vendar nekaj vedeti, in ta slutnja se mu je zavalila na srce kakor težek kamen, kateremu nikakor ni bil kos. Kakor sitna muha ga je obletavala misel: Pa ne da bi Anica koga — — — Ne, naprej si ni mogel misliti.

Ker Šimen dolgo časa ni rekel ni bele ni črne, spoznal je nasprotnik, da je tu res zadel v središče.

„Nikar se ne prestraši, golobec moj! Hudega ni sedaj še nič, morda tudi ne bo, a le tako stori, kakor sem rekel, in če boš videl prav, zvedel boš to, kar jaz že vem. — Škoda, da nimava več časa, marsikaj bi ti še povedal. Nisem se nadejal, da se dá s teboj toliko govoriti. Verjemi, da si mi prav všeč. Tudi jaz sem hodil v latinske šole. Še sedaj stavim, da bi umel polovico latinske maše, a naše življenje je vse drugačno, kakor si ga mislijo golobradi šolarčki. Pomisli, kako poje Schiller:

Ein freies Leben führen wir,
Der Wald ist unser Nachtquartier.

Škoda, škoda, da moram odriniti. Morda se še vidiya.“

Šimen je kar gledal zaraslega moža. Ta človek, tako si je mislil Šimen, ima pač žalostno preteklost. Pomiloval ga je v srcu, rekel mu pa ni nič.

„Še nekaj, prej ko se ločiva“, dé Medlišek. „Upam, da me ne boš izdal jebljatarjem, saj Višenjci jim že tako niste prijatelji, če te pa veseli, ne branim ti, vedi, da se jih ne bojim.“

„Nič se ne boj!“ potolaži ga Šimen, zadržuje torbo in puško na ramo. „Zaradi mene te ne bodo ujeli. Zdravstvuj! Mudi se mi domov.“

„No pa pozdravi mi vse rojake in reci jim, da sem blizu. Zdrav!“ Zadnje besede je govoril že odhajajoč med grmovjem.

Šimen je bil vesel, da se je rešil nadležnega gosta. Zato se je slabe volje vrnil domov.

* * *

Zvečer je bila jasna jesenska noč, polna mesečine.

Nekoliko nad Višnjami, a bolj proti zahodu, se vzdiguje ne visok, pa kamenit hrib, gol in pust, kakoršnih je mnogo samo po Krasu. Preko hriba je slaba pot v gozd. Nekaj sto korakov od te poti na levo so precěj strme skale. Lisice imajo med njimi gnezda; varno zavetje pa ponujajo vsakomur, ki ga išče tod blizu. Od tukaj je po dnevu lep razgled v vipavsko dolino, na morje in po bližnji okolici. Nekaj korakov na ono stran se začinja zopet reber in ob rebri gozd.

Lepo je svetila luna po okolici. Blizu in daleč je vse tiho, le pod rebrom ali v Sanaboru kali ponočni mir kakšen nikdar ugnani ponočnjak, slednjič še njega omaga spanec, da si poišče pripravnega ležišča. Tu na vzvišeni planjavi je prav mrtvaška tišina. Kdo še ni občutil tihe groze na takem samotnem kraju? Ni treba, da bi moral baš verovati v strahove, obide ga vendar neko neprijetno mamilo; strahopetec bi pa mislil o slehernem šumu ali ropotu, da se javljajo duhovi iz prejšnjih časov.

Glej, tamle se giblje možka postava! Debelo gorjačo ima v roki, sicer stopa oprezno in tiho. Š pota jo zavije v stran naravnost k imenovanim skalam. Lahno stopa, a noga se mu zastavlja kakor po grobeh . . .

Ljudje pripovedujejo, da so nekoč tu kopali železno rudo. Morda je to duh kakega rudarja, ki je umrl nagloma, ne da bi se bil spravil z Bogom. Morda je kdo, ki išče tod skritih zakladov. Modrikasta lučica gori na vrhu zemlje, kjer je zaklad. Kdor je tako srečen, da jo zagleda, vzemi molek in ga položi lepo okoli nje tako, da bo luč v sredi molka. Drugi dan pridi in našel boš molek na onem mestu, pod njim pa prav gotovó zaklad. Tako si pripovedujejo ljudje.

Mož je že med skalami. Nečesa išče, ker stika po vseh luknjah. Neke zveznje spravlja iz njih in se boječe ozira okoli sebe. Morda še koga pričakuje. Res, kakor črne sence pomikajo

se sem od gozda moške postave, po različnih potih sicer, a vse merijo k prvemu preiskovalcu lisičjih lukenj — k Selanu. Prišedši do njega, pogovoré se nekaj na tihem, pa mnogo ne; potem zadene vsak svoj zveženj in se izgubi ž njim v grmovje, kakor da ga je pojedla noč.

To so tihotapci. Do tu nosi duhan jedna družba, naprej ga odnaša druga. Selan jih preskrbuje s potrebnimi krepili in oddaje blago dalje. Stvar je sicer zelo nevarna, a tudi nekaj vrže; za dobro plačilo pa ni nikomur koža predraga, če je le iskrica upanja, da jo unese zdravo.

Podvelbom je že odbila ura polnoči. Počasi in zateglo so odmevali udarci po bližnjih hribih. Luči so ugasnile že skoro povsod. Stražniki gotovo tudi že spé; kdo bi vedno prežal na tihotapce, ki se ne bojé niti smrti!

Selan se počasi odpravi proti domu. Njegov posel je odpravljen; jutri zvečer bodo računali in šteli dobiček. Polagoma stopa mož po neprijetni poti nazaj v vas. Nič mu ni bilo bolj zoperno nego luna, ki mu je svetila prav predrzno naravnost v obraz, hoteč ga menda vprašati: Zakaj delaš to? Ali Selan se ni spomnil tega vprašanja, bal se je le, da ne bi imel sitnosti z jeblajtarji. Ko bi ga le videli sedaj zunaj

doma, takoj bi sumili, da je kaj pomagal. Zato bi mu bila temna noč ljubša.

Ko je prišel domov, dobil je Anico še po koncu. Jezil se je, da dekle ne počiva.

„Bala sem se, da se vam kaj zgodi“, reče, hoteča se opravičiti.

„Kaj bi se mi utegnilo zgoditi? Kaj ti veš, kod hodim. Nocoj sem bil pri Bajcu“, lagal je Selan prav na debelo, bojé se, da ne bi dekle zvedelo, kam hodi po noči, in ga morda po neprevidnosti ne izdalo.

„Sanjala sem prošlo noč, da vas je nekdo obstrelil. O, kako mi je bilo hudo!“

„Neumna sanjarica, pojdi no, pojdi spat! Mari misliš, da sem jaz tihotapec? Ni mi potreba še tega“, tolaži jo oče.

„Tako sem sanjala in oni dan sem brala, da vsake sanje niso prazne.“

„Aniča, tebe bodo res bukve prehitro izmodrile. Šimen naj te vzame, pa idita v Gradec!“

„Kaj mislite, da bi me ne maral drug kakor Šimen?“ šali se Anica. Selan ni več slišal njenih besed. Zaprl je vrata za seboj in šel spat. Tudi njo je spanec kmalu zazibal v sanje.

(Dalje.)

K z v é z d a m.

Io riternai
Rifatto sì
disposto a salire alle stelle.
(Dante, Purg. XXXIII.)

Pesmij nékdaj skrivni glási
V prsih so mi zašuméli,
V davni dóbi, v mládi zóri
Preko srca v svet kipéli.

Tákrat srce, zémľji vzeto,
Zémľjo sámó je ljubilo
In v glasove pesmij svojih
To ljubezen sámó lilo.

Zémľje sreča — svétla sreča,
Zémľje vzóri — jásní vzóri . . .
Strástno je vršala pesem,
Kakor slap ob skalni góri.

A tolažbe ni zajela
Duša v burnih teh glasovih:
Le nemírov jí spočeli,
Strástij so in víher novih. —

K zémľji z víška luč mogočna
Z zóri mi je prisvetíla,
Z zémľje revne k zvezdnim dvôrom
Pôgled káľni obrníla.

Glas v uhó mi je zazvénel,
Da ga pomnim večne čase:
K zvézdam čustva, želje, dušo —
Pústi zémľskih pesmij glási!

Ostrmél sem . . . Kaj lí méni
V zvézdnih je doméh iskati?
Sreče! sreče! glas je šúmel,
Kí je zémľja nima dati!

In prešínil mí je prsí
Božjih ustén dih ljubeči,
In srcé mí je predramil
Sládkí šum o — pravi sréči . . .

K víšku je zakoprnélo,
K zvézdam, kamor glas je žélel,
Dalje še, kjer On stóluje,
Kí je srcu bíti vélel.

A potájni oni glási,
Kí so nékoč v njem šuméli?
K zvézdam, k zvézdam tudi óni
S srcem bodo koprnéli!

Mih. Opeka.

šolstvo in slovstvo med rojaki. Isti zmoter, kateri ga je vodil pri največjem njegovem delu, pri prevajanju sv. pisma, vodil ga je izvestno v vseh njegovih opravilih. In ta je bil po njegovi lastni izjavi: „Divini nominis honor, Religionis incrementum, Patriae nostrae amor.“ Torej geslo: za Boga in domovino! Bil je v resnici dober, vzoren duhovnik, goreč narodnjak, umen in nadarjen pisatelj, ljubezniv mladinec, prijatelj šolstva in požrtvovalen človekoljub, ki se je v svoji oporoki (8. mal. tr. l. 1807.) spominjal še

ubožcev na Ježici in v Naklem. Bil je skratka samozavesten, razborit, cel mož — prava slovenska korenina! Po pravici piše o njem blagi Slojšek: „Ako pomislimo čas, v katerem je živel, in preštejemo njegove spise in njegova obširna težavna dela, prepričamo se lahko dobrega duha, kateri ga je oživiljal za svoje ljudstvo in priznati moramo po vsej pravici, da je bil Japelj biser najiskrenejših rodoljubov naših, kar jih je kdaj nosila zemlja slovenska.“

Čast takemu možu!

Selanov zet.

(Povest; spisal Slavoljub Dobrávec.)

III.

En gorek rek — srce odpre.
En ljub pogled — srce se vžge.
Gregorčič.

Prijateljstvo med Matijem in Selanom se je zadnji čas res nekoliko ohladilo. Selanu je začela rojiti po glavi misel, kako naglo bi obogatel, ko bi bil sam gostilničar v Višnjah in ko bi sam odpravljajal za oba priprego. To, kar služita sedaj oba, deval bi on sam v žep. Kako bi bilo to prijetno! Selan se je vtopil v to misel. Vse njegovo početje je merilo na to, da jo uresniči, čim prej tem bolje. Zato ni mislil na drugo, kakor na smoter, sredstev ni izbiral. Glavna reč je, Matija Bajca izpodriniti, izpodkopati mu veljavo pri ljudeh. Kako? Tega še ni dognal. Matija je trda kost. Stare denarje, pravijo, ima še, staro žito in staro kranjsko poštenost, ki je bila Selanovim nakanam najtrša lupina. — Sovražnik je deloval vstrajno.

Danes so točili pri Bajcu zbirano vino, jutri bodo kuhali kravje meso, tudi sploh dajejo premajhne dele in pičlo mero ter zahtevajo dolge račune. Njegova živina ni za nič, ker je sestradana. Matija je strašen oderuh.

Vse to je Selan mešal in trosil med ljudi, a vendar jih ni mogel mnogo navrniti k sebi. Matija je zvedel veliko takih lažij, ali ker mu ni bilo mnogo do njih, molčal je in ostal prejšnji Bajec, ne da bi preiskoval, kdo jim je duševni oče. Tudi Šimen se ni dosti brigal za to, kaj govore ljudje. Znana mu je bila stara resnica, da ljudje nekaterega hvalijo ali pa grajajo čez mero. Najmanje bi si bil mislil, da dela to Selan zoper njegovega očeta.

Drugače je videl potem, ko ga je na to opozoril Medlišek. Zvedel je tudi nekaj drugega.

Oni večer so res prišli tihotapci. Anici je bil to povedal še pred mrakom. Opazil je na nji čudno izpremembo. Zardela je, obrnila se v stran, šla iz sobe in vrnivša se rekla:

„Jaz se jih bojim.“

Šimen jo je tolažil, dasi ni umel, zakaj bi se jih bala; zato se mu je beseda zadirala v grlu. Spomnil se je Medliškovih besed, obšla ga je zopet prejšnja zla slutnja, a tolmačiti si je ni mogel.

Čim dalje je opazoval Anico, tem bolj se mu je dozdevalo, da ni več tista kakor lani. V spominu se mu je vrstila slika za sliko, kažoča življenje prejšnjih dni. Vse so bile lepše, nego je sedanost. Ni mogel odgnati neke slutnje, ki mu je pravila, da se je njeno srce obrnilo od njega drugam. Ta misel ga je mučila, razjedala kakor črv. Zdelo se mu je, kakor bi mu temnela zvezda sreče. To je že stara uganka, zagonetka človeških src, pravi Kraszewsky: Usiplji jim darov polno pest, ne bodo jih marali, celó od njih se bodo obračali; odvezmi jim le drobno zrnce in brani se, da bi je povrnili, pa ne bodo mogli živeti brez njega.

Šimen ni pomislil, da se je i on mnogo izpremenil od lani. Z leti je bil resnejši.

„Danes si žalosten, kaj ti je?“ vpraša ga Anica sočutno in pogleda naravnost v obraz, v oči, kakor bi hotela tam brati vzrok njegovi bolesi.

„Ne vem“, odvrne kratko in skoro ostro, da je spoznala njegovo nevoljo. V hipu, ko je izgovoril rečeni besedi, spomnil se je, da bi tako

ne bil smel govoriti. Zato obrne pomenek na drugo pot.

„Ali si kaj brala te dni?“

„Nekaj malega. Nimam mnogo časa, kaj hočeš!“ odgovori. Oko ji je bilo rosno . . .

„Potrudi se, potrudi! Zmerom ložje ti bode. Človek, ki zna brati in pisati, storil je v napredu že velik korak.“

„Slovo od mladosti“ sem brala in prepisala, kakor si rekel.“

„Prav. Ali ti ugaja ta pesem?“

„Nisem je umela prav do konca. Ali sem trde glave, kaj?“

V tem je priropotal pred hišo voz, ljudje so prišli v sobo, in njunega pogovora je bilo konec, dasi bi bil Šimnu del tako dobro, kakor rahel dež razpokani zemlji.

Soba se je polnila. Kolikor je bilo v nji več pivcev, toliko tudi več krika. Pozneje se je začelo celó petje, seveda po obliki in vsebini tako, kakoršni so bili pevci, ki niso mogli v sebi ugnati strasti, katerim je bilo udano življenje ob cestah

Šimen je odrinil domov.

Zunaj je bilo temno kakor v rogu. Prsta pred nosom ne bi bil videl. Vendar so se plazile nerazločne postave pod višenjsko vasjo, potem v presledkih druga za drugo skozi vas in dalje v goro. Pol ure pozneje se je pomikala izpod vasi proti Selanu zdržema za veliko svetilnico dolga vrsta množ. Prvi je nosil zvonec, drugi za njim puško ali kolec. Stopali so drzno in glasno.

Ne dolgo potem se je zbrala vsa ta čudna družba v zadnji sobi Selanove gostilne. Govorili so svoj posebni jezik, le tu in tam se je razlegala iz obrasenih ust — slovenska kletev. Bili so to ljudje divjih obrazov, še bolj divjega vedenja in jako različne starosti. Vseh je bilo nad dvajset. Mirno so sedli za mizo, poklicali nekaj bokalov vina in začeli razgovor, ki se je sukal — ne o „jebljatarjih“ ali njihovih vohunih, marveč — o nekem ranjencu. Kako in kaj se je vse zvršilo, tega se zaradi opreznosti niso pogovarjali niti med seboj; skrbeli so le, kam bi ga pripravili na varno, da bi okreal, ali pa z Bogom spravljen, mirno zaspal. A pozneje se jim je prilegalo vino bolj, kakor bratoljubje. Natiskali so ga kakor vodo. Čas je potekal hitro. Pivci so si gladili razmršene brade, privzdigovali otolčena pokrivala na glavah, kakor da hočejo s tem utirati pot vinski moči, slednjič so se začeli objemati kakor redko katere matere sinovi na svetu, prisezali so si večno zvestobo, objemali so se brez nehanja kakor opice in nazadnje kakor mlade mačke.

Za mizo v kotu je sedel oduren možak. Brada mu je bila tako ogorela in obleдела kakor

bukov gozd o vseh svetih. Malo je pil in še manj govoril, le srpo zrl pred-se ter pogledal sedaj tega, sedaj onega, kakor pogleda jezen učitelj po šoli, ko ne vé, kateri izmed učencev je kriv splošnega nemira. Mož, ki ni bil nihče drug kakor Štefan Medlišek, potegne krepko iz kupice, osorno pogleda po sobi, zakolne krepko sam zase, vstane ter izpregovori ali bolj rečeno zakriči:

„Prijatelji! Smrt vragom, našim sovražnikom!“

„Amen, amen!“ odmeva iz vseh pijanih grl.

„Za našega tovariša niste ukrenili še ničesar. To ni prav. Naš brat je, in kar se je njemu zgodilo danes, utegne se zgoditi meni ali komu drugemu jutri, če ne še prej; a nikomur izmed nas bi se ne zdelo dobro, ko bi ga pustili s smrtnim svincem ležati in umirati v grmovju. Mene čaka kaj takega, toda vi ste še ljudje, ki morete še v človeško družbo. Izbrali ste mene za voditelja; vam je odprta pot v daljni svet, meni pa med divjo zverino. A bodi! Za časa moram skrbeti. Torej poslušajte! Dva po Tomaža!“

Molčé vstaneta dva mlajša ter se odpravita skozi vrata, željno pogledujoč na mize, kjer se je iskril rmeni vipavec v obilni meri. Rada bi ga bila še vlekla, toda Medliškova zapoved je trda; neposlušnost bi ju utegnila spraviti ob ves zaslužek, če ne še ob kaj dražjega. Medlišek ima tu prvo besedo, to vé vsak novinec. Ko bi ne bilo njega, težko bi bilo tihotapljenje preko Nanosa. On je pravi posredovalec med dolenjskimi ali čišskimi tihotapci in gorenjskimi in idrijskimi odjemalci. Vrhu vsega je on — rokovnjač, katerega se boji vsak, tudi oni, s katerim je zaupen prijatelj.

Nekateri tovariši so že pospali okoli mize, drugi so šli iskat ležišča po znanih hišah, le Medlišek je ostal z dvema ali tremi pivci. Ukazal je še to in ono ter se delal — vpricho domačih ljudij —, kakor da je popolnoma ptuj v tem kraju. Saj se tudi že tako dolgo klati po svetu, da bi ga njegovi vrstniki težko spoznali. Ostal je sam poleg na pol praznega bokala, kakor vojskovodja, katerega so ostavili vojaki. Nemo je zrl v svetilnico na mizi. Tam v sosednji sobi je spoznal glas hišnega gospodarja. Morda ga je ta tudi videl. Lahko ga izda, če ga hoče. Okolici bi s tem odvzel mnogo strahú, „jebljatarjem“ bi naklonil veliko veselje, njemu samemu bi bilo pa življenje gotovo skrajšano bolj, nego bi rad.

Tako je premišljal Medlišek in zavidal nagrado, razpisano na njegovo glavo, onemu, ki ga spravi pravici v roke. Nasmehnil se je in zamrmral sam s seboj: „Škoda, da je ne morem zaslužiti sam!“

Medlišku je tekla zibel v prijaznem Sanaboru poleg peneče se Bele. Oče ga je bil določil kot najmlajšega in najbolj bistre glave za šolo. Za kmetovalca sicer niso bili takoj po francoskih vojskah najboljši časi, a Medliškov oče je tiščal po kakšen tolarček in šmarno petico še iz boljših dnij.

Deček je šel v šolo. Viri molče o tem, kako daleč jo je „pritolkel“, vemo pa, da se je mladi Štefan sprl z očetom, z materjo in z vso družino ravno zastran tega, ker mu ni dišala več knjiga. Odslej ga ni bilo nič domov, a tudi v šolo ni šel več. To so bili tudi vzroki, da so ga ulovili in vtaknili v vojaško suknjo. Biričem, ki so ga ujeli, pomagali so lastni njegovi vaščani, da, celó bratje in oče.

Štefan je siloma zadel puško na ramo, v srce se mu je pa tedaj naselila mržnja do vseh ljudi, največ še do njegovih najbližjih sorodvincev. To sovraštvo ga je pozneje vodilo po vseh potih, dasi je bil svojim prijateljem mil, blag in mehak kakor ženska. In ko je bruhal svojo jezo, vrstili so se pogosti požari in godile so se tatvine v rodni njegovi vasi. Od vojakov jo je namreč popihal o najugodnejši priliki; tedaj je nastal v rodnem njegovem Sanaboru malone takšen strah kakor med Rimljani, ko se je bližal Hanibal.

Kmalu se je raznesla novica, da se klati Medlišek po nanoških gozdih. Tedaj se je začela nanj prava gonja. Često ga je šla lovit kar vsa vas, a kamo bi ga ujeli, ko ga niti videli niso. Ko so lovci rjuli po gozdu in psi tulili po gorah, pil je on vince v kakšnem sanaborskem hramu in obiral ukradeno pleče. Znal se je vselej povabiti k onemu sosedu, ki je bil za gojajo najbolj navdušen. Ljudje so zaradi tega mislili, da je čarovnik, v zvezi z vsemi peklen-skimi pomočniki, da ima črne bukve, sploh jim je bil Medlišek pol človeka pol vraga.

Vendar ni živel nikoli na miru. Vedni strah pred sovražniki in izdajalci, vedna misel na lastno obrambo sta mu popolnoma otrdila srce. Včasih, ko je mirno ležal v skritem zatišju in užival blagodejne žarke jesenskega solnca, premišljal je sam svoje življenje in čudil se, da more človek tudi podivjati. Dostikrat je Medlišek tako mislil in ravno tolikrat se je tudi spomnil, da so tega krivi ljudje, njegovi ljudje. Tudi danes je mislil na to.

Medliškovi tovariši so molčali. Strah, hoja in nesreča preteklega večera ni mogla tako vplivati na njih živce kakor vinska kapljica, ki je takoj zahtevala svoj davek — v spanju.

Nikdo se ni spomnil, da bi bilo dobro pogledati, zakaj ni tako dolgo onih z ranjencem. Kjer zamrè čut pravice, hira tudi sočutje.

Poglejmo vsaj mi!

Pičle pol ure pod Višnjami leži v jarku nezavesten mladenič. Več streljajev daleč je nosil smrtno kroglo v prsih. Tu med vrbjem je onemogel, ker mu je odtekla kri, in zgrudil se je z obleko zakrivajoč globoko rano v desni strani. Tovariši mu niso mogli pomagati. Zmogli so sicer napad finančne straže, a bojé se številnejše trume prežečih stražnikov, zbežali so v drugo stran, da so si rešili življenje. Zvečer šele so se priplazili nazaj in odnesli svoje blago v goro nad vasjo, potem so se vrnili in uprizorili prej omenjeno procesijo, hoteč s tem dražiti stražnike, ki jim sedaj niso mogli do živega, ker niso nosili več prepovedanega listja. Ranjenca niso našli; stražniki so ga sicer videli med vrbami, a ker so mislili, da je gotovo mrtev, pustili so ga in šli naprej. Menda jim je tudi jeza zakrnila srce, da v umirajočem mladeniču niso videli — človeka.

Sedaj je okoli njega vse tiho, skrivnostno, mrtvaški mir in gluha noč. Le kdaj se še izvije iz mladih prsij težak, počasen vzdihljaj, potem je pa zopet vse tajno, mirno, in kakor svinec težka tema razprostira svoja krila pod gostimi oblaki. Vsak trenutek se bliža močna ploha.

Nekaj časa pozneje se prikradeta v bližino dve moški postavi. Premikali sta se tako tiho, kakor senca.

„Ta je mrtev“, zasepeče prvi, ki je stopil bliže in otipal ranjenca.

„Pustiva ga do jutri, saj ga nikdo ne ukrade,“ oglesi se surov hripav glas.

„Ne, tega ne smeva. Naš tovariš je bil, in ne spodobi se!“ zatrjuje zopet prvi, prime ranjenca za rame in ga privzdigne nekako tako, kakor da bolniku popravlja vzglavje. V mrtvecu nekaj zahrešči. Zato ga oba preiščeta še skrbneje in spoznata, da je še duh v njem. Jeden stopi v bližnjo goščavo in se kmalu vrne z dvema kolcema, katera zveže in preveže z vrbovimi mladikami, da napravi nekakšna nosila. Zaradi teme se je to vršilo vse bolj po malem in počasi. Nalahko ga potem primeta in položita na nja, kakor bi devala mrtveca v krsto. Nesla sta ga v Višnje k Selanu.

Medlišek ga je pregledal, zmajal z glavo in odšel k družbi, katera je, prespavša vinsko moč, zopet pridno gledala po kozarcih. Zložili so nekaj drobiža za pogreb in odšli, ko je po viharni noči naznanjala zora na vshodu veličastno jutro. Drugi dan je prišel stari Lenček, po Višnjah in okolici znan ranocelnik in zdravnik za živino in ljudi.

Ta ga je preiskal in rekel, da bi se mu morda še pomagalo, ko bi mu krogla ne bila ostala v prsih. Da bi jo spravil ven, nima moči in tudi ne potrebnih priprav. Škoda mladeniča!

— A to pot je Lenček, četudi je bil prebrisan, le ni uganil. Ko je prišel pogledat drugi in tretji dan, čudil se je, da ranjenec neče še umreti. Na tihem lahko povemo, da je Lenček to prav srčno želel, ker je bila v nevarnosti njegova zdravniška nezmotljivost. Ako mu je bolnik prehitro pustil dušo, znal je vselej pogoditi pravi vzrok, zakaj ga ni več; drugače je pa sedaj, ko je povedal vzrok smrti, celó naznanil uro, kdaj potrka na vrata. To je spravilo sicer dobrovoljnega Lenčka v veliko zadrego.

Mine tudi četrty dan. Ljudje so mu pripovedovali, da je bolnik tudi odprl oči. To mu ni dalo mirovati. „Šment“, pravi sam pri sebi, „temu je duša res prirasla na zemljo.“ Vstane, vzame nekaj lekov in nerodnih priprav, kakor če je šel kam dret zobe, in gre naravnost k Selanu in naravnost k bolniku.

Debeli dve uri je stopal po prstih okoli njega, delal je obraz sedaj sila imeniten, sedaj pa skrben kakor babica, ki hladi čelo bolnemu vnučku. Slednjič je odšel tako na tihem, da nikdo ni vedel, kdaj. Naslednji dan pride zopet točno ob ravno tisti uri. Bolnik je nemo zrl v strop. Gledal je, a razločil ni nikogar. Resnico povemo, če rečemo, da se ga je Lenček prav ustrašil. Obstal je pri vratih in strmel. Spoznal je menda, da je z življenjem težavnejša borba kakor s smrtjo, zato je popolnoma izpremenil svoje zdravljenje. Stopil je namreč k njemu in ga še pregledal, a prav natančno. Videl je, da ima srajco krvavo tudi na plečih, toda ne mnogo, ker se je kri z obleko strdila okoli rane. To je bilo starčku uganka. Preiskaval ga je še in še ter je spoznal po dvanednem trudapolnem naporu, da mu je šla krogla na plečih noter ali pa ven. Toliko bi prisegel, da krogla ni več v rani.

„Sedaj bo dobro“, nasmehljaj se je Anica, ko je odhajal domov po zdravilnih sokov in drugih le njemu znanih lekov. Veselilo ga je, da je za jedno izkušnjo bogatejši, še bolj pa zato, da je slednjič vendar rešil pri ljudeh že pojemajoče zaupanje.

„Ali je že umrl?“ vpraša ga dekle boječe. Oči je imela objokane, gledala ga je vendar tako živo, kakor bi hotela na njegovem obrazu brati razsodbo o življenju ali smrti — svoji.

„Kaj še!“ dé Lenček bahato. „Ozdravel bo, ozdravel. Samo mir, prosim, mir, in počakaj, da se vrnem!“

Čudeč se so gledali za starčkom, ki je stopal urno kakor mladenič. Šel je in se vrnil, kuhal in mazal, molil in križal ter zapovedoval mir, le mir. Šesti dan je izpregledal njegov bolnik, spoznal ga vendar še ni, a spoznal je Anico, ki mu je stregla ves čas tako skrbno, kakor bi stregla svojemu bratu.

Potem je ginil dan za dnevom enakomerno; Lenček si je veselo mel roki, bolniku je bilo vedno bolje.

Ranjenec se zavé v tihi sobici ležeč in nepremično zroč v strop. Vse okoli njega je mirno kakor v grobu, niti pokanja vozniških bičev ni slišati. Skozi okno pa siplje prijetno zelenilo odsev svoje barve v sobo, jesenski duh po suhi travi in zrelem sadju z vrta dobro dé onemoglim plučim. O najmanjšem šumu se vzdrami mladenič, pritisne roko na prsi in se plaho ozre po sobi. Nad posteljo je visela v drznih potezah naslikana podoba Matere Božje, a reči smemo, da kar je nedostajalo podobi tehniške dovršenosti in idealne podlage, nadomeščala je v mladeničevem srcu obilna njegova vera. Zaupno se je oziral k nebeški Kraljici, in to mu je bilo v samotnih urah na bolniški postelji veliko tešilo.

Ptuj mladenič pod ptujo streho, ki ga je po staroslovenski gostoljubni navadi sprejela v svojo skrb in varstvo, pa ni še tedaj slutil, kaj mu je vera. Slutil je le svojo izgubo, škodo zastran rane, zastran kazni, čutil je le, da so mu vzeli vse, vse, da je izgubljen in osamljen, ostala mu je poleg vere le še — temna prihodnost.

In vendar se mu je zdelo, da ni res tako ptuj pod Selanovo streho. Dasi mu niso bile mnogo znane razmere in ni razven Anice in Lenčkovega očeta bliže hodil k njemu nihče, zdelo se mu je prijetno med temi ljudmi, da, tem prijetnejše, čim bolj je zmagovala njegova mladostna moč in Lenčkovo mazilo nevarne posledice „jebajtarske“ svinčenke. Ljubko se mu je nasmehavalo lice, ko je stopala v sobo Anica, noseč mu hladilne pijače ali šopek cvetic. Zdelo se je, da mati skoro več rada ne vidi, če hodi hči prepogosto k bolniku. Kmalu bodo morali njeni obiski popolnoma nehati.

Nekega dné se obrne lahko kakor srnica po sobi, hiti k vratom in od tam vpraša:

„Tomaž, kako ti je?“

„Mislim, da bom kmalu zdrav, Anica.“

To se je potem vrstilo več dnij brez premembe. Bolezen ga je zapuščala, oči so dobile prejšnjo svetlobo in živahnost, lase si je uredil in tudi obilne brke je zasukal, kar je kazalo njegov obraz nekako moško predrzen. Teden pozneje ga najde Anica že po koncu. Roko je imel navezано na ruto okoli vratu in sedel je na postelji. Nekoliko se ga je ustrašila, a ne mnogo, saj se je prejšnje čase zeló veselila, ko je slišala, da prihajajo tihotapci in ž njimi tudi mladi, živahni Belokranjec. Prav rada se je tedaj pogovarjala ž njim; ni mu zamerila tudi, če je bil malo prijaznejši kakor drugi.

„Ali ti je dovolil Lenček vstati?“ nadaljevala je danes izpraševanje.

„To se vé, da, in roko mi je zavezal“ dé on ter pogleda deklico smelo v lice. Dobro se mu je zdelo, da tako skrbi zanj.

„Za koliko časa boš popolnoma zdrav, Tomaž?“

„Upam, da v štirinajstih dneh.“

„Kaj bo pa potem s tabo?“ vpraša deklica in povesi oči, da bi zakrila rdečico.

„Sam ne vem. Domov ne morem in ne smem.“

„Ali pojdeš še k tihotapcem?“ reče ona in ga pogleda tako živo in resno kakor, recimo, pogleda odgojevatelj svojega gojenca, o katerem bi se rad prepričal, ali je samo v zadregi, ali res ne zna odgovora.

„Ne, Anica, k tihotapcem nikoli več; Boga in tebe moram zahvaliti, da sem še živ.“

„Ne, ne, mene nič“, brani se ona. „Povej rajši, kam misliš, ko se ti povrne zdravje?“

„Anica“, reče on, kolikor more ljubeznivo — njena skrb in prijaznost sta ga močno ganili — „Anica, jaz si moram služiti vsakdanji kruh.“

Tu šine deklici v glavo misel, ki je bila poznejše za Tomaža in za njo uprav usodna.

„Tomaž, zakaj bi ne ostal pri nas?“ vpraša ga po dolgem molku, ko sta si stala nasproti kakor nema. Le oči so razodevale tajnost.

Njemu se misel ni zdela napačna, celó zveselil se je tega, saj si je kakor zazidal pot v domovino. Strašila ga je druga stvar.

„Ne vem, če bi me maral tvoj oče. Tudi sem se v zadnjih letih zeló odvadil kmečkega dela. Zapuščal sem očeta in mater ter hodil po prepovedanih potih s tihotapci. Stariši so mi branili, jaz pa nisem hotel ostati doma. Zato sem se popolnoma sprl z očetom in odšel po svetu.“

„Moja domovina“, nadaljeval je po kratkem prestanku, videč, da deklice briše solze, „je daleč tam doli ob Kolpi. Tam stoji hiša mojega očeta, tam hodi mati, stavim, vsako jutro gledat na okno, kdaj se povrne zopet Tomaž. Oče sam obdeluje zemljo, od dela se ozira, kdaj se povrne sin, kdaj mu podá roko v spravo in prime za delo. Toda zaman vse to! Pot mi je za vselej zaprta v drago domačijo. Zaveril sem se, da se ne vrnem. — Bog mi odpusti!“

Ona je rekla, otrši si solzne oči:

„Torej domov se ne vrneš več, Tomaž?“

„Ne, ne morem.“

„Tomaž, pa mati, oče? Ali boš mogel samo jedno noč mirno zaspati, dobro vedoč, da tam daleč v rojstvenem selu vzdihuje po tebi oče, toči solze mati?“

To je mladeniča pretreslo. Nikdar še ni mislil o tem, česar ga je sedaj spomnila ptuja deklica, rešivša ga gotove smrti, deklica, katera se mu je od nekdanj zdelala lepša in boljša mimo

vseh drugih. Prime se za glavo, pritisne levico na čelo, kakor da hoče iztisniti s silo iz njega odgovor. Dolgo molči in preudarja, a nikjer se mu ne prikaže voz iz težavne zágate. Naposled, da bi le pretrgal neprijetni molk, pravi počasi in nedoločno:

„Ne vem.“

„Tomaž, ostani pri nas, jaz ti bom pomagala, da se pobotaš s stariši. Znam pisati; kar boš hotel, to jima bova —“ Deklica bi bila rekla še kaj, ali glas materin jo je zval v sobo za goste, kjer so posedli že zopet novi potniki. Prijazno mu namignivši, hoteč ga menda prisiliti, naj pritrđi njenim besedam, izginila je iz sobe. On je pokimal molčé, saj bi bil tudi storil molčé, ko bi mu bila Anica velela skočiti v ogenj.

V gostilniški sobi se je prav debelo smejal Selan. Vsedel se je za mizo in velel prinesiti bokal črnine. To se je zgodilo sicer le o naj-svečanejših prilikah ali pa tedaj, ko se mu je kakšna stvar sponesla prav dobro. Tudi danes je nekaj ukrenil, kar se mu je zdelo v njegovem sebičnem tekmovanju z Matijem Bajcem jako imenitno.

Vračal se je Selan iz Podvelba. Videč voz-nike, ki so se bili navadno ustavili pred Bajčevu gostilno, jel jih je vabiti k sebi in slednjič tudi vse pregovoril, da so vnovič popeli konje k vozom in jo pobrali za njim. Obljubil jim je in tudi dal priprego zastonj. Sedaj se je imela zaliti trdo pridobljena zmaga. Družba se je razvrstila za mizo, polnili so se kozarci in ročno tudi praznili, razvezali so se jeziki, odpirala srca. Slastni teran jim ni dal molčati. Selan je iznova začel obrekovati soseda. Namen je tudi dosegel in sicer tako vidno, da so vsi vozniki obljubili ustavlјati se odslej le pri njem. Objest in vino sta ga zdelala, da se je močno spozabil ter kvasil o nasprotniku reči, ki se niso nikdar dogodile. Sredi največjega hrupa stopi v sobo Šimen. Selan jezen, da mu je skvaril najlepše veselje, ni mogel drugače, kakor da ga je piknil:

„Menda vas je poslal oče?“

„Ne, sam sem prišel, očeta ni doma.“

„Torej ste se prišli z menoj prepirat“, dregne Selan iščoč razpora. Zeló neprav mu je bilo, da se je Šimen držal tako prijazno in domače.

„Ne vem, zakaj bi se moral prepirati z vami, saj smo bili prijatelji do danes.“

„Tako je, ali odslej bo drugače. Moja skrb je, da odslej ne bodo več ljudij sleparili v vaši hiši.“ Šimen je gledal nekaj časa in strmél, odkod bi bilo nasprotstvo.

„Kolikor mi je znano“, pravi, „ne kljubuje moj oče nikomur. Osleparili tudi nismo še nikogar.“

„Prav, toda vaš oče za marsikatero reč ne vé sam, pa vendar se je zgodila. Sploh bi se moglo vprašati, kaj vé vaš oče! Naj vidim, kogar hočem, vsak mi odgovori: Bajec je sicer dober človek, a pri njem delajo drugi, kar hočejo. Ne vem, ali je tako bogat, ali tako neumen, da ne gleda za svojo korist.“

„In vi ste se mu menda sami vrinili za oskrbnika? Od kdaj tako, oče Selan?“ vpraša Šimen s takim naglasom, da je oni spoznal očitanje premnogih dobrot, katere je užil zaradi Matijeve rahločutnosti. Drugače si ni vedel pomagati, kakor da je rekel:

„Meni se smilijo ljudje, ki zahajajo pod vašo streho.“

„Zato jih zabljuje k sebi!“ odreže se ročno Šimen.

„Ha, ha, ha!“ zasmeje se Selan, da bi s smehom premagal nasprotnika. Mladenič, braneč dobro ime svojega očeta, poznal je dobro prisiljeni smeh, kakor tudi mačje solze, zato ni dolgo privoščil Selanu dozdevnega veselja.

„Morda ni tako, oče.“ vpraša ga jezno in se ozre po ljudeh, ki so se iznenajeni spogledovali.

„Seveda ni tako; jaz ne potrebujem nikakoršnih priganjačev. Ljudje prihajajo sami radi. Tudi imam, hvala Bogu, že še toliko, da bom, če danes zaprem, živel zložno do smrti, mogoče, da tudi Anici ostane še nekaj.“ To reki pogleda mladeniča pomenljivo, češ: tiho bodi, sicer obrnem drugače. Ali Šimen se ni dal oplasiti z ničemer. Spoznal je Selanovo premetenost.

„Počakajmo s tem, oče Selan! Prihodnosti ne odločujemo mi. Pred smrtjo se utegne še meni in vam marsikaj primeriti. Torej pustiva to! — Rekli ste, da ne potrebujete priganjačev. Ne rečem, da jih potrebujete; saj tudi mojster ne potrebuje pomočnikov, dokler lahko opravlja vse sam. Vedite, da nikakor ni lepo, če mislite mojemu očetu tako vračati premnoge dobrote. Oče Selan, Bog je nad nami, on tudi nehvaležnost, verjamite, trdo zaračuna.“

„Kakšno nehvaležnost? Morda ste prišli meni očitati, da ne vem, kaj se spodobi? O gospodič, mladi ste še, učili se še bodete, le zapomnite si! Z Bogom!“ O zadnjih besedah se je obrnil Selan strani in začel pogovor z nekim pivcem; da mu je Šimen očital nehvaležnost, to ga je zbodlo. Kaj si bodo mislili ti-le?

Šimen je odšel. Ozrl se je še v kuhinjo, ali Anice ni bilo, da bi se bil poslovil.

Hudo je delo Bajcu, da mu sosed tako nasprotuje in nagaja. Nasledke tega je čutil vsak dan živeje. Marsikatero popoldne se je razlegal vrisk z veselimi petjem od Selana, njegovi prostori so bili malone prazni. Cesto čez Hrušico so dodelavali. Ko bo dovršena, tedaj se odpre ob nji

pravo življenje. To je Matijo močno skrbelo. Stregel je ljudem na vso moč.

Še hujšo prevaro je doživel kmalu pozneje Šimen.

Nekega večera pred odhodom na vseučilišče je sedel Šimen na hribčku poleg vasi in opazoval zahajajoče solnce. Nekoliko korakov pred njim se je vila med grmovjem poljska steza, koder so se vračali ljudje z dela domov. Solnčni zahod je bil prav krasen. Velikanski oblaki so se kopičili z dveh strani nad južnotirolskimi planinami. Gore in robovi oblakov so bili pozlačeni s solničnimi žarki. Šimen je zrl in zrl v preminjajoče se podobe, kakor da vidi v njih odprt nov svet, dom vzorov, kraljestvo sreče. Bilo mu je nepopisno v srcu. Ko bi ne bil čutil v njem skeleče rane, rekel bi bil, da je prav srečen v božji prirodi. Zazvoni večerni zvon, pozdravljajoč najsvetejšo Mater, Mater prerobenega človeškega rodú. Šimen je bil veren mladenič, odkril se je in molil.

Nekaj hipov pozneje začuje po stezi pod seboj stopinje. Nekdo je stopal prav trdo, kakor da nosi težo na sebi. Z nasprotne strani izmed hiš je pa žvižgal nekdo veselo pesem. Žvižganje je bilo vedno bližje. Med grmovjem ni mogel Šimen spoznati nikogar.

„O, Anica, kaj je tako težko?“ vpraša znani glas Tomažev, kateremu se dekleta takoj odzove:

„Malo preveč sem naložila, a zdelo se mi je, da ne boš pozabil priti pomagat.“

„I, kako bi zábil tebe? Šel bi s teboj do konca sveta.“

„Vem, vem, toda tiho, da te kdo ne sliši. Mrak ima tudi ušesa“, dé ona, odloživša breme. Šimnu se je pa takoj stemnilo pred očmi. Jeza ga je prijela, da bi zgrabil ptujega usiljenca, zgrabil in stresel, pa mu povedal, kaj se pravi zapeljavati domača dekleta. Nekaterikrat je sicer že govoril ž njim, zdel se mu ni napačen človek, toda nikakor ne nevaren tekmeč. A sedaj, nocoj je spoznal, da se je motil, prav debelo motil o tem prilizovalcu. Hotel je že planiti kvišku ter ga odgnati s palico. Zmagala je previdnost.

Tomaž je prijel breme zelja z jedno roko ter je nesel pred Anico. Pogovora Šimen sicer ni več umel, poznal je pa vendar, da je občevanje med njima zaupno in domače, kakoršno je bilo nekdanj med njim in Anico. In njo je štel za svojo nevesto, sedaj se pa véde takó! O časi! O goljufivi svet! Kako bi se bil mogel kaj takega nadejati? Saj je mislil vedno tako pošteno o njej in pošteno se je védel tudi sam v vsaki družbi, v vsakem kraju, z vsako osebo. Nikdar ni pozabil, kaj je dolžan svoji nevesti, in sedaj . . .

Odkar se je Šimen sprl s Selanom, ni več prihajal v hišo. Kako tudi? Anica se mu je kazala vedno bolj hladno, dasi je bila ž njim

še na videz prijazna, kadar je pot nanesa tako, da se mu ni mogla ogniti.

Oblačen, jesenski dan je bil, kakoršnih je mnogo v tem letnem času. Okoli Selanove hiše in po nji se je že polegel opoldanji hrum. Hlapci so spali po vozech in jasliah, vozniki so dremali za mizami, pustivši vino v kupicah in steklenicah; po krušnih in jednih ostankih so se pójale muhe ter sedale spečim gostom po laseh, pótaih rokah in po ušesih, kar jih pa ni vznemirjalo ni najmanje.

Ta čas je uporabila Anica, kakor navadno vsak dan, za to, da je vzela škaf in šla na studenec po vode. To je bilo Šimnu, ki je odhajal istega dné, dobro znano še iz prejšnjih časov. Kakor se je jezil na Anico, sam nase in na ves svet, vendar se je hotel z njo še poslednjič posloviti, saj morda vendar ni vse res, kar mu je povedala domišljija in ljubosumnost. Hotel je z njo še govoriti pametno besedo. Zato se je danes bližal z nasprotne strani studencu ob cesti. Dekle se ga je prav ustrašila. Najrajša bi bila vrgla posodo od sebe in zbežala domov, a bilo je prepozno.

Šimen je stal poleg nje in se oziral vanjo, ona pa je zrla v tla, ni si upala pogledati ga.

„Anica, saj nisi huda na nas in na — mene:“

„O, zakaj bom neki huda! Teško mi je pa res, da ni mirú, ko smo živeli toliko let jedini.“

„Anica, saj veš, da mi nismo krivi. Najbolj me pa teži, ko se mi dozdeva, da tudi ti nisi več tako z nami, kakor si bila nekdanj. Povej, Anica, ali ni res tako?“

„Ne vznemirjaj se vendar, Šimen! Kaj neki misliš o meni?“ In posilila se je, da ji je bilo lice prijazno, ustne pa so se nabrale na smehljaj.

„Anica, ti imaš rada Tomaža!“

Dekle se zgane, ne more prikriti, da je zadel Šimen resnico, vendar pa se odreže:

„Za sedaj ti tega ne morem potrditi. Prijazen je z menoj, dober mladenič je; o tem, kar praviš, pa vendar ne vem ničesar.“

Šimen ni vedel, ali bi jo imel za nedolžno, ali tako premeteno, kakor je bil njen oče. Zato jo vpraša kar naravnost:

„Anica, ali boš za nekaj let moja žena?“

„Ne prenašli se! Ne veš, da je na svetu vse premenljivo: kaj, ko bi se pa res premislila!“ Govorila je zadnje besede tako, kakor da jih ne govori samo za nagajanje.

Šimen je vedel dovolj. Delal se je hladnokrvnega in rekel mrzlo, da se je sam sebi čudil:

„Pustiva to! Vidim, da se ti mudi, škaf je poln. Zdrava bodi, Anica! Ostaniva prijatelja! Z Bogom!“

„Zdrav, Šimen!“ rekla je z zategnjenim glasom. Nekaj ji je reklo, da ni prav ravnala s Šimnom.

Segla mu je v roko, zadela posodo na glavo in hitela proti domu. On je gledal še nekaj trenutkov za njo, potem je tudi sam krenil proti domu. V vrtu poleg Selanove hiše je pa Tomaž obiral jabelka. Zavistno se je oziral k studencu, veter mu je prinašal na uho pretrgane glasove, ki mu niso bili nikakor prijetni. Želel si je v žep praprotnega semena, da bi bil neviden. Strl bi ga Šimna, strl . . .

IV.

Ta vojaški boben
Bode moj mrtvaški zvon.

Narodna.

Približalo se je viharno leto 1848.

Levi breg Kolpe se je že odkrižal snega, ki mu je nekaj mesecev ležal na prsiah. Iz zemlje že rine beli zvonček, gaščarica skače s skale na skalo za oživelimi muhami. Tam-le iz goščave se celó oglašá drozeg. Kmetič je obesil jopič na drevo, kar golorok snaži in obrezuje trte, čisti in trebi po senožetih. Vse je na novo prebujeno, le Kolpa, počasna Kolpa, jednakomerno kakor po zimi žene svoje valove tje doli v bratovsko, sedaj toli nemirno zemljo hrvaško. Po Granici se širi neko nevarno gibanje. Ljudje si pripovedujejo o hudih časih, ki pridejo v deželo. Francozi so zopet po koncu, Radecki na Laškem težko uganja uporne Lahe in tudi sosednji Ogrji se upirajo Avstriji. Na Dunaju so nemiri sleharni dan. Vlada zbira vojake.

Nekega dné potem je jahal mlad kresijski uradnik ob levem bregu Kolpe navzgor. Za njim je šlo nekoliko spremstva. Mladi mož je imel povelje, da poišče s svojimi ljudmi še nekoliko mladeničev, ki so se ali poskrili ali drugače pozgubili, ne da bi slušali glas vojaške oblasti. Sitno je bilo to biriško delo, a ker se ni rad zameril načelniku, šel je in le na tihem nekoliko godrnjal.

Če pogledamo mladega moža natančneje, spoznamo nekdanjega Šimna Bajca izpod Bajških klancev.

Štefan Medlišek je bil naročil nekemu belokranjskemu beraču, ki je bil jeseni na božji poti v vipavskem Logu, naj pové njegovemu vrlemu znancu tam doli ob hrvaški meji, da ne bo Anica nikdar več njegova. Oni ptujec Tomaž, ali kako mu že pravijo, ki je nekoč obstreljen ostal pri Selanu, priljubil se ji je tako, da je pozabila Šimna. Stari Selan sicer ni posebno zadovoljen z njim, tako je dostavil poročevalec, rajši bi imel imovitejšega zeta, a danes je že skoro vse v vojski. Hiteti treba in le bolj po malem izbirati, ker sicer bi ne dobil niti izbirká. Selanu treba

dobrega delavca bolj kakor gospodarja. On sam ni več za delo, gospodaril bi pa lahko še več časa. Zato hiti z možnostjo, da mu namenjenega zeta ne vzemó k vojakom.

Tako ustno poročilo je bil dobil Šimen. Pa tudi pisemce mu je došlo od — Anice. Prosila ga je, naj ji oprostí, ker ne more biti njegova. Srce ji je vedno pravilo, da ni zanj: kaj bi se torej silila! Kot nekdanjemu znanu mu je tudi pisala, kako dober je njen Tomaž, ki se sicer zove Mate. Doma je iz Bele Krajine, bogat mladenič, piše se pa za Vrbico. Z dekliško preprostostjo mu je Anica razodela to in še več. Imenovala je celó vas, kjer živita njegova roditelja.

Danes je Šimen zopet imel v rokah ta list in ga medpotoma ogledoval nekaj časa. Potem pa je vzel iz torbe zapisnik onih mladeničev, ki so v teh krajih ušli vojaški dolžnosti.

„Aha!“ reče sam s seboj in se nasmehne, „imam te, nepovabljeni ženin! Ne bodeš svatoval, ne za leto dnij in še poznej ne, kakor gotovo sem jaz tukaj. — Tomaž, hm! Mate, Mate Vrbica, begunec! Anica, še dalje boš čakala njega, kakor bi bila mene.“

Zadovoljno vspodbode konja, ozre se po tovariših-spremljevalcih, ki niso bili daleč za njim, ter steče na rob. Tu pogleda ponosno okoli sebe, kakor pogleda general na svojo malo a hrabro četico, potem krene na večerno stran med nizkim grmovjem proti bližnji vasi, kjer ga je že čakalo opravilo. Namenil se je naravnost k županu, biriči pa so se razšli okrog vasi, da bi jim kdo ne ušel. Šimen izroči konja najbližjemu služabniku ter mu naroči, da ga dene v hlev, sam pa stopi zopet na rob brega, da bi se naužil pogleda na kalno Kolpo in njeno divno okolico. Ni še prav stopil na vrh, ko vstane pred njim, kakor bi ga posadil z neba, visok mož z velikim zvežnjem na hrbtu — tihotapec. Težko nam je povedati, kdo izmed obeh se je ustrašil bolj.

Dolgi mož obstane in strmfí, a tudi Šimen stoji in se čudi. Nekaj trenutkov se mu je zdelo, da je srečal samega vraga. Zveženj, katerega je imel ptujec na hrbtu, izgubil je, da Šimen sam ni vedel, kako in kam. Imel ga je, a sedaj ga nima več.

Tihotapec spozna Šimnovo zadrego, a tudi Šimen v tem hipu spozna tihotapca Medliška. Pokazal je dolgo vrsto belih zob, razgrnil nerodne kocine z obraza, zasmel se osorno in rekel:

„Oprostí, gospod, saj midva se poznavá! Kosila sva že skupaj. Ali se več ne spominjaš, carissime?“ Šimen gleda, gleda in ne vé, ali bi se jezil ali smejal.

„DOM in SVET“ 1894, št. 3.

„Vi tukaj?“

„Kakor vidiš, amice, z dušo in telesom“, dé Medlišek in stopi nekaj korakov naprej. Šimen se umakne in pravi:

„Pa ne veste, da so tam-le v vasi naši ljudje, ki vas lahko ujamejo? Tudi jaz imam pravico, zgrabiti vas.“

„Daj me! Ti me gotovo lože, kakor tvoji hlapci, sicer pa ne vem, kako bi se izšlo.“

To izgovorivši, stopica nekoliko semtertje, hoteč menda pokazati, kako lahko bi utekel. Šimen je bil v veliki zadregi, kaj naj stori z znanim tatom in tolovajem. Res se ga je nekoliko bal tu na samem. Če mu uide, smejali se mu bodo tovariši; če strelja on, strelja tudi Medlišek, o uspehu zopet ni dvomiti. Oni ima puško vsak dan v rokah. Če ga odpravi z lepa, da nikomur ne črhne o njem in o sestanku z njim, bahal se bo tat po svetu, da se ga je bal cesarski uradnik, in služba mu bo potem prav sitna.

Medlišek je spoznal, kaj se godi v Šimnu.

„Po pravici ti povem“, reče, „tvojih pomočnikov bi se morda še kaj bal, tebe pa, ne zameri, prav nič. Rojaka sva, poznavá se, in naposled, kje pa imaš pravico loviti mirne popotnike?“

„Nesli ste tobak, kar je prepovedano“, ustavi ga Šimen jezno in dela, kolikor more, uradno-rozen obraz.

„Tega že ne, domine. Gotovo nisi prav videl.“

„Kje pa je zveženj?“

„Kakšen? Ljubi moj, ne huduj se! Jaz sem bil po svojih opravilih tam-le doli v Granici, pokušal sem luk, vino in pečeno svinjino. To so boljša, lažja in manj nevarna opravila, kakor tihotapstvo. Sicer pa veš kaj, amice, meni se danes mudi naprej, pusti me, da odidem v miru ali se pa sprimiva! V prvem slučaju ostaneva prijatelja, za nameček ti povem nekaj lepega iz tvoje domovine; v drugem slučaju tudi ne bova sovražnika. Bog obvaruj, a kdo vé, ali sploh ostaneva. Držim se svoje pravice: oko za oko, zob za zob in glavo za glavo. Ti si sam, jaz sem sam. Če se oglasiš na pomoč, tedaj bo to meni znamenje napada in branil se bom, tako mi rokovnjaškega poštenja. Pomisli, jaz ne mislim, kod, marveč kako udarim. Sicer ti mora biti znano, da moja hudodelstva do sedaj še niso smrtna. Ne verjamem, da so res tako žalostni časi na svetu; no, in če so, naj me usmrte, do življenja mi ni bilo še nikoli mnogo, danes mi pa ni prav nič.“

Slednjič je spačil navihani tat tako skesano svoj kosmati obraz, kakor skesan grešnik. Ni mu bilo za drugo, kakor da je Šimna zadržal.

tukaj. Pregovoril je mladeniča, da se je naslonil na bližnji parobek in dejal:

„Pa povejte, kaj je novega pri nas. Že pet let nisem bil doma. Prosim, hitro, ker se mi mudi.“

„Hm, meni se je pa doslej mudilo“, reče Medlišek in se vsede Šimnu nasproti na debelo skalo ter začne:

„Anica se ženi. Zvedela je, kje bivaš in kaj si. Močno se je prestrašila, ne zastran tebe, marveč zastran Tomaža. Rekla je, da je hotela zopet pisati, a zbala se te je. Vidiš, tako je z ženskami. Ti pozabi njo, mene pa pusti, da grem naprej!“ Hotel je še nekaj reči, toda od vasi sem se je že razlegalo vpitje, žvižganje in klici: „Bajec, Bajec! kje ste? Tihotapci, tihotapci!“ Šimen ni prav vedel, kaj je, toda spoznal je, da iščejo njega. Takoj mu je bilo jasno, da ga v tem položaju in v ti družbi ne smejo najti. Zato se obrne proti svojemu znancu, hoteč mu menda reči: „Štefan, beži, skrij se!“ A tega ni bilo treba. Medlišek ni čakal dobrih svetov, marveč se je tiho umaknil v grmovje, samo da je slišal biriče iz vasi. Kakor mačka na lahko in kakor duh nevidno se je plazil naprej in naprej.

Biriči so prišli in dobili Šimna, ko je stopal tako naglo, da ni mogel nihče drugače misliti, kakor da je ravnokar pripihal čez rob.

„Ali jih niste videli?“

„Koga?“ vpraša čudeč se.

„Tihotapcev? Prav mimo vas so menda šli. Opazili smo jih že na oni strani vasi in tekli za njimi“, pripoveduje uradni sluga.

„Ti ljudje hodijo po stranskih potih“, deje Šimen malomarno. Ni mu bilo prav, da so njemu podrejeni duhovi več vedeli kakor on sam.

„Pojdimo!“ reče naglo in odločno. Videti je bilo, da bi s tem rad ustavil neprijetni pogovor. Nihče ni več potem zinil besedice. Do večera so stikali po hišah.

Šimen se je danes kesal, da je sprejel to opravilo. Mari bi bil sedel doma pri zarjavelih pismih, zakaj ta posel je bil siten. Vrh tega še neprijetni spomini. Telo mu je bilo sicer v Beli Krajini, duh mu je pa plaval tam nad domačo vasjo, nad očetovo in Selanovo hišo. Hudo mu je bilo zaradi nezveste Anice, a pomagati si ni mogel. Bil je slabe volje ves tisti dan.

Solnce se je že močno nagnilo proti zatonu. Imeli so obiskati samo še nekoliko hiš.

„Hišna številka 17! Mate Vrbica“, zakliče sluga.

Šimen se vzdrami iz svojih mislij in vidi, da stoji pred veliko kmečko hišo. Nad vrati je bil nekdo pokazal svojo umetnost v pisanju in namazal št. 17. Pred vrati je sedela stara ženica in nekaj ukazovala hlapcu. Ravnokar došlih mož iz kresije ni bila opazila.

„Jojmine, pomagajte, ljudje božji!“ ozre se ženica in vstane, a toliko, da se ni sesedla na tla, tako se je prestrašila.

„Gospodje, kaj bi pa radi?“ vpraša šele čez nekaj trenutkov, ko je ujela sapo. Tedaj se postavi pred-njo uradni sluga moško in bahato, kakor so znali samo te vrste ljudje.

„Po cesarski postavi ste zatoženi, da skrivate svojega sina, katerega dolžnost je, služiti cesarja. Zahtevamo, da poveste tukaj pred županom in gospodom komisarjem, kje je; če ne, bomo z vami postopali po cesarski postavi.“

Ženica menda še nikoli ni slišala tako ostrih besedij. Vsaka se ji je zdela težka kakor kamen. Ker si ni znala pomagati sama, pokliče moža na pomoč:

„Niko, Niko, hiti!“

Niko je bil tedaj nekje na podu, kjer je napravljajl pičo živini. Ni mu bilo prav, da ga je stara poklicala ravno sedaj. Zato se zadere, kakor da bi potegnil staro žaganico čez plot:

„Kaj pa je, Kato? Ali se je zopet sok razlil po ognjišču? Če se ni, lahko sama opraviš, če se je, pa ne morem več pomagati. Potrpi!“

Možje pred hišo se spogledajo, in marsikomu se zjasni uradno-resni in dolgi obraz v dobrovoljni nasmeh.

„Niko, ne bodi neumen! Gospoda iz kresije je tu in vpraša, kje je naš Mate. Hiti!“ ponavlja Kata svoj prejšnji klic. Sedaj se ni več zadržal pod streho moški glas. Slišali so samo bolesten vzdih, in kmalu potem se je pokazala na vrhu line siva glava starega Vrbice. Z roko podrsne po laseh naprej in nazaj, da ne bi stopil kar tako mršav pred gospodo. Prišedši po lestvi na tla, potegne še hlače za pás, dasi so stale v redu, a tako je delal Niko, kadar je bil v zadregi. Sedaj namreč ni vedel, ali bi sam vprašal gospodo, kaj želi, ali bo ona njega. Iz te neprilike mu pomaga žena:

„Povej, povej, kje je Mate! Sam je šel, saj ga nisva zapodila. Kaj te bo morda sram!“

Nesrečni oče zopet vzdihne. Spomini o sinu so bili v njegovem življenju samo spomini nesreče.

„Že šest let ga nisem videl. Pisal je nekoli-kokrat, pa ne on, namestu njega je pisala neka dekle, katero misli vzeti v zakon. Obljubil je tudi, da pride domov pogledat, da bomo zopet prijatelji, potem pa ni nič več slišati o njem. Ne vem, koga se boji, mene ali vas, gospoda.“

„Pokažite pisma, katera ste prejeli od njega!“ reče Šimen.

Mož leze molčé v hišo ter išče dolgo po vseh policah. Dvakrat je prišel vprašat Kato, ali jih ni sama kam prestavila.

„Za tram sem jih vtaknil, ko mi jih je prebral učenik iz naše vasi, za tram, a sedaj jih ni več.“

„Jaz jih tudi nisem prekladala, saj ne znam brati“, oglašala se Kata zunaj. Pripovedovala je možem o svojem sinu to-le:

„Ne zamerite, gospoda! Zdi se mi, da ga iščete zaradi vojaščine. Jaz bi vedela zanj gotovo rajša kakor cesar, ki jih ima več, a jaz jednega. Saj ga tudi krvavo potrebujemo. Sama sva z možem. Ptuji ljudje morajo obdelovati našo zemljo. To je žalostno, gospoda! Mate je napravil z nama grdo, prav grdo. Toda mlada kri, oh, oh!“ Hotela je že povedati, da je lazil okoli s tihotapci, a v tem hipu se je premislila.

„Torej ne veste, kje je?“ vpraša Šimen, kateremu je odkritosrčna ženica zelo ugajala.

„Prav nič ne vemo, gospod, prav nič. Tudi ne vemo, odkod je bilo pisanje. Neki berač je pravil lani, da ga je videl nekje tam na Vipavskem.“

„Tukaj so pisma, gospod!“ reče Niko in poda Šimnu tri zamazane liste.

„Prav, prav“, dé uradnik, toda tisti hip bi mu bili listki kmalu padli na tla. Tako pisavo nosi tudi on v žepu! Pisala je Anica —

„Najprej smo slišali, da je ubit“, nadaljuje Kata, „ali kmalu potem smo dobili pismo od njega.“

„Iz pisma se nič ne razvidi, kje biva“, pravi Šimen, ko je dolgo motril znane poteze v roki.

„Tudi naš učenik je tako povedal. Čudno, da so pozabili napisati“, govori Niko, ki ni vedel, da je deklica previdno zamolčala bivališče.

Kresijska komisija odide, in Šimen stopa zamišljen kakor prej za njo. Oče Niko je stal še precj časa na dvorišču, držal roko v žepu in gledal za odhajajočimi možmi. Nečesa se domisli in stopi naglo za njimi. Komisarja potegne za rokav, saj se mu je zdel dober in domač človek, onega biriča tam-le bi si pa ne upal, in ga poprosi, da bi mu povedali, ko ga najdejo.

Šimen pogleda možička v oči, potem pravi: „Če ga najdemo, prav gotovo bodete zvedeli, oče. Z Bogom, zdravi!“ S solzami v očeh se mu je Vrbica zahvaljeval za prijaznost; v Bajcu se je pa utrdila misel: „To je Selanov Tomaž. Dobil sem ptička!“

Ko je zopet zajahal konja, ni se mu zdel dan več tako izgubljen, kakor je mislil izprva. Preudarjal je te dogodbe in bil zadovoljen z njimi. Veselil se je orodja, katero mu je usoda potisnila v roko, da se maščuje. Kako lepo bo potem! Mate — Tomaž Vrbica pojde k vojakom, zlasti ker se mu lahko dokaže tihotapstvo. To pomeni ravno toliko, kakor da ga ne bo več nazaj. In ona — Anica? Zdi se mu, da bi ji še vedno odpustil nezvestobo, da jo ima še vedno rad. Dovršivši te misli, vspodbodel je konja in zdirjal pred svojimi spremljevalci domov. Bil je

pa jako nemiren v srcu tisti večer in tudi še po noči. Kaj mu je neki bilo?

V Šimnu se je bila vzbudila maščevalnost in sicer tem bolj, čim več prilike je imel, da spravi s poti Tomaža. Toda tej želji se je ustavljala misel, da bi to bilo nekako izdajstvo. „Ne, ne bi bilo lepo“, rekel je sam pri sebi, „če ga izdam zato, ker zanj vem in ker mi je na poti.“ Hud boj mu je bil v srcu, zakaj Anice ni mogel pozabiti in ni mogel biti dober onemu, ki mu jo je odvzel. Tista noč je bila zanj bridka.

Drugi dan, prej kakor je prišel načelnik v pisarno, da vsprejme od njega poročilo o uspehu včerajšnje poti, gledal je Šimen skozi okno, kako tirajo orožniki in biriči zaostale mladeniče naprej v Ljubljano. Gledal je, kako težko se poslavljajo s sorodniki, znanci in prijatelji. Marsikaterega vidijo tu zadnjikrat. Nekaj zasepeče Šimnu na uho: „Ne smeš ga izdati!“ Hoteč se otresti neljubih mislij, ozre se v stran — v cesarjevo podobno, pod katero je stalo sv. razpelo med dvema svečama: „Prisege ne držiš, če ne izpolniš te nalóge, te dolžnosti“, govori mu notranji glas z druge strani. Šimen je stopal nemirno po sobi. Starikavi pisar, ki je rezal peresa vsaj štirikrat v jedni uri in popravljal ogenj v svoji dolgi pipi na koncu vsakega stavka, gledal ga je in se mu čudil.

Šimen je hodil sem in tje, pa mrmral sam s seboj: „Tu ni več zame. Strani, strani od tod!“ Zunaj je pel vojaški boben. Prijela ga je nepremagljiva želja, da postane sam vojak. Kmalu sklene, da vstopi v cesarsko vojno in kakor je sklenil, tako je tudi storil.

Predno je odšel Šimen na Laško, imel je priliko posloviti se od domačinov. Avstrijske čete so se pomikale na Laško skozi Hrušico, prav skozi Višnje. Šimen je dobil za jeden dan odpust, da jo je mahnil pred drugimi vojaki na svoj dom. Poiskal je najprej Anico in jo dobil samo na poti, ko se je vračala z njive domov.

Skoro ustraši se, ko jo nagovori vojak, katerega ni poznala. Toliko da ni spustila jerbasa iz rok in zbežala. Ni mogla odgovoriti.

„Anica, kaj me ne poznaš?“ reče Šimen prijazno in se ji približa.

„Moj Bog, Šimen! Ali si res?“

„Res, saj vidiš!“

„Odkod pa greš, da prihajaš tako napravljen? Še poznala te nisem?“

„Iz Ljubljane grem na Laško. Za menoj jih pride še veliko.“

„Kako, da si vojak, Šimen?“

„Zaradi tebe, Anica. Ali ne veš, da sem te imel rad?“

„Pa ne tako, da bi šel na Laško zastran mene, saj sem v Višnjah.“

„Selanova gospodinja in Tomaževa žena“, prestreže ji besedo.

„O, o, tega pa že še ne! Počasi, Šimen!“

„Če nisi, pa bodeš!“

„Morebiti“, reče ona, potem pa nastane oni neprijetni molk, ki pomeni med mladimi ljudmi hudo, hudo zadrego.

Prvi začne Šimen:

„Glej, vse sem storil zate. Moja služba je zahtevala, da bi bil Tomaža naznanil pravici; če ne, prelomil bi bil prisego. Toda vedel sem, kako je z vama, spominjal sem se tebe, in ni mi dalo. Ostavil sem službo in zlezal v to-le opravilo. Rajši sem pošten vojak, kakor tak uradnik. Pozneje se lahko vrnem, ako bodem za krogla laških upornikov tako neobčutljiv, kakor si bila ti za moje prošnje.“

Nekoliko časa preneha. Videl je, da se je Anici utrnila solza iz očesa in na tihem zdrknila po zardelem licu. Odloži jerbas in stopi v senco bližnjega drevesa, da se pripravi za odločni boj. Kar se ni dognalo pred šestimi leti, dognati se mora sedaj. Težavno je sicer, a mora biti.

„Vsaj mi ti in nobeden rojak ne bo mogel očitati, da sem izdajal ljudi“, dostavi Šimen in se junaško ozre v Anico, ki je njegove besede slišala samo na pol. Čedalje tesneje ji je bilo pri srcu: tu stoji pred njo človek, kateremu mora biti hvaležna za marsikako dobroto; tu pred njo stoji Šimen, kateri je zanjo žrtvoval svojo mladost. In vendar se mora odreči njegovi želji. Srčna bridkost ji je priklopela do vrha, ko je potok solzá našel pot po njenem licu, kažoče, da se tu bori ljubezen s hvaležnostjo. Srce se je že mehčalo, a volja je ostala trdna.

V solzah začne govoriti, glasno ihtoč:

„Šimen, vem, da si dober človek, hvala, srčna hvala ti, Šimen! Bog ti povrni, jaz ti ne morem povrniti obilnih dobrot, katere sem sprejela nekdanj od tebe. Kar je pa zastran najine prošlosti, Šimen, učen si in moder, sam lahko preudariš, da midva ne bi bila — nisva drug za drugega. Ti si izobražen gospod, jaz preprosto kmečko dekle. Samo to pomisli, kaj bi počel z menoj med gospodo? Žalosten bi me bil, kakor bi bila žalostna tudi jaz in se sramovala med ljudmi tvoje vrste.“

„Zato si pa izbrala človeka, katerega nisi videla še nikoli prej. Ž njim se bodeta umevala še manj kakor z menoj.“ Jezno je govoril Šimen te besede, toda kmalu se je kesal, videč, da so ostro zadele jokajočo deklico. Rahlo dostavi:

„Anica, — vse bi storil zate.“

„Vendar bi ne bila srečna, ker bi ti ne mogla tega povračevati.“

„Zakaj si se pa oklenila Tomaža?“

„Tomaž je človek naše vrste. Njemu lahko povem, kar mislim, in tako, kakor mislim; ti bi

pa vsaj vpričo drugih ljudij ne bil s tem zadovoljen.“

Šimen vidi, da mu ne kaže drugo, kakor udati se. Ne! Zato ni prišel le-sèm. Poskusiti hoče še zadnji pomoček, ki je bil dosedaj zadnja, a trdna nada, da doseže prav gotovo, kar mu želi srce. Kakor premagan, vendar še upajoč, stopi še bliže k nji in reče:

„Anica, pusti Tomaža! Ko se vrnemo z vojske, bodeš moja žena, in jaz ostanem na našem domu, ostanem pri tebi za vedno.“ Glas se mu je tresel. Šimen je govoril strastno. Tudi nji je to govorjenje popolnoma ustavilo misli. Kaj takega se ni nadejala. Molčala je in zrla pred-se. On si je razlagal to v svojo korist. Srce mu je utripalo močneje. Ali dekle, ki je baje po očetu podedovala spretnost naglo soditi o vseh slučajih, ni se mudila pri tem dolgo časa. Premotrla je v duhu posledice te ponudbe in rekla počasi, jokajoče:

„Ne morem, Šimen, verjemi, ne morem. Oprosti, Šimen!“

Kakor okamenel je stal Šimen in gledal, da, gledal je, a videl ni ničesar. Imel je dovolj, ta poslednji poskus mu je izpodletel, vez med njima je bila raztrgana. Hladno sta se poslovila, Anica je šla domov; on je še nekaj časa stal na istem mestu, potem pa tudi počasi koral proti domu.

Doma ga ni takoj spoznal nihče. Mislili so izprva, da je kateri izmed onih, ki skrbé drugim za stanovanje in hrano. Najprej je ogovoril mater, ki ga je spoznala po glasu. O svojem zadnjem koraku ni bil nič pisal domov. Saj je tako vedel, da bi mu vsi, ki niso poznali njegovih nagibov, svetovali drugače, kakor je mislil in storil.

Oče je namestu navadnega srčnega pozdrava stopil k njemu in ga zbadljivo vprašal, opazujoč njegovo obleko od vrha do tal:

„Tako, tako? Torej zato si se učil in nam denarje pojedal celih šestnajst let?“

„Šimen, zakaj si to storil?“ vpraša ga mati, in solze jo zalijó.

„Nisem mogel drugače. Morda vam kdo drugi pové, zakaj sem ukrenil tako. Če ostanem živ, dobim pozneje še boljšo službo; če me pa zadene, da umrem, tudi prav, saj ne bom sam.“

„Vse prav“, huduje se oče, „a mi, ki smo že toliko časa čakali, da se nas spomniš v potrebi in sili, čakali bomo še naprej. Poglej, sami smo, vóz ni več, kónj ni več, hlapecv ni več, gostilna je samo še po imenu, denarja ni več; ostala nam je še hiša z zemljiščem in pa žuljave roke. Drugo je potegnili nase Selan. To mi je menda naredil v zahvalo, da sem mu pomagal na noge. Gledati moram, kako se steka

vse k njemu in le k njemu, dasi vsi dobro vemo, kakšen slepar je.“

Sin ni vedel, kaj bi rekel očetu. Preveč je bil vznemirjen, preveč sam potreben tolažila, kakor da bi on koga tolažil. Spoznal je tudi, da je očetu veliko bolj žal po prejšnjem živahnem življenju in velikih družbah, kakor po prejšnjem bogastvu.

„Oče, nobena reč ni za vedno, tudi mi ne bomo. Bog že vé, kaj dela.“ Vsi so molčali, mislil si je pa vsak, da, kakor so resnične te besede, bil bi Šimen vendar lahko kaj drugega, kakor vojak.

Drugi dan se je pridružil tovarišem, ki so veselo prepevajoč pozdravljali v daljavo laško zemljo. Boben je ropotal, vrsta za vrsto se je pomikala v velikem prahu po cesti proti Ajdovščini. Lahkodušno je stopal ž njimi tudi Šimen. Vnemal si je pogum in si zaklical:

„Le urno naprej! Tam doli nas čaka lovorika ali pa konec trpljenja: prvo in drugo je več vredno, kakor sedanje trpljenje. Naprej!“

(Konec.)

Ob sveči.

Tiha, grozna noč krog méne,
Sveča mēdlo plapolá.
Misli mi nerazjasnjene
Dolgo trapijo duhá . . .
Kratka let je prěšlih dōba,
V ktero zdaj sem zatopljen,
Vendar morda v noč me groba
Kmalu pahne smrtni sēn.
Bog nebeški me je vstvaril,
On življenja je gospod;
Vzeti smé, kar je podaril,
Vsak trenutek in povsod.
Čela vročega dotaknem,
V smrtne misli se zamaknem.
Sveča zdi se mi mrliška,
Tajen glas prihaja zviška:
Danes bodeš mrtev.
Težke zmote, težke grehe
Kaže duši moj spomin,
Iščem si mirú, utehe . . .
Zemlje solzne grešni sin.
Sveča zdi se mi mrliška,
Tajen glas prihaja zviška:
Danes bodeš sojen.
Sojen! Sodba — strašna jeka —
Kraj določi večnih dnij.
Sodil bode on človeka,
Ki je stvarnik vseh stvari.
Kdo me branil bode, kdo,
Kó zagrêbejo telo?

Sveča zdi se mi mrliška,
Tajen glas prihaja zviška:
Pogubljen na veke!
O gorjé nad vse gorjé! —
Omedlevam, trepetam . . .
Pusti Bog, da se izjočem,
Predno sodbi se udam;
Zagovarjati se hočem,
Zagovarjaj me, srce! . . .

Sveča dogori, ugasne,
Črna me objame noč.
Sanje odbežé nejasne,
Strese me neznana moč.
Še življenja se zavedam,
Hvala, Bog, Ti vekomaj!
Poln strahú krog sebe gledam;
Odgovôri duh mi zdaj:
„Ko telesa vržem tóvor
V grob in stopim pred Bogá,
Kakšen bodi moj zagovor?“
Tiho duh mi šepeta:
„Zagovarjaj te življenje,
Ki ga živi mi poslej,
Bridkega kesá ihtenje
Do gomile hladnih mej!“

Luč nažgem s tresočo roko,
Vzdihnem v tiho noč globoko:
Bog me sodi milo!

Anton Medved.

Selanov zet.

(Povest; spisal *Slavoljub Dobravec.*)

V.

— — Svima, svima:
Zulumčaru, ubojici,
Prošteno je svima, svima —
Samo nije izdajici!

A. Niemčić.

Ne bomo ponavljali, kakšen je bil uspeh vojske pomladi l. 1848. in 1849. na Laškem. Radecki živi še danes v spominu narodovem, živi in bo živel, dokler bo slovenski junak branil staroslavno svojo Avstrijo, dokler bo ž njim živel slovenska pesem.

Ko so bile z velikim hrumom odšle čete skozi Višnje v vipavsko dolino in naprej, pridrdrali so vozovi z živežem in potreščinami za vojsko.

Po dnevu in po noči je bilo na cesti vpitje in ropotanje. Tedaj je Selan prav dobro uspeval z gostilno. Polno hišo ljudij, polne roke dela, natlačeno cesto vóz in kónj, to se pravi: gibaj in spravljal!

Kričanje hripavih grl različnih poganjačev in praskarjev, pokanje koprivčevih bičnikov je naznanjalo prihod novih gostov. To življenje je bilo pa tedaj sploh po vseh notranjskih cestah, ki držé na Laško.

Ko so se po planinskih ključih bližali Razdrtčanje planinskemu trgu — tako pripovedujejo zanesljive priče —, naznanjal je njihov prihod v trgu tudi krik piščet in slične drobnjave po dvoriščih. Ta je namreč v slavo novodošlih znancev morala pod krutim nožem dobrodušne kuharice prelivati svojo kri. Tedaj je bila za kurji rod pravcata morija.

Ljudje so mnogo zaslužili s pripravo, katere so vozniki potrebovali navzdol kakor navzgor po strmih klancih. Dandanes, ko vozijo celó les na tako dobro izdelanih vozéh, na kakoršnem se v prejšnjih časih ni sramoval sedeti baron s kronicami v žepu in na podplatih, dandanes, pravim, vé pač malokdo, kaj se pravi: „Tako ga je potreba kakor vozu petega kolesa.“ Parizar, pravi pravcati parizar, na katerega bi bil še danes lahko ponosen vsak voznik, imel je res pet koles, seveda je bilo peto pripravljeno samo za slučaj, da se katero stare. Šine so bile široke in debele kakor moška ped. Vse na vozu je bilo močno, trdno, nerazrušno. Zato je pa tudi pravi parizar z dvema paroma nosil toliko težo, da bi ga isti Krpan z Vrha od sv. Trojice, Krpan, ki je bil res hrust, da Bog nas varuj, ne vzdignil pri nobenem kolesu. Stavim, da bi se upiral celó dvema, Krpanu in Štempiharju.

S parizarji je bil velik križ v strmih klancih. Zavora, (ali kakor so rekli, „žlajf“), ni bila vselej zanesljiva, treba je bilo rabiti coklo ali podvoro: podvorjenega voza pa niso konji z lahka potegnili niti navzdol. Zato so najeli pripravo. Potem se je premikala ta silna nerodnost z vedno smrtno nevarnostjo vseh, ki so bili blizu. Vrhu tega so „praskarji“ tiščali kos lesa na šino prednjih koles. Spredaj, takoj za prvim parom, je sedel prvi poganjač, imenovan „štangrajtar“; drugi poganjači pri tretjem, četrtem paru so jahali. Grozno je bilo, če se je utrgala zavornica. Voz, živina in ljudje so bili zdrobljeni.

Mnogo težavneje, vendar ne v toliki nevarnosti, premikal se je voz med krikom raznih poganjačev in prhanjem uprežene živine po klancu navzgor.

Tudi pri Bajcu je tedaj nekoliko bolj oživelo, dasi Selanu to ni bilo kar nič prav. Marsikateri voznik se je ustavil pri prijaznih ljudeh; a isti Žepa, ki je bil skoro prirasel na Bajčevo hišo, tožil je sedaj, da mu je dolg čas. Kako živo, veselo je bilo pri Selanu! Tje mu je dišalo, saj ga je vabil gospodar. Ko je vprašal kdo za pripravo, odhajal je iz hiše trezen, vračal se je pa pijan, ker se ga je vselej navlekel pri Selanu.

„Za posedanje in poleganje mi ni, navajen sem delati“, trdil je Žepa. To mu je verjel samo kakšen lahkovrnež, vsak pameten človek je vedel, da je Žepi samo do polnih kozarcev, kateri se mu pri Bajcu že dolgo več ne zvrčajo po grlu. Slutil je, da bode v kratkem jedini hlapec pri hiši, zato je nadlegoval gospodarja, da bi odpustil še njega. Z ozirom na staro spoštovanje do hiše in pa na pol življenja, katero je prebil pod to streho, ni si upal sam odpovedati. Zaradi pijanske svoje dobrodušnosti ni bil nikoli preveč siten. Dočim je Selan deloval na to, da bi Bajca uničil, izračunal je Žepa nekega dné, ko mu je bila glava trezna, koliko mesecev še treba, da ostane njegov gospodar popolnoma sam. Tedaj odbije menda tudi njemu ura rešitve.

Pri Bajcu se je ustavljalo naposled samo toliko voznikov, da bi jih naštel na prste jedne roke. Pozneje se je to število še skrčilo. Najbolj do zadnjega se ga je držal neki Bavarec, ki je prevažal sirup. Dobrosrčni mož se je bil do cela

sprijaznil z Matijem, dasi se nista lahko pogovarjala. Kadar je prišel, bilo je v hiši vse veselo. Ko je vozil z Laškega, ostajal je pri Bajcu po noči.

Letošnjo jesen je bil on jedini izmed boljših voznikov, ki je jemal priprego pri Bajškem, in Žepa se ga je tako veselil kakor velikonočnih praznikov. Tedaj je bilo pijače v izobilju, in Žepa si je za nekaj trenutkov zopet privezal dušo z raznimi spomini in polnimi kozarci.

Lepo je priplavalo veličastno solnce izza gozdnate Hrušice. Tako je bilo čisto, kakor da so je umili v logaških vodah. Lahne meglice, ki so kakor sladke sen objemale zelena polja in rmeno strn, vzdignile so se in izginile pred solnčno svetlobo. Krmižljivo se je oziral Žepa s hlevnih vrat proti vshodu. Jutro mu je prišlo prezgodaj, noč je bila prekratka, ker se mu je večer vlekel ob gostoljubni mizi dolgo, dolgo. Sinoči je prišel namreč Bavarec, Žepi jedini človek po božji volji.

Naprezati bo treba in tirati s priganjanjem in krikom težke parizarje na vrh klanca, on bi pa še tako rad spal, tako srčno rad bi jo še potegnil vsaj dve uri. Teh mislij se nikakor ni mogel otresti. Godrnjal je, da pride včasih vse hkrati, včasih pa ni dela pri hiši po več dnij. S to nevoljo je šel tudi naprezat.

Dobre pol ure potem so se premikali težki trije vozovi proti Višnjam. Solnce se je bilo dvignilo že toliko, da je ravno znad Selanove strehe dihale svoje blagodejne žarke voznikom v lice. Za prvim vozom je stopal zložno Bavarec držeč roki na hrbtu. Bržkone je računal, za koliko je sinočnja pijača posegla v mošnjo njegovih zaslužkov. Dospeli so skoro že do vrha, samo še čez zadnji klanček treba potegniti, pa bo prvi voz na ravnem. Tedaj se mahoma utrže veriga med ojesom in prvim parom priprege. Voz se jame premikati nagloma navzdol, Bavarec zamišljen, kakor je bil, ni se umaknil ob pravem času in prišel pod zadnja kolesa — —. Še nekaj trenutkov — in voz je krenil v zgornji jarek ob cesti ter se zvrnil z vso silo. Sladki sirup se je vlekel po cesti kakor očiščena smola. Druga voza so hitro ustavili in hiteli pomagat, a pomoč je bila že prepozna. Bavarcu je šel voz čez noge in vrat. Nič več ni dahnil. Tudi uprežena konja sta bila močno poškodovana.

Tako grozna nesreča se je primerila le redko, zato so bili vsi močno potrti; vsak se je nehoté vprašal: „Kdo je kriv?“ — Preiskali so oba konca verige in spoznali samo to, da je bila res slabá. Selan, ki je prihitel na lice mesta, pokazal je na tihem nekaterim možem, da je bila na utrganem mestu tudi močno prepiljena. „Oni, ki je to storil, imel bo iz nesreče

dobiček; jaz pa ne maram Bajcu škodovati, zato želim, možje, da ostane to med nami.“

„Ptujec je imel tudi denarje“, dostavil je še zlobno Selan, „denarje, ki se pogreznejo brez dokazila v Bajčev žep.“

To je bila Selanu voda na njegov malin.

Oko se mu je svetilo od veselja, ko se je poslednjikrat ozrl po kraju nesreče, videl prestrašenega Bajca, videl mrtvo truplo ptujčevo, videl prestrašene hlapce, razbite konje in razbito posodo. Sam s seboj srčno zadovoljen jo krene domov.

Nekateri ljudje so strašno neobčutljivi za nesrečo svojega bližnjega.

Jesen je objemala naravo s svojim rjavim plaščem. Ljudje so se oskrbovali z živežem in drvi za zimo. To jih pa ni motilo, da ne bi rekli katere tudi o vojski. Pozno sicer, a vendarle so prišle razne novice tudi Podvelb in v Višnje. O nemirih na Dunaju in na Ogerskem so naši rojaki ugibali po svoje. Ta je trdil, da bi bilo najbolje vse ugonobiti, drugi mu je oporekal, da bi bila potrebna postava, ki bi velela tudi gospodi delati. Na Laškem se je stvar še pletla. Često skozi Hrušico so dodelali pred zimo. Začelo se je ob nji živahno gibanje.

Pri Selanu je bilo navadno življenje. Posebno je bilo samo to, da je nagovarjal Selan hčer, naj vzame namestu Tomaža nekega bogatega vdovca z idrijskih hribov. A ker se je hči upirala, umolknil je tudi oče in ji dal mir. Vesela je bila Anica, da ji je odleglo in da je pustil lakomni oče tako nesrečno misel.

Lepo jutro je bilo v adventnem času. Prvi sneg je pokril zemljo že ped na debelo. Krasen pogled z višenjske planjave! Miliarde zvezdic se leskečejo v mladem snegu. V Beli se drži lahka meglica in tudi drugod po jarkih se vidi soparna tančica, nežna in prozorna kakor dih nedolžnega deteta. Izpred hiš so razmetali mehki sneg. Pred Selanovo hišo je že davno snažno. Tomaž je vstal zgodaj in odmetal, Tomaž ni za ležanje. Toda glej! Kaj je pa to? Orožnika sta prišla in stopila v hišo. Ljudje so se rado vedno ozirali, kaj bi to pomenilo. Nekateri so si že šepetali, da je morda zopet kdo ovadil Selana zastran zveze s tihotapci, sum je letel seveda na Podvelbčane, kateri o taki priliki niso imeli drugega imena kakor „jebajtarji“. Ali kako se začudijo Višenjci, ko vidijo, da ženeta orožnika Tomaža uklenjenega proti Vipavi. Nekdo ga je bil ovadil, da se skriva vojaščini.

Kako žalostno je pogledal Tomaž Selanovo hišo! Prijazno je mignil gospodarju, ki ga je bil pred leti sprejel in kateremu je delal ves čas malone brez računa. Saj ni menda nihče razven Selana več dvomil, da le Tomaž in nobeden

drug bo mladi gospodar pri Selanovih. Kdo bi vprašal po računu, če vé, da dela sebi.

„Hvala za gostoljubje, hvala za prijetna leta pod vašo streho, Bog plati!“ poslavljaj se je Tomaž z domačimi. Anica je ihtela. Videla je, da ima železje na rokah. „Z Bogom, Anica!“ vzkliknil je še, več ni mogel. Zamahnil je z roko, ne, z obema rokama, in veriga je zarožljala. Vse sosede so zagnale obupen jok, tudi možje so pogledovali v stran, in marsikdo je z rokavom prestregel solzo, ki se mu je prikradla na zarjavelo lice. Žal jim je bilo mladenciča, ki ni v šestih letih storil nikomur nič žalega, pomagal pa, komur je mogel.

Orožnika sta tirala Tomaža naprej, Anica pa je šla v svojo sobico, naslonila se na posteljo in razjokala iz dna srca. Tudi Selana ni moglo nobeno opravilo zadržati doma. Morda ga je res ta srčni prizor tako prevzel, da je tiščal strani? Morda se je omečilo njegovo ledeno srce? Pravi, da kdor naklada greh na greh, ima tudi čim dalje trše srce, po vsaki hudobiji mu bolj odrveni. Slednjič ga ne gane več niti radost niti toga, ne šala, ne pomilovanje. — Selan je šel gledat, ali je pri njegovi tihotapski zalogi nad vasjo ostalo še vse, kakor je bilo. Opazivši, da ni bilo nikogar blizu, vrne se vedrega čela v vas, kjer je takoj pravil sosedu, da bo danes dober saninec. Hlodi bi se dali izvrstno vlačiti iz gozda. Kazal je tako zadovoljen obraz, kakor bi mu ne bilo nič za izgubljenim zetom.

Nekaj dnij potem so vedeli že na daleč okoli, kdo je izdal Tomaža. Anica je govorila: „Šimen je bil res zlata duša, dokler ga ni prevzela strast. Meni se je hlinil, da se žrtvuje, v resnici je pa le izdajalec. Sklenil je, da ne dobi mene nihče, ako ne on.“

Huda zima je bila tisto leto po naših krajih. Lenček je trdil, da se z zimami „po stari navadi“ vrnejo v našo deželo tudi stari boljše časi. Snega je nanese, da si kar strmeli. Ljudje, ki so brali časnike, pripovedovali so, da je začelo tudi vreme prekucijo. Pred božičem pa še ni bilo posebno veliko snega, in malo pred božičem je bila tista nedelja, ki je spravila vse Višenjce v grozno zadrego.

Domačini Višenjci so stiskali pesti oni dan, ko sta orožnika odvedla Tomaža. Cesarska postava zahteva svoje, toda gorjé, stokrat gorjé izdajalcem! Do prihodnje nedelje se je povsod raznesel glas, kdo ga je zatožil. Pri nas in menda tudi drugod je navada, če v sosednji vasi nakuri kdo kakšno prav grdo ali prav neumno — pametna se ne prime tako rada —, prime se potem neljubi sloves cele vasi, celega kraja.

Tisto nedeljo po maši torej je bilo, ko je koračil pred cerkvijo Trčetov France, imenovan tudi Srdin, pod orehom in vpil, kakor

da je on danes občinski birič ali sodiški sluga, ki naznanja ob takih prilikah različne dražbe:

„Obesiti jih treba, nič drugega kakor obesiti, primaruha, vse Višenjce! Takega človeka, kakor je bil Selanov Tomaž, izdali so vojakom. Več je bil vreden, kakor vsi „bobarji“ skupaj. In kdo ga je izdal? Verjemite mi, fantje in možje in vi, kar vas je tam zadaj, pismo že imajo, da nikdo drugi kakor škrijcar, kateremu je smrdel duhovski stan. Ta je izdajalec. Pa se hočejo Višenjci še nam nekaj zastavljati, da smo“ — „jebljatarji“ ni hotel reči — „da smo v zvezi s stražnikj, česar ni še nihče izpričal, a oni so izdajalci Škarjotje: to sem dokazal jaz sedaj, primaruha, da sem.“

Vsi so mu pritrjevali, njegove besede so veliko zalegle. Ko je nehal, začelo se je splošno godrnjanje. Višenjci, kar jih je bilo ta dan pri maši, vsi, tudi dekleta, zmuzali so se, kakor da so nekaj pozabili, v cerkev, v resnici so pa pod cerkvijo poskakali čez pokopališčni zid in se skrivaj skobacali po Severjevi njivi in naprej pod vasjo domov; tako jih je bilo sram.

Še tisti večer so sklenili, da se sploh ne sme več Podvelbčanom zabavljati. Če bi se kdo izmed Podvelbčanov vendar kdaj spozabil, zavrniti ga treba: „Molči, no, saj smo sosedje! Vi veste naše slabosti, mi vemo vaše; molčimo, pa ostanejo med nami!“

To je predlagal Žepa, poprej pri Bajcu, sedaj pri Selanu véliki hlapec, ki ima v vasi važno besedo. Sicer ga še vedno rad vleče, a nekaj je prihranil, in marsikdo že vé, da Žepa ne bo služil več dolgo. Kupil je oni dan majhno hišico, izbrano ima tudi že nevesto, nekdanje deklo pri Bajcu. Tje pojmeta uživat sad svojih mladih let. Žepi so pravili „Vičanje“, da se dela tam nekje po svetu železna cesta, ki bode segala v kratkem tudi do Trsta in naprej na Laško. Tedaj ponehajo vse voznje, ker po železnici gre „kar samo“, hitreje in boljše kup. Ko se to zgodi, tako je sklenil Žepa, tedaj opusti grešno veselje s kozarcem. Zato je imel že sedaj nekaj več veljave.

Stari Lenček, ki je med Višenjci odločeval o njihovem življenju in smrti, ker je ozdravil Tomaža, bil je spoštovan kakor pravi zdravniški dohtar. Tudi on je zastavil svojo besedo in potrdil Žepin predlog. Soglasno so sklenili ne zabavljati in ogibati se vsakoršnega pričkanja kakor poglavitnega greha.

Bog varuj, ko bi se bil Šimen Bajec prikazal ta večer med njimi, huje bi se mu bilo godilo, stavim, veliko huje, kakor med laškimi kozjebradci. Celó njegovega očeta so zbadali s strani, dasi ni bil nič kriv.

Prav tisto nedeljo je bilo tudi, ko je Selan poklical pozno zvečer Anico k sebi v zadnjo

sobo in ji namignil, da pridejo v nedeljo po božiču snuboki, naj se pripravi; poroka bode pa ta pust. Deklica se je čudila, da se sedaj očetu tako mudi. Matiju je pripovedovala sicer dan poprej, da jo misli oče možiti, a tako hitro se vendar ni nadejala. Očeta ni slišala, ko je zadnji čas veselo hodil ob ognjišču, često se tudi drugod pogovarjal sam s seboj, veselo mël si roke, imenoval neka ptuja imena, pa govoril o tisočakih.

Anica je molčala.

To ni bilo Selanu prav. Mislil je, da jo s tem razveseli. Nikakor ni mogel dočakati, da bi izpregovorila, zato je nadaljeval, da bi jo bolj prepričal:

„Tomaža ni več. Sedaj vendar ne moreš reči, da zaradi njega ne maraš drugega.“

Očetova mrzkost, s katero je govoril te besede, vzbudila je v dekličjem srcu nevoljo:

„Verjemite, oče, da prav zaradi Tomaža ne mislim se nikdar več možiti. Stara sem zadosti, da lahko tudi sama odločujem o tem. Svet se mi je prignusil.“

„Aj, aj“, dé oče zamišljeno, „morda pa misliš celó v samostan? Nuna bodeš, kaj ne, sedaj, ko si se naveličala sveta, naveličala moških! Hm, lepo je to, pomisli: najprej Šimen, potem Tomaž, do tretjega pravijo, pride rado, sedaj morda kak Janez, ne? Lepa hči, lepa!“

Še nikdar se ni njena duša tako zgrozila nad očetom, kakor sedaj, ko ji tako lahkoma in tako živo očita neresnico. Slabost jo je premagala, obraz je zakrila s predpasnikom in bridko zajokala. Za nekaj časa si obriše oči, kjer so še blestele solze, pogleda očeta najprej proseče, potem popolnoma mirno in pravi:

„Torej vi, moj oče, upate si, dobro vedoč, da ni resnica, meni očitati kaj takega? Morda tudi tam po svetu, koder zame snubite, govorite tako? No, potem se ni bati, da mi kmalu koga usnubite.“

„Ne huduj se, jaz že vem, kako in kaj se govori z ljudmi. To, kar sem rekel, vedó že vrabci na strehi. Pomisli, da ga zato ne dobiš nikjer blizu. Treba pogledati kam dalje.“

„Dobro“, seže mu hči v besedo. „Ko pride, povedala mu bom, kako mislite vi o meni. Če treba izbirati, ali ni bolje po nedolžnem trpeti vse žive dni v samskem stanu, kakor nositi neradovoljno zakonski križ?“

„Naš snubok ima denarje“, zine Selan naglo, misleč, da jo to gotovo premoti.

„Denar je nesreča“, reče deklica in čaka, kaj odvrne sedaj oče. Selan ni slutil, da se mu bo Anica tako upirala. Mnogo se dosedaj ni menil zanjo; mislil je, da ne more in ne sme drugače delati, kakor on hoče. A sedaj je videl, da ne gre, dasi ga ni vsakdo z lahka spravil v zadrego;

lastna hči mu je tako zamašila usta z njegovo lastno neprevidnostjo, da ni vedel, kaj bi rekel.

„Torej v nedeljo po božiču pridejo, veš!“ pravi bolj prijazno, da bi skril jezo.

„Naj pridejo“, dostavi hči malomarno in gleda topo za očetom, ki je odhajal iz sobe. Čutila je, da je za sedaj obveljala njena, vendar je to ni veselilo. Prihodnost se ji je zdela nejasna, življenje ogrenjeno do konca.

Snubokov ni bilo, a tudi mirú ni bilo več v Selanovi hiši. Mati je potegnila s hčerjo, kolikor si je upala nasprotovati oblastnemu možu, in domačih nemirov ni bilo ne konca ne kraja.

O svečnici je prav tako vstrajno snežilo in kadilo s snegom kakor o sv. Treh Kraljih. Pozneje je mesec svečan kakor po navadi nekoliko nagibal na mehko vreme, a vrstilo se je s hudim mrazom, in sneg se ni zganil nikamor, kakor da ima za delj časa v najemu naše planjave. Zadnjo poskušnjo je naredila zima o sv. Jožefu; dobro se ji je obnesla. Vsi so sklepali, da bo prigazil po snegu, kolikor ga je bilo, v deželo ne samo sv. Jurij, marveč tudi sv. Florijan in najbrže celó sv. Urban. Toda obrnilo se je drugače.

Konec sušca je bil že topel, nekateri deževi v prvi polovici aprila so snegu mnogo škodovali. Krčil se je in krčil, dasi ne rad. Snežnica je tekla kar v potokih. Po presledkih so se prikazali prvi podleski, ko je prišla v deželo novica, da je na Laškem zmagal Radecki. Vsakdo je hvaležno vzdihnil proti nebu, v prsih se je pa razširil ponos: „To smo storili mi, Avstrijci! Ne bojimo se še Lahov, ne!“

Nekaj tednov pozneje so se vračali nekateri polki z Laškega domov.

Velik je bil hrum, ko so odhajali na boj, a še mnogo večji je bil tedaj, ko so se vračali zmagovalci v svojo domovino. Od prvih vrst v polku pa do zadnjega moža, ki ga je ožulil čevljev, da je nehoté zaostal, vsi so vriskali, vsi pevali. Kamor so prišli, sprejemali so jih kot brate, kot junake. Povsod so jih čakali ljudje s krepčili in pa z vprašanji: „Ali gre tudi naš? Ali ste videli naše? Jeli naš še živ?“ Odgovor na ta vprašanja je bil večinoma neodločen, čestokrat tolažil, a marsikdaj tudi grozen, srce pretresujoč: „Padel je, zagrebli smo ga. Sporočil vam je poslednji pozdrav.“

Še tužnejši je bil pogled v bolniške vozove, kjer so vzdihovali bojevniki za ranami, kakoršne so v čast, ponos in slavo domovine, velike Avstrije.

Kolikor vóz je šlo mimo hiše, skoro vse je pregledala Anica, a nikjer ni našla domačih obrazov. Hudo, hudo ji je bilo. Slednjič ji nekdo sporoči, da je padel Mate Vrčica. Uboga deklica bi se bila skoro zgrudila na tla poleg voza. Silna žalost se je loti. Najrajša bi umrla z njim.

Za nekaj dnij se je polegla žalost in izpremenila v strašno sovraštvo do Šimna. Zakaj, kdo drug je vsega kriv, kakor on! V tem trenutku se ji je zdel najbolj zaničevanja vredno bitje na zemlji. Pozabila je vse, vse: pozabila, da sta bila nekdanj prijatelja, da se je mnogo trudil ž njo, prej ko je znala brati in pisati, pozabila, da je bil ž njo kdaj res dober kakor brat; sedaj ni zanjo Šimen nič drugega kakor najnesramnejši izdajalec, katerega je slepa strast pripravila do tega.

Oče Selan ni kazal, da ga je novica o Tomažu, ali Mati Vrbici ganila ali vsaj iznenadila. Na skrivnem se je celó hudomušno nasmehaval, češ, sedaj ima menda zadosti, sedaj ga ne bo več čakala.

Nekaj dnij pozneje so raznesli po Višnjah novico, da je ostal na Laškem tudi Šimen Bajec. Na njegovem domu je bil ta dan pravi dan nesreče. Oče je taval okoli, mati je jokala na tihem, brata in sestra so lazili kakor megle po hiši. Vsi upi, katere je kazala njegova mladost, šli so sedaj popolnoma po vodi. Matija je spoznaval vedno bolj jasno, da se ima odslej zanašati jedino sam náse. Zadnja rešilna zvezda, da mu namreč pomaga kdaj sin zopet na noge, skrila se je za oblake.

Težko je délo družini tudi to, da padlega Šimna ni nikdo pomiloval, seveda izdajico — —. Najtežavneje je pa opisati čustva, katera so Anici objemala srce v tem času. Hudo, hudo je bilo njeno sovraštvo, tako hudo pa vendar ne, da bi mu želega smrti. Dalje ko je premišljevala o padlih mladeničih, bolje je spoznavala, da je bilo obeh škoda, seveda jednega bolj ko drugega. To je že tako odločilo njeno srce.

V splošni razburjenosti se ni nihče spomnil, da bi bilo dobro še natančneje pozvedovati o zaostalih vojaki. Poglejmo torej, kakšno je tam doli na Laškem, kjer se je bil pred nekimi dnevi hud boj!

Dolge vrste sveže nasute prsti po planjavah okoli Novare nám glasno pričajo, da tu počivajo borilci za slavo domovine. Tu in tam sfofotá vrana s tal in se vsede na razstreljeno drevo. — Vse tiho, mirno je med vrstami grobov. Tu naši, tam sovražniki, a nasprotstva med njimi ni več. „Smrt pobratí pod lopato, kar rodil je beli dan.“ Odbiti vrhi dreves, osmonejene skale, razorana in mestoma zopet uhojena zemlja, na raznih krajih pobarvana z neko rdečo očrnelo maščó . . . vse to kaže, da je imela tod bogato žetev — smrt.

Tam-le v novarskih bolnicah pa hirajo in dozorevajo za zadnjo pot v strašnih mukah še mnoge žrtve. Ni jim bilo usojeno, da bi z drugimi počivali v gomili.

Stopimo v bolniško sobo!

Karbolni dub udari v nos, da bi vrgel človeka vznak. Vzdihi in molitev, ječanje in godrnjanje odmeva od vseh strani. Tu stopa med vrsto bolniških postelj usmiljenka. Mudi se ji po krepilo. Tam druga tolaži vzdihujočega trpina z nebeškim veseljem, ondi pritiska duhovnik umirajočemu na usta zadnje tešilo — križ. Nekoga tam-le ravnokar nesó v mrtvašnico. Končal je trpljenje. Sploh se pa pozna na sleharnem bolniku neka stopinja smrti. Kolikor bolnikov, toliko je tudi smrtnih stopinj. Prva teh stopinj je že zibelka, poslednja je mrtvaška rakev.

Na neki postelji prav blizu izhodnih vrat, koder se nikdo več ne vrne živ, zganil se je bolnik, o katerem so že mislili, da so mu ure seštete. Lučica ob nogah mu je skoro dogorela. Mahoma stopi k njemu usmiljenka, migne zdravniku, ki takoj prihiti, pregleda bolnika in reče:

„Zmagal jo je. Čez dve uri ga prestavite na tretje mesto nazaj.“ Sestra stoji poleg postelje in ga opazuje. Kakor je bilo videti na bolnikovem obrazu, da se mu vrača zavest in ž njo telesne moči, tako se je poznala tudi na njenem licu radost. Blagor mu, ki more z nesebičnim srcem pomagati svojemú bližnjiku!

Drugi dan vpraša bolnik s prisiljenim glasom, katerega je razumela le sestra:

„Kje sem?“ Ona vstane, stopi k njegovemu vzglavju in reče:

„Pri dobrih ljudeh. Prosim, mirujte! Zdravnik je zapovedal. Vse zveste pozneje.“ Bolnik zapre trudne oči, kakor da dremlje; poznalo se mu je, da se mu obrača bolezen na bolje. Spal ni, pokoril se je zdravnikovemu povelju. Usmiljenka zopet sede poleg njega in pazi na sleharni njegov migljaj. Krogla mu je prebila prsi na desni strani, kakor mrtvega so prinesli iz bojnega dima sém-le v bolnico in mu ustavili kri. Tri dni je ležal nezavesten. Stoprav danes je nekoliko več življenja v potezah njegovega obraza. Če natančneje motrimo te poteze, spoznamo, sicer ne lahko, a vendar trdno, da bolnik ni nihče drugi kakor Šimen Bajec.

Pozneje so ga prenesli še dalje od usodnih vrat, kjer sprejemlje smrt svoje povabljenice. Tu se je popolnoma zavedel, sestra mu je razložila v kratkem, kaj se je zgodilo ž njim zadnje dni in kako je končala vojska. Zadovoljen, sladek nasmeh mu je zasijal po obrazu, ko je slišal o zmagi. Sosed njegov na desni, ki je mrzlično šklepetal z zobmi, poslušal je to pripovedovanje kar najpazljiveje, a videlo se mu je, da ne razumeva. Gotovo bi veselilo tudi njega, ko bi slišal, da nima zastonj prestreljene noge, da ni zastonj izgubil toliko krvi.

„Hvala Bogu“, vzdihne Šimen na tihem, „da ni bilo zastonj vse grozovito mesarsko klanje!“

Nekaj dnij pozneje se obrne sosed zaupno do Šimna vprašajoč ga, odkod je doma. Jezik ga je razodeval, da ni rojen Lah, samo za silo je lomil laščino.

„S Kranjskega sem!“

„Tako, s Kranjskega?“ nadaljeval je oni takoj slovenski, „potem sva rojaka.“

„Jaz sem Dolenjec.“

„Jaz pa Notranjec.“

„Tako? Notranjec? Odkod?“

„Od Vipave.“

„Od Vipave?“ začudi se Dolenjec in pogleda Šimna natančneje v lice. Toda obraz je bil temu tako izpremenjen, da ni mogel oni ničesar do-
gnati. Zato reče:

„Jaz sem bival tam več let“, dostavil je mirneje, ne sluteč nič hudega.

„V Vipavi?“ vpraša Šimen.

„Da, blizu tam.“

„Kje?“

„V Višnjah.“

Šimen molči nekoliko časa, kakor da kliče nazaj spomine iz prošlih dnij. Obraz mu zasije srčne zadovoljnosti. Dobil je rojaka, ki mu prej sicer ni bil najljubši, a sedaj jedini, kate-
rega pozna, kateremu lahko potoži svoje gorje. Anica je sicer res med njima, ali nekaj dnij je stoprav, kar je smrti gledal iz očíj v oči, in v tem pogledu zatemni pogled tudi najblago-
dušnejšega človeka. Veselo reče Šimen:

„Ti si Tomaž — Mate Vrbica; kdo te je pa izdal vojakom?“

„Tudi ti veš to?“ vpraša Tomaž zvedavo in vzdigne glavo, da bi bolje videl rojaka.

„Seveda vem; jaz sem Šimen Bajec.“

„Izdajalec!“ vzklikne Tomaž in se obrne v stran. Za nekaj časa pa pokliče strežnico in prosi, da bi ga prestavili od tega-le ostudnega človeka.

Šimnu je nekaj zahreščalo v prsih, jel je bluvati zastalo in sesedeno kri. Potem mu je bilo bolje, a oslabil je zeló. Dolgo, dolgo je ostal v nezavesti, in ko se je prebudil, ni bilo na sosednji postelji nikogar več. Vprašal je sestro, kam je došel njegov tovariš, in dobil odgovor, da je na lastno prošnjo prestavljen v drugo sobo. Tudi je že toliko boljši, da si lahko sam pomaga nekoliko.

Šest tednov pozneje je Šimen pisal domov. Odgovor, ki mu je prišel v nekaj dneh, pretresel ga je huje, kakor sovražna svinčenka. Zjokal se je Šimen na postelji in bridko potožil sestri svojo nesrečo. Zdelo se mu je, da pritiska grozna, nepoznana težava na njegovo dušo, srce in na vse življenje. Sedaj si je res prav srčno želel zopet onega trenutka, ko je bil malone mrtev. — „Torej tudi ona, da, tudi ona, mati njegova veruje, da si je onečastil ime, da je onečastil domačo hišo z grdím izdajstvom? V službi bi

bil to storil le iz dolžnosti. Ne bi mu bilo treba iskati okrvavelih bojnih lovorik na novarskih planjavah. Mari ne vé Anica, da je storil tako le nji na ljubo? Ali je morda tudi njo oslepilo nezanesljivo javno mnenje? Da, tako si misli: Ko je poskusil zadnji korak, da bi me pridobil, in sem ga odbila, šel je in ga izdal.“

Šimen se je premétal na postelji, ne meneč se za rano, ne meneč se za zdravnikova povelja, premétal se je z leve na desno, z desne na levo in vzdihoval: „To je grozno, grozno!“

Sestra ga je tešila z božjo previdnostjo. Bila je jedina oseba na svetu, ki je verjela, da je Šimen nedolžen.

„Potrpite, potrpite“, govorila mu je, ko je bil Šimen potopljen v žalostne misli. „Bog vé, kakšno drugo veselje vas čaka za to na svetu; če ne tukaj, pa tam; kogar Bog ljubi, onega tepe.“

Lepe so se zdele Šimnu te besede, a preveč je bil otožen, da bi premišljeval njihov pomen.

Narava hodi svoja pota. Premaga tudi žalost in srčne bolečine, pomaga ji zdravnik za vse bolezni — čas. Vse na svetu je premenljivo, stalna je le prememba.

Šimen je ozdravel in zopet nastopil službo. Nadejal se je boljših uspehov kakor pred bojem. Tolažilo ga je vojno odlikovanje, katero je prejel za svoje junaštvo. Domov je pisal redkoma, še redkejši so bili odgovori z doma. V daljnji Lombardiji, kjer je služboval, premišljeval je včasih na samem nekdanje dni; tedaj mu je duh vsplaval nad domačo vas, nad domačo hišo. Vse, vse jim je hotel povedati, vse razložiti, vse dokazati. Saj je tako srčno želel videti drago domovino. Ljubezen do nje mu je plamtela v ptujini še močneje kakor v onih časih, ko je opazoval lepoto domačih krajev in obžaloval njih pozabljeno, obžaloval tmino, v katero se zakriva še premnogi kotiček naše domovine.

Toda kakor je nad Dantejevim pekлом jemal vstopajočím sleharno upanje rešitve napis: „Lasciate ogni speranza voi ch'entrate! Pustite vse upanje vi, ki vstopate!“ — tako so tudi Šimna vzdramili iz teh razmotrivanj klici: „Izdajalec, izdajalec!“ Domorodno ljubezen so mu grenile besede, katere mu je pisal z doma nekdo po očetovem naročilu.

„Ne vračaj se domov, ker so vsi hudi náte! Življenje bi ti bilo tukaj huje kakor v živem peklu. Jaz verjamem, da si nedolžen: kje imaš dokaze, da prepričaš druge? Tudi mene so že obdolžili in dolže marsičesa, a radovoljno prenašam vse.“ Šimen si je dobro zapomnil očetove besede ter se zakopal v stanovske skrbi. Življenje mu je ginilo jednolično, a ne brez koristi. Službo je opravljal vestno in natančno, njegovi predstojniki so bili ž njim zadovoljni, kar mu ni bilo v kvar.

Vse drugače se je preminjalo v Višnjah. Dve leti po laški vojski, blizu tri leta potem, ko je bila odprta cesta do Logatca, bil je gostilničar sam Selan. Bogastvo mu je teklo res kar kupoma v hišo. Zaradi tega pa še ni opustil prejšnjih postranskih dohodkov. Trdno se je še vedno držal tiho-tapcev, in oni so se držali njega. Neki večer se je vračal prav pozno z dela v skri-vališču nad vasjo. Petelinje so že peli. Nasproti mu prihitita žena in hči, prestrašeni in le na pol oblečeni. Nobena ni mogla izpregovoriti besedice.

Šele, ko ju vznemirjen popraša tretjič in četrtič, kaj se je zgodilo, odgovori Anica: „Tatje, tatje!“

„Kje so tatje?“ — vpraša Selan jezno. Bal se je res nesreče in rad bi bil zvedel vse hkrati.

„Pri nas so bili po noči. Vse denarje so pobrali“, dé žena.

„Bil je pa menda že oni peklenski Medlišek.“

„Ne vem, kdo je bil; pobrano je vse, kar je bilo gotovine.“

Brez sape jo ubere Selan v hišo in preleti vse sobe in shrambe. Vse je bilo sicer v redu, le iz njegovega predalnika so bili pobrani denarji.

„Sedaj smo be-rači!“ rjove Selan, ruje si lase in leta kakor divji po hiši. Popraševal in ugibal je, kdo in odkod so bili tatje.

Angel mirú.

(Nagrobni spomenik v Pragi. Modeloval Antonin Popp.)

„Pod streho je nekaj zaropotalo“, pravi Anica, „šli smo gledat, a nikogar ni bilo videti. Potem je nekdo prav močno zaloputnil vrata vaše spalnice. Mati je hitela v sobo, pa zopet ni videla nikogar, le denarja ni bilo.“

Selan se ni umiril več dnij. Kakor besen je letal po vasi, popraševal in pozvedoval. Tiste dni potem je kupil Bajški Matija par volov na vipavskem semnju. S težavo je zbral toliko denarja, rekli bi, da ga je zbiral z vseh vetrov. To pa ni nikakor oviralo Selana, da ga ne bi s svojim strupenim jezikom sumničil, češ: Glejte, odkod je dobil denarje! Če jih ni pograbil ravnosam, bil je v zvezi s tatovi. Toda kmalu je kazalo, da bledí Selanova zvezda.

Neko jutro je stopal zamišljen pred hišo, zrl v tla in poslušal, odkod drdrá prihajajoči voz. Roke je imel sklenjene na hrbtu, glavo pa je pripogibal k tlom ali vspenjal kvišku kakor kokoš, kadar pije. Zadnja nesreča ga je sicer potrla, a strla ga ni. Nekdo prihiti za njim in mu zašepeta na uho: „Oče, tatje so naročili, da so to pot opravili brez Bajca, drugič povabijo vas s seboj. Nehajte!“ Bil je človek srednje rasti, na pol raztrgan, zarasel, bos. Na glavi je imel oguljeno polhovko, v roki pa debelo gorjačo. Selan se ga je prestrašil, saj je stopil predenj, kakor da ga je zemlja bruhnila iz sebe. Tako naglo je govoril, da ga še pogledati ni utegnil. Izgovorivši, izgine kakor senca.

Nekaj časa je Selana obhajala misel, da ga je obročil sam peklenšček. Prekrižal se je in jo potegnil v hišo. Ni dolgo preudarjal, kaj pomenijo te besede. Tatje mislijo še priti.

Odslej ni imel več vesele ure. Čemu bi se trudil? Najlepše nade so mu izpodletele. Hči ga neče slušati, lepí tisočaki, ki jih je nabral in hranil za starost, šli so tatovom v nenasičene žepe, in sedaj kaže, da bodo vsi njegovi dobički le zanje.

To je bil prvi dan v Selanovem življenju, ko ga je zapustila lokavost, ko ga niso več mikali veliki dobički. Odslej se ni več dosti brigal za gospodarstvo, gostilna je šla navzdol. Tatov ni bilo, pa saj bi tudi ne bili ničesar našli.

Šimen se je popenjal v službah od stopinje do stopinje. Ni mu bilo sicer mnogo na tem, ali ga povišajo v službi, ali ne. A menda prav zato se mu je godilo nenavadno dobro. Žarek veselja je obšel Šimna, ko je prvokrat poslal očetu večjo vsoto denarja. Njegove potrebe so bile skromne, leto za letom je deval več na stran za prihodnje čase.

Od doma so mu poslali menda v povračilo nekoliko suhih kranjskih klobas, domači duhovni pastir je priložil nekaj številčk „Novic“, češ, slovenski rojak tam v daljni ptujini naj zvé, da

smo tudi mi oživel, da se vzbujamo, da vstajamo . . .

„To je bil zopet trenutek človeškega življenja!“ vzdihnil je Šimen, ko je neutegoma prebral „Novice“ od konca do kraja. „Sedaj bo bolje, hvala Bogu!“ reče in prebere očetovo pismo. Potem se loti klobas; prav take so bile, kakor nekdanje čase.

Šimen ni vedel, koliko se je premenilo v desetih letih, kar ga ni bilo doma, v Višnjah in sploh ob veliki cesti. Naglo, naglo je sililo novo življenje v obcestne kraje, življenje sicer trudapolno, a resno, mirno, stalno in zanesljivo. Po vojski na Laškem leta 1849. je sicer še nekoliko časa cvetlo vozarstvo. Pozneje so dodelali železnico z Dunaja v Trst. V dobrih petih letih so se ceste izpraznile, trava je silila nanje z leve in desne. Kaj bi govorili o gostilnah! Gospodarji so posedali in tožili o slabih časih, slabih letinah, konji so čili rezgetali v hlevih, hlapci so leno smrčali po vozeh in jaslih. Z gospodarji so čakali, da pride kaj posebnega, da pride zopet nekdanja tesnoba, nekdanje življenje na cesti; prišlo ni pa nič.

Železna kača, kakor je govoril Žepa, prišla je v Ljubljano, pozneje se je vlekla tudi do Trsta. Tedaj se je zgodilo, da nekega dne ni bilo nobenega voznika od nikoder. Kar je bilo domačih, ustavljali so se sicer še v gostilni, ali kaj je to! Zaman so se milo pogledovali velikanski prazni lonci na polici, zaman so se ponujale obsežne ponve s kuhinjske stene. Rade bi imele vsaj jeden dan v letu boljšo vsebino od vsakdanjega praha in pajčevine, toda nič! Preživele so se, in kdor se je preživel, ni za drugam ko za v grob ali pa za v staro železo. Kotel s črno kavo, ki se je prej mogočno zibal nad ognjem, leži pozabljen v kotu med staro ropotijo. Zadovoljen je, če ga preširne noge puščajo na miru.

Selanova Anica je sedaj tudi že devica v srpanu. Za najemnicami stopa na polje, da le opravi doma kuho. Mati ji je umrla pred nekaj leti. Z očetom ne živita sicer v najlepši prijaznosti, a ljudje, ki hočejo tudi nekaj vedeti, pravijo, da se s starim Selanom ne dá živeti zložno in mirno. Siten je, prejedljiv in samogladen. Anica mnogo trpi ž njim, pa trpi in prenaša voljno.

„Oče je le oče“, pravi včasih svojim vrstnicam, ki se ji čudijo, da more biti tako potrpežljiva.

Prememba, kakor smo jo opisali zgoraj, godila se je ne samo v Višnjah, marveč povsod ob velikih cestah: Podvelbom, na Lozicah, na Razdrtem, v Planini, v Logatcu, na Vrhniku in po vsem Krasu, koder vodi široka dunajska cesta, kakor tudi po vipavski dolini do Gorice

Povsod prazna cesta, prazne gostilne, prazni sodje in večinoma tudi prazni mošnjički.

Ni čuda, da so se neprevidni ljudje bali železnice. Le polagoma so se zopet lotili njiv, travnikov in živine.

Selanu je prizadela tudi ta prememba mnogo izgube. Konji, vozovi z opravo vred so šli za slepo ceno. Slabo obdelana zemlja je dajala le skromne pridelke. A vrhu vsega je Selan sam močno slabel. Jedinna rešitev se mu je zdela ženitev njegove hčere. S tem bi bilo vsem pomagano, tako je mislil. Ko dobi bogatega zeta — to mu ni šlo iz glave — pojde vse zopet po starem tiru.

Nekega dne pokliče zopet svojo jedinico k sebi in jo nagovarja, naj se vendar odloči za možitev.

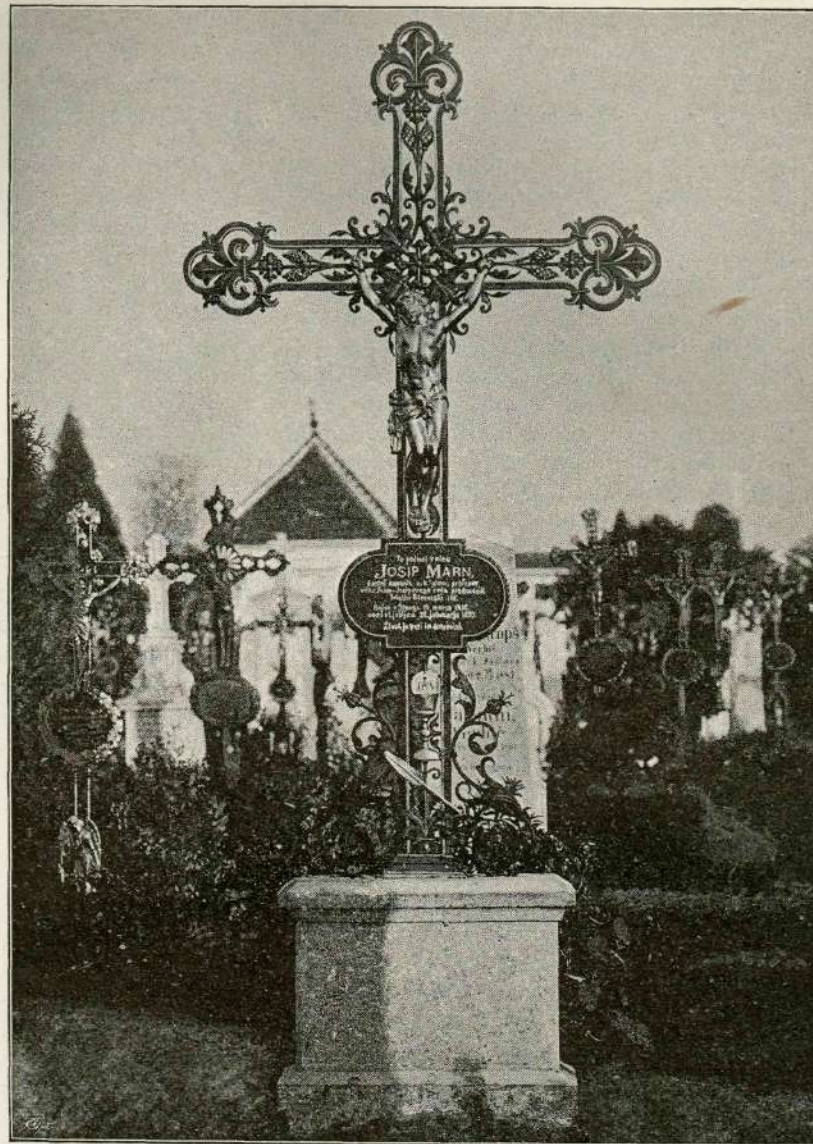
„Izgubljeni smo“, tako je vzdihoval stari mož. „Nekaj starih gostilniških dolgov še imam iztirjati za letošnje davke, potem bom pa gledal skozi prste. Sama sva, delati nima kdo. Anica, ti se moraš omožiti. Pomisli, jaz, tvoj oče,

ki sem bil nedavno imovit, čislan mož, videl bom kmalu, kako propade posestvo, katero sem sam pomnožil tako znatno. Anica, prosim te, samo take sramote ne na mojo glavo!“

Toda Anica je vedela, da oče ne uide tej sramoti. Njegovim prošnjam za možitev se je izognila tako, kakor že mnogokrat prej, ko je očetu z njegovimi lastnimi besedami zaprla usta. Danes je le še dostavila:

„Tomaž je še živ. Pri vojaki je; ko se vrne, njega vzamem, drugega nikogar.“

„Tomaž je revež, revež!“ zavpije nad njo Selan.

Spomenik na gomili Josipa Marna.

(Izdelal Jos. Rebek v Ljubljani.)

„Oče, revež je res; pomislite pa, kdo pride in zamaši svoj denar v naše razdejavno posestvo!“

„Molči, nesrečnica, ti si vsega kriva! Zakaj se nisi omožila o pravem času? Vse bi bilo prav. S svojeglavnostjo bodeš pokopala mene in naše imetje.“

„Oče, jaz nisem kriva ničesar. Vsega ste krivi sami, ker ste hrepeneli vedno po bogatejšem zetu. Ali niste bili izprva zadovoljni s Tomažem? Celó priporočali ste mi ga, kakor ste se prej radostno nadejali, da vzamem Šimna, kateri — toliko lahko rečem — ni bil zame. Slednjič ne morem jaz prav nič za to, če se

moje srce ne suče tako, kakor vaše misli. Kar je imelo priti na našo hišo, vizlim, prišlo je že vse. Ko je jelo propadati vozarjenje, napovedal se nam je bil tak konec.“

„Torej si ti s svojo prebrisanostjo vedela naprej, kaj se zgodi?“

Dekle je spoznala, da je tu začetek resnega razpora z očetom, zato je zasukala besede drugam.

„O teh rečeh je nepotrebno govoriti. Saj se ne dá več pomagati. Po kaj bi se celó prepirala!“

„Seveda, ti si bila zmerom svojeglavna.“

„Ne vem, ali je to svojeglavnost, če se jaz držim tega, kar je bilo nekdanj tudi vaša resna volja, oče. Tomaža bi vzela še danes, če bi le maral zame.“

„Nikdar ne bo Tomaž moj zet, toliko ti povem, ako ne prinese v hišo toliko, da me reši sramote in propada.“

Ta pogovor se je vlekel še dolgo, končaval se je pa tako, kakor že mnogokrat prej: Anica se je namreč potezala za Tomaža, oče za denar.

VI.

Najhujša je vseh bolečin
Kesanje, krivice spomin.

Gregorčič.

Bilo je blizu najst let po vojski na Laškem. Nekega jesenskega večera se je sukala Anica po navadi v kuhinji, da bi pripravila večerjo. Očeta ni bilo doma, pričakovala ga je pa Anica, da pride prav kmalu. Šel je bil zjutraj v vipavski trg, da iztirja nekaj zaostalega dolga.

Prav tedaj pa jo primaha v vas neznan ptujec z zvežnjem na hrbtu in palico v roci.

Prišedši v vas, oziral se je pazno sem in tje, kakor bi nečesa iskal. Čudno se mu je zdelo, da je vas tako prazna. Nekdanjega vpitja, ropotanja in razbijanja ni več. Vse je mirno kakor zamrlo. Pride do Selanove hiše. Ne da bi pomislil, ali je spodobno stopiti v hišo, ki ne kaže nad vrati gostilničarskega znamenja, gre naravnost v kuhinjo, kjer je mešala Anica v nekem piskru. Ni zapazila prišleca, dokler ni bil skoro zraven nje.

„Mož, kaj bi radi?“ vzklikne in odskoči prestrašena do zida nazaj, držeč kuhalnico v roki.

„Ali je oče doma? Ž njim bi rad govoril.“ Po teh besedah je pristopil k ognju, ki mu je nekoliko razločnejše osvetlil lice.

„Ne, ni ga doma. Šel je v Vipavo, vsak trenutek ga pričakujem“, dé Anica in še vedno bojzljivo opazuje ptujca, čegar glas se ji je dozdeval vedno bolj znan.

„Prosim, povejte, odkod ste, potem pa sedite za ogenj! Večer je hladen; prav nič ne škoduje, če se človek primakne k ognjišču.“

„Hm, odkod sem“, ponovi, kakor bi se smehljal, ker ga Anica ne pozna več. „To je težko povedati. Povsod sem doma in pa nikjer. Vojak nima doma.“

„Saj vi niste vojak!“ začudi se Anica in ga pogleda natančneje.

„Sedaj ne več, a bil sem, Anica!“

„Morda —“ zasmee se ona, hotoč nekaj reči, a beseda ne gre iz grla, in ne gre. Zato ji pomaga Mate:

„Morda sem jaz Tomaž Vrbica?“

„Pa — ni mogoče!“ reče ona iznenajena in mu seže v roko. „Zdrav Mate! Ali si sedaj prost vojaščine?“

„Zdrava, Anica! Kako je, no?“

„Tako, tako! Hvala Bogu, da ni slabije!“

„Prost sem, prost“, nadaljuje Mate, „a nogo so mi prestrelili pred najstimi leti na Laškem. Nekaj malega mi včasih nagaja, a ne dosti. V vojski sem se obnašal vrlo, zato so mi odpustili nekoliko kazni.“

Še dolgo, dolgo se je pletel pogovor. Mate je imel veliko povedati. Saj so mu pretresali srce tako različni spomini. Anica, ne sluteč, da je že pozno, pozabila je sama na večerjo, pozabila je ponuditi jo Tomažu, pozabila je tudi, da ni še očeta.

Sram je je bilo, da ni vedela, kam bi se dejala, ker se je zamotila. V naglici ponudi Tomažu večerjo, sama pa stopi na hišni prag, da bi slišala, ali že gre oče domov. Zunaj je bilo temno, da se ni nič videlo.

Tomaž je kmalu pospravil malo večerjo, prekrizal se, pokrtil in nadaljeval svoje pripovedovanje. Anica je stala na pragu in poslušala — lahko rečemo — z jednim ušesom, če prihaja oče, z drugim pa Tomaža. Tudi pogled je često uhajal tja do zarjavelega moža, ki je toliko prebíl, toliko pretrpel — zavoljo nje, kakor sta mislila oba.

Ogenj je dogoreval. Iz Podvelba sem so odmevali udarci pozne ure. Tedaj je Anica slišala, kako je nekdo prepeval mimo Bajca. Čudno se ji je zdelo, ker do danes ni slišala očeta še nikoli pojočega. Kako to, da mu je danes privrela pesem iz srca? Šaljivo reče Tomažu:

„Oče je dobre volje. Slišim, da poje. To je nekaj posebnega.“

Potem ni bilo nobenega glasú.

Anica je bila v dvojni zadregi: Kje je ostal oče in pa kje bi Tomažu brez očetove vednosti prestrla ležišče. Truden je, težko čaka počitka. Z očetom ne bode tako nič nocoj. Vinski bo, saj se zadnji čas tako rad izgublja v vinu. Nocoj ne bo za nobeno pametno besedo. Tako je ugi-

bala in še vedno stala na pragu, pričakujoč, da se skoro prikaže iz teme nenavadni pevec. A ozirala se je zaman.

Nekoliko pozneje sliši, da nekdo — — — ne, več jih je, ki trdo, težko stopajo proti hiši. Ko so malo bliže, spozna med njimi glas starega Matija Bajškega, ki sopiha, kakor da nosi nekaj prav težkega in govori, nekoga tolažeč:

„Ne bo hudega, ne! Tema, tema! Pretresel si se nekoliko, pa tudi preveč napil. Jutri se prespiš in gotovo ti odleže. A, bode bolje, bode! Midva sva stara, sosed, stara!“

Med tem so prišli pred hišna vrata. Medla svetloba z ognjišča je posvetila na nosilce.

„Jezus, Marija! Očeta nesó!“ vzklikne Anica in skoči bliže, da bi videla, kaj se je zgodilo. Tomaž je užgal luč, katero je našel še na starem mestu, da so lože spravili pobitega Selana na posteljo.

Kaj se je bilo zgodilo? Selan je bil prejel v Vipavi nekoliko denarja, in to ga je zapeljalo, da se je domov gredé predolgo pomudil v gostilni „pri Vdovi“. Napil se ga je stari mož Podvelbom več, kakor je bil navajen. V vinu je hotel utopiti moreče skrbi za prihodnost. In res, tudi posrečilo se mu je to. Celó Trčetrov France, ki ni bil najljubši njegov prijatelj, ker je po strani še vedno rad zapel katero sosedom Višenjcem, pil je oni večer v njegovo zdravje. Nalezla sta se ga pa oba. Selana so tako ljubko spremljali vinski duhovi proti domu, kakor spremljajo otroci na saneh sedečega sneženega moža.

Selan je veselo mahal s palico pred seboj, v glavi so mu rojile najlepše misli. Videl je urednične najbolj goreče želje, svoje najsrčneje nade. V teh mislih se ni dovolj brigal za pot. Zdela se mu je tako lepa in gladka, kakor še nikdar. A tema je bila gosta, da bi jo rezal. Po široki cesti se je zibal Selan sem in tje, kakor da je res vse njegovo. Ko jo je brisal mimo znamenja v Bajških klancih, kjer se je nekdanj povozil Bavarec — morda je bilo Selana zaradi tega strah —, umaknil se je na doljno stran ceste in zašaril prav ob cestni rob, izpodtaknil se na obcestnem kamenu in padel globoko med drevje. Dolgo, dolgo se ni zavedel. Ko je vendar zaklical na pomoč, slišali so vpitje najprej pri Bajcu. Prihiteli so z lučjo in ga spravili na cesto in domov. Noge ga niso držale. To je bilo tudi vzrok, da je Bajški Matija sodil, kako močno se ga je nadelal Selan.

Ko bi bilo samo to! Matija se je motil.

Drugo jutro Selan ni mogel vstati, tožil je, da ga vse boli od pretresa in da ga zbada v prstih. Zvečer je močno oslabel. Poslali so po duhovnika. Prav čudno je bilo slišati, da se mož, ki je sinoči še veselo prepeval, spravlja z Bogom na oni svet. Pretresujoče je odmeval cerkvnikov

zvonček. Ljudje so se zbirali za mašnikom in spremili svojega Odrešenika do bolnikove hiše.

Različno govorjenje je bilo med ljudstvom, ko je Selan delal račun z božjim namestnikom.

Anica si je brisala solze pri ognjišču, Mate-Tomaž je opravljal živino. Tudi njemu ni bilo prav, da se Selan tako naglo spravlja s sveta. Mnogo bi si imela povedati, saj nista govorila še skoro nič. Vprašal ga je le, ali je prodal očetov dom in koliko denarja je prinesel s seboj.

Ljudje so si šepetali, da je Selana strašilo pri znamenju, kjer je videl povoženega Bavarca, ki nekda še sedaj „hodi nazaj“. Med znamenjem in Bajčevo hišo menda o polnočni uri rožlja z verigo in vzdihuje: „Daj mi celo, daj mi celo!“ To ga je prevzelo, da je obolel. Strah je huda reč!

Duhovnik ni bil še na večnem pragu, ko je Selan zahteval, da pošljejo po Bajca. Takoj naj pride k njemu. Vsi so se čudili, da tega potrebuje ob smrtni postelji, ko ga v življenju ni mogel videti. Kmalu je prišel Matija in takoi stopil v sobo k bolniku. Dolgo časa ga ni bilo nazaj.

Nekateri sosedje, ki so še ostali v hiši, sklepali so iz tega, da imata med seboj gotovo še stare račune. Lenček, ki je že močno oslabel, hotel je celó vedeti, da bo moral Bajški šteti lepih denarcev Anici, prej ko bo vse uravnano.

„Mislite, da je bilo malo tega?“ rekel je v svesti si svoje vednosti. „Šimen je sedaj, kakor pravijo, velik gospod, toda pobral je očetovo veliko denarja. Odkod je Bajški jemal, ko mu je opešala gostilna in so ga zapustili vozniki? Konje in voli je poprodal, konjske jaslje je razbil pred hišo. Da, da, jaz vem. Selan ga je bil ugnal, potem mu je dal denarja. Saj so govorili, da Šimen vzame Anico. Vidite, tudi to vem. Potem se je pa zmešala tista sitnost zastran vojaščine. Šimen je odšel na Laško, dolg je ostal pri Selanu. Kaj je hotel, ko ni mogel plačati! Pravijo, da sta se tudi sprla. Tako je bilo, jaz vem.“

Sosed Komátar je tudi pokazal svojo zvedenost v zgodovini minulih časov in rekel, da je bilo pri Selanu svoje dni toliko denarja, da so ga kar z lopatami nasipali po loncih. Drobiža si nabral v smeteh več kot sedaj v skrinji. Saj so služili z obema rokama, in pa „Vičanje“, ti so imeli denar! Tudi vojaki so pustili mnogo cvenka.

Nedorasla mladina se je močno čudila Komatarjevemu govorjenju. V duhu so bosopeti samosrajčniki že pobirali „flike“ po cesti. Vsakdo si je želel zopet onih zlatih časov; molcé ali pa govore so jih primerjali sedanji piškavi dōbi.

Med takimi govoricami so skoro pozabili, da je Matija sam pri bolniku. Stopil je iz sobe bled kakor zid. Stari Lenček ga je pogledal,

potem se je pa ozrl po sosedih, češ: ali nisem govoril resnice?

Matija pozove Tomaža. Ta je pritekel vprašajoč, česa treba. Matija mu je pomignil, in oba sta šla zopet k bolniku ter zaklenila duri za seboj.

To je sosede zmešalo prav do kraja.

Drugi dan na vse zgodaj se je razširila po vasi novica, da Selan nikakor ne more umreti. Neizrečeno trpi. Odprli so že okno, nesli ga celó pred vrata na cesto in zopet v sobo, a nič ne pomaga.

Sinoči je prosil Bajškega odpuščanja. On je nalašč del slabo, prepiljeno verigo pred Bavarčev voz, da se je utrjala. Tako hudo sicer ni mislil, vendar je vse nesreče kriv le on. On je bil tudi tisti, ki je trosil različne laži o njem po svetu. Sto drugih hudobij je bil kriv le on; nazadnje ga je zgrabila smrt za vrat, kesanje je bilo prepozno. Spoznati je moral lažno sramoto. Tomaž in Matija sta mu segla v roko, saj je tako lepo prosil.

Danes postajajo ljudje pred vrati Bajške hiše, vsakdo vé kaj povedati in vsakomur se zdi prav, da se je izkazala resnica in Matijeva nedolžnost.

„Bala sem se še hujšega“, reče Anica Tomažu. „Bala sem se tudi, da je bil oče oni, ki te je izdal vojakom, a ker dosedaj ni povedal, upam, da ni on.“

„Kaj ni bil Šimen?“

„Dolgo sem verjela tudi jaz, ali Šimen se mi že od kraja ni zdel pravi. Bil je prepošten. Človek se dostikrat vara.“

Te besede sta izpregovorila v nekoliko trenutkih, ko se je bolnik navidezno miril. Svetil mu je Lenček. Anica ni še prav izrekla zadnje besede, že se je razlegal po vsi hiši obupen krik: „Oh, kako peče, peče!“

Oba sta hitela zopet k njegovi postelji.

Ko ugleda Tomaža, upre nanj osteklenele oči in ga gleda dolgo, dolgo.

„Tomaž“, reče potem, „ali si kaj hud name?“

„Zakaj bi bil hud, oče?“

„Oh, oh, ne bodi hud Tomaž, ne bodi —“ Hotel je še nekaj povedati.

„Pokličite Bajca! Tudi on mora biti zraven!“ Potem je dolgo govoril zmedeno o tihotapcih, o tatovih, o Medlišku. Prepiral se je z ljudmi v gostilni in na cesti, sploh spominjal vsakoršnih dogodkov iz svojega življenja brez zveze in zmisla. V tem času pride Matija.

„Prej nisem mogel zatisniti očij, da vama povem“, dejal je počasi in s silo, „kdo je izdal Tomaža vojakom. Ne zameri, oprost, ljubi moj Matija, pozabi bridke ure! Jaz —“

Potem je krčevito stisnil roko Tomažu in mu kazal svojo hčer, kakor bi mu jo izročal. „Odpustita!“ vzdihnil je. „Molita! molita!“

Kmalu potem je izdihnil v hudih bolečinah nesrečni mož.

Veličastna tišina je zavladovala po hiši, ko so ga položili na skromen mrtvaški oder. Vsem se je smilila Anica. Ostala je sirota z zadolženim imetjem, praznimi rokami in prazno hišo. Od nekdanjega bogastva so ostale gole stene, zanemarjene njive, opustošene senožeti. Umni možje so zmajevali z ramami, če bo Selanova hiša mogla sploh prestati tak udarec.

Tretje jutro po smrti se je zgrnila zemlja nad Selanom. Malo pogrebcev je bilo na pokopališču, malo jih je žalovalo za Selanom. Anica je ostala doma, ker je niso pustile skrbne sosede za očetom. Tomaž je šel in ukazal po starem običaju malo sedmino za pogrebce Podkrajem. Ostal je pri njih samo toliko časa, da so zmolili „očenaš“ za dušo pokojnikovo in prvič izpraznili kozarce, potem se je ločil.

Ljudje, ki so si bili bližnji v življenju, bližnji so si dostikrat tudi v smrti. Nekaj tednov potem, ko je prva snežena odeja zagnila Nanos, našli so na ozki stezi zamrznega človeka, suhega in prepadlega, divje zarasenega. Prenesli so ga k Selanu, kjer je spoznal Tomaž — Medliška. Preiskava je pokazala, da je umrl ne samo zaradi mraza, ampak tudi zaradi rane na desni roki in lakote. Rano mu je naredil, kakor se je videlo, močan nož. Kdo vé, kako jo je dobil in kdo ga je ranil. Morda ga je kdo napadel, ali pa je on drugega zgrabil in bil ob tem ranjen. No, nikomur ni bilo na tem, da bi iskali morilca Medliškovega, vsakdo je le govoril: Kakoršno življenje, taka smrt. Za Tomaža pa in za Anico je bila smrt očetova in tihotapčeva huda poskušnja. Zastran Medliška je prišlo par komisij, truplo je ostalo nekaj dni v mrtvašnici. Ko so ga pokopali, kanila je na grob prikrita solza; potočil jo je nekdanji pomagač tihotapski, Tomaž — Mate Vrbica.

Pomladi potem je bila poroka. Tomaž in Anica sta odšla na Dolenjsko, Matija je pregovoril sina, katerega je bil tudi oženil tisti pust, da je vzel večjo polovico Selanovega posestva v najem, sam je pa skrbel, da so drugi najemniki redno plačevali najemnino. Starček je rad pripovedoval o nekdanjih časih, hvalil jih pa ni nikoli. „Jako mi je bilo hudo“, pravil je včasih svojim otrokom in mlajšim sosedom, „ko nisem mogel uživati dobrot, katere je dajala cesta. Danes sem hvaležen, da jih nisem. Naša hiša in naše zemljišče je le nekoliko trpelo zaradi ceste, a drugi gospodarji so zanemarili zemljo popolnoma.“

Res so se ljudje le pomalem zopet navadili prejšnjega življenja. Z bičem v roki za parom kónj po klancu gori in doli je bilo lože kakor za plugom... Še danes uhaja marsikomu misel

v tedanje čase, ko so pri polnih loncih mesa in pri polnih kozarcih naši predniki — delovali za bodočnost.

Minulo je leto za letom. Višenjci so skoro že vajeni novega življenja, a poznajo se jim še rane prejšnjih časov. Le Bajški Matija je še trden gospodar. Starček krevsa ob palici za delavci, ko se solnce upre v domače loge in dobrave. Tedaj jim pripoveduje o nekdanjih časih. Mož je srečen, zato se tudi rad nekoliko pohvali. Njegova hiša je takšna kakor prej, zemljišče je še pridobilo nekoliko velikosti, dolgov ne pozna. Drugod so pa preje prodajali kos za kosom od očetove dedovine, da so kupovali konje za priprego in vožnjo. Koliko greha se je storilo na cesti in po gostilnah! Koliko nevoščljivosti in sovrašstva je bilo med gostilničarji! Zato trdi Bajec, da je vesel, ker je razpregel živino od parizarjev in jo upregel za plug.

Ko so kakih osem let pozneje popravljali Bajške klance, vzdignili so cesto ravno pred pragom njegove hiše in mu napravili visok strm nasip skoro do samega praga. Za to je dobil sicer nekoliko odškodnine, a mislil si je in rekel domačim: „Čim dalje je cesta od nas, tem hvaležnejše nam bo polje, tem lepša bo živina.“

Sredi kope vnučkov in vnučic je užival Matija mirno stare dni. Včasih jim je pripovedoval o nekem stricu, ki biya daleč, daleč tam za deveto goro na zelenem Štajerskem. Stric je bogat in čuden, a je dober mož. Domov ga še ni bilo, kar je šel na vojsko; vsi bi ga videli radi.

Na smrtni postelji je zvedel starček, da se Šimen kmalu vrne v domovino. Obraz se mu je zjasnil, ozrl se je proti nebu, hvaležno vzdihnil in sklenil pozemsko življenje.

O njegovi smrti so govorili povsod o rajnem Bajcu, povsod so hvalili njegovo poštenost, postrežljivost in previdnost.

Po končani poslednji vojski na Laškem so premestili Šimna na Štajersko. Spomini o nekdanjem mladostnem življenju so mu v duši obledeli, zamrli pa ne. Mrzel mu je bil svet, posebno ni maral za žensko družbo. Postaral se je za nekoliko, kri se mu je umirila. Domov je pisal malokdaj, še redkeje je dobil kako poročilo z doma. Zadnjič so mu pisali pred petimi leti. Vendar se je doma spominjal prav mnogokrat, ljubezen do doma mu je tlela v srcu kakor nekdanj.

Na uradnem stolu sedeč, sredi kope papirjev, sredi dela, katero je opravljal vstrajno in čudovito natančno, bil je še najbolj srečen. „To me ni prevarilo, hvala Bogu!“ dejal je včasih zadovoljen sam s seboj, „stanú vendar nisem izgrešil.“

Toda i to ga je minulo, ko je opazil, da ni več mlad, da mu moči že nekoliko pojemajo.

Poslednja leta je bil često čemerem in siten. Nižjim uradnikom se je zdel kakor nadloga. Poprosil je pokojnine, sklicujoč se na svojo rano in odlikovanje. Najel je stanovanje v Gradcu, z uradno natančnostjo določil potrebno opravilo. Naslikal si je življenje med znanci in tovariši srečno in zadovoljno: Ob določenem času se pojde izprehajati, ob določeni uri v pivarno na predjužnik, jeden dan kakor drugi ob istem času bode sedal za mizo k obedu in ravno tako k večerji. Vse pojde tako kakor ura, to bo res prav „točno“ veselje.

Cele tri mesece se je bavil s to mislijo.

Nekega dne potem, ko je ponehala najhujša vročina in so lastovke že ubrale svojo pot proti jugu, dobil je Šimen Bajec zopet pismo z doma, naslednje jutro pa zaželeno nakaznico za pokojnino in — kdo bi se čudil — tudi uradno ministersko pohvalo za zvesto službovanje.

Brat mu je pisal, da je oče na smrtni postelji, naj vendar pride pogledat domov. Oče ga želi videti. — Anica je vdova; tudi ona pride v nekoliko tednih z otroki domov, kjer misli ostati nekaj časa, da uravna svoje dedno posestvo po očetu.

Težko je popisati, katera teh nenadnih novic je bolj pretresla Šimna. Sam bi bil težko razložil, kaj ga je najgloblje ganilo. Stopal je nemirno po sobi in premišljal slučaj, ki ga je zopet priganjal med svet.

Polagoma se je odločil, da pojde domov. Zamorjeni spomini, pokopane nade, zadušeni sklepi, vse to je oživelo v njem; da, tudi pokopane nade. Vse ga je klicalo domov v mili rojstveni kraj, k bolniški postelji njegovega očeta, pozdravit domače hribe, domače dobrave . . . In Anica?

Nekaj dnij potem se je poslovil s prijatelji in znanci, odpovedal najeto stanovanje in pospravil še nekatere reči. Drugo jutro ga je peljal vlak proti domu.

* * *

Zopet je prišla prijazna jesen. Bilo je prijetno lepo vreme; ljudje so se veselili dobre letine. Nekega popoldne stopa med pormenelim drevjem nad vasjo mož visoke rasti. Dolga siva brada ga dela še bolj resnega in častitljivega. Šimen — prav on je ta mož — je zamišljen v preteklost, v razne spomine. Doma je že dober teden. Nekoliko dnij pred njegovim dohodom so zagrebli Bajškega Matijo. Šimnu je bilo hudo za očetom, žal, da mu ni zatisnil očesa. Večkrat je bil že na grobu. Anice še ni videl, menda je ni z Dolenjskega. Čas si krati s tem, da hodi po znanih krajih, obiskuje nekdanje vrstnike,

kar jih še ne krije hladna zemlja. Marsikaj se mu zdi, da ni več tako kakor nekdanj.

Tudi danes stopa po oni stezi, koder so nekdanj hodili tihotapci. Ko se je bližal Selanovi hiši, domislil se je tudi, da je moral tod hoditi oni Selanov ded, ki se je ženil pri Rojenicah. Nasmehnil se je Šimen in zamrmral sam s seboj: „Konec pravljice vendar ni resničen; saj Anica ni Rojenica!“ Tu se je zakrohotal skoro na glas — samemu sebi, ker je nekoč mislil, da je to Vila, ki je po sploščilu pravljice izbrala ravno njega, da reši Selanovo hišo sramote.

„Bá! — Mladost je norost!“ rekel je in stopal naprej ob ograji Selanovega vrta. Obstane in gleda. Kaj je to? Na dvorišču za hišo se igrata dva dečka. Mlajšemu je morda kakih deset, starejšemu kakih dvanajst let. Prav brezskrbno sta se podila sem in tje.

„Mate“, dé mlajši dečko, „to je tudi naše! Kaj ne, da je!“

„Mama pravi, da je to moje; ti boš gospodaril doma, Niko“, zavrne ga resno.

„Kje bo pa mama?“ vpraša zopet mlajši in se ustavi upehan.

„Ne vem“, reče počasi Mate. Nekaj je premišljal, zakaj črne oči je povetil k tlom in roko je nesel v lase pod kapo. Zato ga prehitil Niko:

„Midva bova oba pri mami, kaj ne Mate?“ Rekši, dene bratu roko okoli vratú.

„Jaz ne pojdem od mame in ti tudi ne.“

„Ne, nobeden ne pojde“, pritrudi slednjič še Mate, ki je spoznal, da bode tako še najbolje.

Šimen je strmel in se skrival za ograjo, da ne bi ga videla in jima ne bi motil veselja. Čudil se je le, da je najmlajši dečko tako podoben Anici, ko je bila še mlada; starejši

ima temne oči in črne lase. Podoben je nekemu — — Šimen se ne more prav domisliti. Kaj? Pa ne da bi se bile takšne oči obrnile od njega v novarski bolnici, ko je čul vzklik: Izdajalec! Kmalu potem pride k dečkoma na dvorišče

Komedija. (Kip A. Gangla na dež. gledališču v Ljubljani. Fotogr. Jos. Armič.)

ženska srednje rasti, a močne postave. Odeta je v črno, kar nikakor ne more zakriti žive polti njenega obraza, s katerega ni še izginila nekdanja lepota.

„Anica!“ reče si Šimen. „Kakšna ženska! Kdaj je prišla, da nisem vedel.“ Še urneje se je umaknil v skrivališče.

Dečka stečeta k nji.

„Mama, mama“, hiti mlajši, „kaj ne, da Mate ne sme od nas, in vi ne smete od naju? Mate pravi, da je to-le vse njegovo. Naj bo le, mama, ali jaz ga ne bom pustil od doma. Kako dolg

jeden za levo roko in ponavljata: „Zmerom, mama, zmerom!“

Mati si otre solzne oči, pogladi oba dečka po laseh in reče:

„Samo, če bodeta pridna!“

„Vse bova storila, vse, kar bodete ukazali“, potrjujeta oba; potem vpraša starejši:

„Mama, ali je bil tukaj kdaj naš oče?“

„Bil je bil, ljubi moj! Tvoj rajni oče je živel tu več let.“

Začela jima je pripovedovati o očetu, kako je nekdanj tu ležal ranjen, kako je ozdravel, kako so ga vzeli k vojakom. (Imena, kdo ga je izdal, ni jima povedala.) Dečka sta jo poslušala z očmi in ušesi.

Šimnu se je izprva nekako omilila lepa vdova, a kmalu je videl, da je tu več kakor odveč. Samo kalil bi jim tiho srečo. Čim dalje je opazoval ta lepi prizor, tem bolje je čul neki notranji glas:

„Šimen, pusti jih!“ Zdel se mu je prijateljski opomin z onega sveta.

Oklepaje se mamice sta šla dečka ž njo v hišo. Solnce je zabliščalo v oknih Selanovega poslopja. V Šimnovem srcu se je pa tedaj podila nevihta. Z roko se je krčevito prijel ograje in zrl naravnost na dvorišče in v hišo, kamor je nekdanj zahajal tako rad.

Dolgo, dolgo je stal tu in gledal, kako mu je vstajala v mislih slika za sliko, kažoč mu mlado življenje. Za njimi so se vrstile zgodbe poznejših let, in sedaj je on sam tukaj; njegove nade so izginile za onimi tremi, a

ne v Selanovo hišo, marveč v prazne pene, v nič.

In vendar ne! Njegovo življenje ni bilo prazno, ni bilo neuspešno.

Šimen se vzdrami, udari s palico ob tla in stopa mimo hiše na cesto, tam krene na levo k — Selanovim.

Tragedija. (Kip A. Gangla na dež. gledališču v Ljubljani. Fotogr. Jos. Armič.)

čas bi mi bil brez njega!“ — „Jaz ne pojdem nikamor od vas“, reče starejši dečko.

„Tudi jaz ne pojdem od mame“, pravi mlajši in ji stiska glavo pod krilo.

„Nikamor ne pojdem od vaju, otroka, nikamor. Vsi bomo skupaj, če me bodeta imela vedno rada.“ Dečka se primeta jeden za desno,

Dobro uro pozneje se je solnce še zadnjikrat za ta dan ozrlo v višenjske robove, poslednjič je pozdravilo vrh Nanosov in prvokrat po dolgih letih posijalo v zadovoljni obraz Šimna Bajca. Saj se je — tako se mu zdi — spravil s celim svetom. Že dolgo mu niso bile noge tako lahke, kakor nocoj, ko je stopal med obema dečkoma po cesti proti domu.

Anica mu je pripovedovala o raznih težavah in nesrečah, pa tudi o srečnih letih svojega zakona, povedala mu je svojo zadovoljnost z ljubeznivima otrokoma. Tudi o sedanjem vdovskem stanu mu ni tožila. Prenašati nesrečo zadovoljno, to je tudi sreča. Res ji je prezigodaj umrl dobri mož, toda zapustil ji je otroka, ki sta ji vse veselje in vsa nada.

Šimen je spoznal, kako malo modre so bile njegove mladoletne želje, videl je, da bi Anica ž njim ne mogla biti tako srečna. Radostno ji je segel v roko, rekoč:

„Sedaj vidim, da je bilo res boljše tako, kakor si ti hotela.“

„Torej si vendar spoznal, a pozno, pozno, Šimen! Lahko bi bil poskusil srečo v našem stanu. Marsikatera bi se te ne bila branila.“

„O, tega pa že ne! Večji del svojega življenja sem hrepenel biti Selanov zet, sedaj vidim, da sem želel v srcu, nikdar pa ne dovolj pomislil, ali bodeva res obadva srečna, ali ne. No, nič ne dene: nalogo svojega življenja sem dokončal, delal sem za domovino in za cesarja in tudi Bogu nisem bil nezvest. Da sem bil tebi zvest, Anica, to veš dobro, in prav se mi

zdi. Če sem se pa motil, tolažim se s tem, da nisem ne prvi, ne poslednji.“

Anica si je s predpasnikom obrisala solzne oči in spremila mladostnega znanca na cesto. Nekaj mehkega, blažilnega je čutila nocoj okolu srca, kakor da so šele danes poravnani vsi računni burnih prošlih časov.

Anica je sicer želela poprej ohraniti očetov dom jednemu izmed svojih sinov. Kmalu pa se je prepričala, da je bolje prodati posestvo. Najemnina se dobiva le težko, in malo verjetno je bilo, da bi njen sin, navajen Bele Krajine, hotel bivati v Višnjah. Kupec se je kmalu našel, bil je Šimen, ki je vdovi prav dobro plačal dom Selanov, — saj je imel s čim. Anica je odšla na možev dom, slovo od Višenj je bilo težko, a prestala je tudi to. Kmalu je na prejšnjem kmečkem domu vzrasla lična, na pol gosposka hiša, domovanje gospoda Šimna. Stari gospod je bil kakor oče v celem selu. Vse ga je ljubilo in spoštovalo, pa tudi vedelo, zakaj: nihče ni prišel v potrebi k njemu, da ne bi bil izprosil pomoči.

Po njegovi smrti je zapuščina pripadla Bajškemu gospodarju. „Selana“ — ni več, kakor ni več šumnega vozarjenja — mimo nekdanje Selanove gostilne. Tudi tihotapstva že davno ni več; le kaka mati straši jokajoče otroke, češ, molči, molči, če ne pride pote ‚rokomalh‘! Kdo bi si mislil, da se je v burnem nekdanjem življenju ob cesti pletla taka rahla zgodovina človeških src!

Vse je Tvoje . . .

Tvoja so nebesa in Tvoja je zemlja.
(Ps. 88, 12.)

Tvoja lepa so nebesa,
Tvoj prostórni zémlje krog,
Tvoj vesoljni svet prostráni —
Vse je Tvoje, večni Bog!

Solnce, mesec na višavi,
Zvezd ponóčnih veličast,
Strop nebá in zračne dalje,
Vse je, Stvarnik, Tvoja last.

Tvoji so po zémљи hribi,
Tvoj gorà nešteti sklád,
Tvoji brdo in ravnina
In dolina in prepád.

Vrelci šumni in potoki,
Žuboreč iz zémlje tal,
Tvoje so deroče reke,
Tvoj morjá kipeči val.

Ivje, sneg in led in toča,
Vsi so Tvoji, Gospodar,
Tvoji bliskov žarni ognji,
Tvoj v oblakih je vihar.

Noč je Tvoja, dan in leto,
Pómład in jesenski sad,
Tvoje svetlokrílo jutro,
Tvoj večerni mrak in hlad.

V gozdu zver in ptica v zraku,
Riba, ki jo val pojí,
Na gredíci nežna cvetka —
Tvoje vse je, kar živí.

Vse je Tvoje v vidnem stvarstvu,
Vsemogoči Oče moj,
Vsému svoje si dobrosti
Jasni vtisnil pečat svoj . . .

Vendar, kakor v stvar nobeno,
V mé si vértal svoj obraz,
V dúši moji Ti odsevaš —
Najbolj Tvoj sem — človek jaz!

Mih. Opeka.